

BÚSKAPARRÁÐIÐ

Á heysti

2015

Búskaparfrágreiðing

- I. Konjunkturmeting
- II. Greiningar viðvíkjandi almennum ílögum og viðvíkjandi eldraðkinum

September 2015

Economic report from the *Economic Council of the Faroe Islands*, Autumn 2015, with Executive Summary in English: (I) Economic outlook, and (II) Special analyses (government investments and elderly care)

Redegørelse fra det *Økonomiske Råd på Færøerne*, efterår 2015: (I) Udsigterne for konjunkturudviklingen, og (II) Særlige analyser (offentlige investeringer og ældreplejen)

BÚSKAPARRÁÐIÐ

ISBN: 978-99918-3-458-0

Búskaparráðið

Búskaparráðið hefur til uppgávu at fylgja við búskaparligum viðurskiftum í landinum og at koma við óheftari búskaparligari ráðgeving og frágreiðingum um búskaparligu gongdina. Tað er ásett í lógini fyri Búskaparráðið, at tað skal gera tvær konjunkturfrágreiðingar árliga, sum verða almannakunngjörðar 1. mars og 1. september.

Skrivarauppgávan hjá Búskaparráðnum er við avtalu lögð til Fróðskaparsetur Føroya at røkja.

Búskaparráðið gevur við hesum út konjunkturfrágreiðingina, sum eftir løgtingslóg nr. 50 frá 11. mai 2009 um Búskaparráð við seinni broytingum skal koma út tvær ferðir um árið.

Frágreiðingin hesuferð fevnir um tveir partar:

- Kapitul I: Konjunkturmeting á heysti 2015
- Kapitul II: Greiningar viðvíkjandi almennum íløgguætlanum og eldrarøktini

Limir Búskaparráðsins eru:

Sverri Hansen, *cand.oecon.*, *formaður*

Thomas Dam, *cand.merc.*

Herit V. Albinus, MSc Econometrics and Mathematical Economics

Skrivaratoymi Búskaparráðsins:

Ólavur Christiansen, *cand.polit.*, *PhD*

Hans Ellefsen, *cand.scient.oecon.*, *PhD*

Innihaldsyvirlit

I 1 Samandráttur av konjunkturmeting og serligum greiningum.....	5
I 2 Inngangur um konjunkturmeting við hövuðstølum	8
I 2.1 Eftirspurningurin	11
I 2.2 Haldfærið og tað langa siktið	12
I 2.3 Vandin við fíggarbløðrum	13
I 2.4 Vinnuviðkomandi bygnaðarbroytingar	14
I 2.5 Laksa- og oljuprísir	17
I 2.6 Handilsjavnin	19
I 3 Innlendis eftirspurningur frá húsarhaldunum (privat nýtsla)	21
I 3.1 Metingar viðvíkjandi privatu nýtsluni	21
I 3.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)	22
I 4 Virksemið í privatu vinnugeirunum (privatar íløgur oa.) og innlendis eftirspurningurin	24
I 4.1 Gongdin viðvíkjandi lønargjaldingum og løntakaratali	24
I 4.2 Gongdin viðvíkjandi privatu íløgnum	26
I 4.3 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)	27
I 5 Innlendis eftirspurningur frá almenna geiranum (almenn nýtsla og íløgur)	29
I 5.1 Nýtsla hins almenna	29
I 5.2 Íløgur hins almenna	29
I 5.3 Úrslitið á almennu roknskapunum	30
I 5.4 Ogn og skuld hjá tí almenna	31
I 6 Útlendskur eftirspurningur (netto og brutto)	33
I 6.1 Gongdin innan alivinnuna	33
I 6.2 Gongdin innan uppsjóvarvinnuna	34
I 6.3 Botnfiskur og onnur fiskasløg	35
I 6.4 Samlaði fiskavøruútflutningurin	35
I 6.5 Gongdin í handilsjavnanum	36
I 6.6 Brutto útflutningurin av tænastrum	37
I 6.7 Gongdin í innflutninginum av tænastrum	38
I 7 Samandráttur av fortreytum sum grundarlag fyri framrokningum við myndli	39
II 1 Íløguaætlanirnar hjá almenna geiranum	41
II 2 Fíggingin av eldraðkinum	47
Tilvísingar/keldutilfar	53
Yvirlit yvir talvur og myndir	54
Orðalisti	58
Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum 4. september 2015	64
English Summary	65

I 1 Samandráttur av konjunkturmeting og serligum greiningum

Hagstovan og Búskaparráðið hava í felag mettt um *búskaparvøksturin* í ársins prísnum í 2014, 2015 og 2016. Til tess at gera metingina er nýttur ein búskaparmyndil, sum er mentur í Landsbankanum og á Hagstovuni, og viðlíkahildin av Búskaparráðnum og Hagstovuni í felag.

Gongdin í føroyska búskapinum seinastu árinum hevur verið óvanlig. Trupult hevur tí verið at gjørt stuttsiktaðar forsagnir. Hendan hálvárliga endurmetingin hevði við sær at vøksturin í ársins prísnum fyri 2014 og 2015 er mettur nakað hægri enn í undanfarnu frágreiðing.

Konjunkturfrágreiðingin er hesu fer skipað í avsnitt eftir eftirspurnar- ella útreiðslupørtunum í BTÚ. Eftirspurningurin eftir vørum og tænastráðnum kemur frá tveimum síðum: frá innlandi sum eftirspurningur til nýtslu og íløgur, og frá útlendi sum eftirspurningur eftir útflutningi.

Fyri árið 2014 verður roknað við einum búskaparvøkstri uppá 5,9% í ársins prísnum. Hesin vøksturin stavar meira frá *útlenskum* enn innlendis eftirspurningi.

Fyri árið 2015 verður roknað við einum búskaparvøkstri uppá 6,4% í ársins prísnum. Hesin vøkstur stavar í størri mun frá *innlendis* enn útlenskum eftirspurningi.

Fyri árið 2016 verður roknað við einum búskaparvøkstri uppá 2,8% í ársins prísnum. Hesin vøkstur stavar væntandi bert frá *innlendis* eftirspurningi. Útlenski eftirspurningurin togar BTÚ-vøksturin niðureftir, tí innflutningurin veksur meira enn útflutningurin.

Meðan almenna nýtslan hevur verið tann mest støðugi parturin av innlendis eftirspurningum, hava privatu og almennu íløgurnar verið teir mest sveiggjandi partarnir av innlendis eftirspurningum. Almennu íløgurnar sum partur av innlendis eftirspurninginum hava verið sera nógv konjunkturviðgangandi, og hetta metir Búskaparráðið sum ein trupulleika.

Privata nýtslan sum partur av BTÚ hevur verið støðug síðan kreppuna í 80unum og byrjanina av 90unum, men fall nógv árinum 2007-2009. Vegna støddina á privatu nýtsluni í mun til BTÚ virkar eitt sovorðið fall ógvusligt á búskapin. Vit hava roknað við at privata nýtslukvotan (privata nýtslan sum prosent av tøku inntøkuni hjá húsarhaldunum) veksur eitt vet frá 2014 og frameftir.

Nettóútflutningurin hevur verið ein sera nógv sveiggjandi partur av eftirspurninginum, og hevur viðhvørt skapt stórar uppgongdir og niðurgongdir í føroyska búskapinum. Seinastu árinum hevur nettóútflutningurin verið vaksandi, og hevur hetta drigið vøksturin í føroyska búskapinum uppeftir.

Eitt er at lýsa stuttíðar gongdina í búskapinum. Nakað annað er at greina langtíðar gongdina, sum í Føroyum í ógvusligan mun er ávirkað av demografisku broytingunum. Framskrivningar hjá Hagstovuni vísa at meðan vit nú eru **4,5** fólk í aldursbólkinum 16-66 ár fyri hvørt fólk í aldursbólkinum 67 ár og uppeftir, verða vit í 2050 **2,1** fólk í aldursbólkinum 16-66 ár fyri hvørt fólk í aldursbólkinum 67 ár og uppeftir. Broytingarnar fram til 2050 henda spakuliga ár fyri ár. Tí er stórus vandi fyri at vit ikki kenna álvaran av hesum broytingum fyrrenn ov seint er.

Húsaprísirnir hava verið nøkulunda støðugir síðan fíggjarkreppuna, men seinastu tíðina hava verið ábendingar um vøkstur í húsaprísunum. Tað er umráðandi at politiska skipanin t.d. er til reiðar at útseta almennar íløgur, um greið tekin eru um yvirupphiting av búskapurin – t.d. við at húsaprísirnir vaks skjótt og stórliga og uppum tað støði, sum er haldført í longdini.

Stórar bygnaðarligar broytingar eru farnar fram í føroyska búskapinum seinastu árinum, herundir viðvíkjandi fólkasamanseting, vinnugreinabýti, útflutningsmynstri og marknaðarlondum. Gongdin viðvíkjandi støddini á primærum, sekundærum og tertíærum vinnum hevur verið eitt sindur øðrvísi í Føroyum enn í londunum á europeiska meginlandinum, har tertíæru vinnunar eru vaksnar, og har tilfeingisvinnurnar eru minkaðar, og somuleiðis framleiðsluvinnurnar. Í Føroyum hava síðan 2009 serliga tilfeingisvinnurnar (primæru vinnurnar, tvs. serliga uppisjóvar fiskivinnan og alivinnan) vaksið lutfalslig nógv, meðan tænastráðvinnurnar (tertiæru vinnurnar) hava stagnerað og lutfalsliga minkað, og sama er galdandi fyri framleiðsluvinnurnar (sekundæru vinnurnar).

Tann parturin av bruttotjóðarinntøkuni, sum er fallin løntakarunum í lut, er minkaður seinastu árin, meðan parturin hjá kapitaláranunum er vaksin. Síðan 2008 er lønarparturin av virðisøkingini í vinnufyrítøkum bert vaksin 2,3 %, meðan kapitalparturin av virðisøkingini er vaksin við 112%. Í tann mun skattatrystið er størri á lønir enn kapitalvinning, hefur hetta avleiðingar fyri skattinntøkur hins almenna – og sjálvsagt eisini fyri ójavnin í samfelagnum.

Við nøkrum undantøkum einstøk ár hefur vanligu fráflytingarmynstrið í Føroyum verið, at við stórum arbeiðsloysi hefur verið nettofráflyting, og øvugt. Hetta mynstrið hefur verið serliga týðuligt seinastu 6 árin.

Seinasta árið hefur verið stórt prísfall á olju, men samstundis er dollarkursurin hækkaður, soleiðis at prísfallið ikki fult er sligið ígjøgnum hjá okkum. Olja er ein stórir partur av innflutninginum, men eisini arbeiða nógvir føroyingar í oljuvinnuni, og arbeiðsútlitini hjá nógvum av hesum fólki eru tí nakað versnaði. Laksaprísirnir eru vaksinir nógv síðan 2012. Teir eru fálnir eitt sindur fyrra hálvár í ár, men væntandi verður sami miðalprísir í ár sum í fjør. Føroyskar fyrítøkur hava helst ein annan prís enn heimsmarknaðarprísir á laksi vegna okkara atgongd til russiska marknaðin.

Handilsjavnin hefur fyri tíðina størri yvirskot enn nakrantíð. Ein orsøkin er betraða býtislutfallið í uttanlandshandlinum við øktum laksaprísnum og minkandi oljuprísnum. Eisini hava størri nøgdin av uppsjóvarfiski ávirkað úrslitið.

Búskaparráðið hefur hugt neyvari at íløguaetlanunum hjá almenna geiranum. Ráðið er komin til tað niðurstøðu, at vandi er fyri at almennu íløgurnar fara at vera konjunkturviðgangandi, og mælir til at íløguaetlanin verða endurskoðaðar.

Ein konjunkturviðgangandi íløgupolitikur er óheppin. Tá konjunkturarnir hava verið uppgangandi, hefur slíkur politikur gjørt, at faktiski BTÚ-vøksturur er farin longri upp um kapasitetsmarkið í búskapinum, enn hann annars vildi farið. Hetta merkir eyka ískoyti til eftirspurnartrýst á arbeiðsmarknaðinum og til "lønarglíðing" og til hækking av partabræva- og fastognarprísnum, saman meira øktum skuldbindingum innan privata geiran.

Tilsvarandi hefur slíkur politikur eisini havt skaðiligar avleiðingar fyri tann niðurgangs-konjunkturin, ið fylgir eftir einum hákonjunkturi. Í eftirfylgjandi niðurgangs-konjunkturinum er fallið í BTÚ-vøkstrinum farið longur niður um kapasitetsmarkið í búskapinum, enn tað annars vildi farið. Hetta merkir eyka tilstuðlan til arbeiðsloysi og til lækking av partabræva- og fastognarprísnum og tekniskum insolvensi hjá vinnuvirkjum og húsarhaldum.

Búskaparráðið hefur til seinast eisini hugt neyvari at kommunalu fíggingini av eldrarøktini. Ráðið hefur framskrivað inntøkur og útreiðslur við haldførismyndlinum¹, og hefur nýtt fólkatalframskriving Hagstovunnar sum grundarlag. Framskrivningarnar benda á at verandi fíggingarleistur ikki kemur at passa t.v.s. at inntøkurnar verða nógv minni enn útreiðslurnar um ikki framtíðar eldru árgangirnir gerast heilsubetri enn núverandi eldru árgangir.

¹ Sí undanfarnu frágreiðing Búskaparráðsins kapitull II

Kapitul I: Konjunkturmeting á heysti 2015

I 2 Inngangur um konjunkturmeting við høvuðstølum

Búskaparráðið og Hagstovan hava í felag mettt um búskaparvøksturin í 2014, 2015 og 2016. Í hesum sambandi hevur verið nýttur ein búskaparmyndil, sum er mentur í Landsbankanum og á Hagstovuni, og viðlíkahildin av Hagstovuni og Búskaparráðnum. Sum ílag (input) fyri myndlanýtsluni liggja tær metingar Búskaparráðsins av einstøku lutunum í búskapargongdini, sum greitt er frá seinni í hesi frágreiðing í teksti, talvum og myndum.

Fyri árinum 2014 og 2015 byggir myndilin millum annað á eina skipaða eftirviðgerð av lønartølunum frá Elektron og lønartølunum sambært virkisroknskapunum, og eisini á søguliga lutfallið millum restinntøkur og lønarinntøkur í bruttofaktorinntøkuni. Tá støddin av BTÚ er vorðin mettt, verða eftirspurnar-/útreiðslupartarnir í BTÚ (nýtsla, íløg og nettoútflutningur) mettir sambært teimum indikatorum, sum Búskaparráðið hevur savnað við greiningum av taltílfari og samrøðum við persónar í og stovnar, ið kunnu roknast at hava góðan varhuga av, hvat ið fyriferst í føroyska búskapinum.

Fyri árið 2016 eru framskrivingarnar grundaðar á broytingar í eftirspurnar-/útreiðslupørtunum av BTÚ, og á samanhengir í eini input-output talvu. Almenn nýtsla er ásett samsvarandi almennum fíggarætlanum. Privat nýtsla og íløgur eru ásett sum lutföll í mun til ávíkavist tøka inntøku og samlað BTÚ. Nettoútflutningurin er ásettur í samsvari við gjørdar metingar. Sjálvsagt eru stórar óvissur knýttar at slíkari meting av framtíðargongdini.

Umframt nýtslu av nevnda búskaparmyndli, sum greitt frá omanfyri, hevur konjunkturmetingin eisini við sær eina greining av dagfórdu hagtølunum viðvíkjandi teimum mest týðandi tættunum í búskapargongdini.

Innihaldið á komandi síðum er ein samanfating av hesum greiningum og metingum av vinnuligu og samfelagsbúskaparligu gongdini, og samanfatingin fevnir um innlendskan og útlendskan eftirspurning, herundir útflutning, og eisini innflutning, og um gongdina í privatu og almennu nýtsluni og íløgnum. Hugt verður eisini eftir strukturellu gongdini í vinnugeirunum (primær, sekundær og tertiarum vinnum) seinastu árinum, gongdini í fólkatálinum og eisini gongdini í laksaprísum og oljuprísum.

Hesar greiningar av konjunktur-gongdini og strukturellu gongdini geva so íkøstini til eina heildarmeting av búskapargongdini, ið verður samanfatað sum metti búskaparvøksturin í 2014, 2015 og 2016.

Gongdin í føroyska búskapinum seinastu árinum hevur verið óvanlig og trupult hevur tí verið at gjørt stuttsiktaðar forsagnir. Búskaparráðið hevur endurmett vøksturin fyri árinum 2014-2016 og metir nú serliga vøksturin í 2014 og 2015 at verða hægri enn mettt í frágreiðing ráðsins frá í vár.

Talva I 1 niðanfyri vísir BTÚ býtt á útreiðslupartar í leypanði prísum í 2013 og talvan vísir eisini mettu vakstrar-ískoytini til BTÚ-vøksturin² árinum 2013-2016.

Tekstkassi 1:

Skipan av konjunkturfrágreiðingini í avsnitt

Konjunkturfrágreiðingin er skipað í avsnitt eftir eftirspurnar- ella útreiðslupørtunum av BTÚ. Eftirspurningurin eftir vørum og tænaðum kemur frá tveimum síðum: frá innlandi sum eftirspurningur til nýtslu og íløgur³, og frá útlendi sum eftirspurningur eftir útflutningi. Innflutningurin er partur av innlendis eftirspurnar pørtunum og fevnir eisini um nýtslutilfar í framleiðsluni. Innflutningurin trektur frá útflutninginum gevur nettoútflutningin. Bruttotjóðarúrtøkan er sostatt samansett av hesum eftirspurnarpørtum: privatari nýtslu plus privatum íløgnum plus almennari nýtslu plus almennum íløgum plus útflutninginum minus innflutningin.

² Búskaparvøksturin (BTÚ-vøksturin) verður í Føroyum uppgivin í ársins prísum (leypanði prísum) av tí at BTÚ í Føroyum ikki verður uppgjørt í føstum prísum. BTÚ-vøksturin aðrastaðni verður roknaður av BTÚ-uppgæðum í føstum prísum. Føroysku vakstrartøluni kunnu tí ikki sammetast við útlendsk vakstrartøl.

³ Munurin millum íløgur og nýtslu er at íløgur sum meginreglu hava eina livitíð uppá meira enn 1 ár.

Talva I 1 vísir at stóri búskaparvøxsturin uppá 7,5% í 2013 stavar allur frá eftirspurningi úr útlondum (nettóútlutninginum) og sostatt ikki frá innlendis eftirspurninginum. Gongdin í almennu og privatu íløgnum og nýtsluni kann tí ikki forklára stóra búskaparvøxsturin hetta árið.

Fyri árið 2014 verður roknað við einum búskaparvøxstri uppá 5,9% í ársins prísnum. Hesin vøxsturin stavar eisini meira frá útlenskum enn innlendis eftirspurningi.

Fyri árið 2015 verður roknað við einum búskaparvøxstri uppá 6,4% í ársins prísnum. Hesin vøxstur stavar í størri mun frá innlendis enn útlenskum eftirspurningi.

Fyri árið 2016 verður roknað við einum búskaparvøxstri uppá 2,8% í ársins prísnum. Væntandi stavar hesin vøxstur bert frá innlendis eftirspurningi. Útlenski eftirspurningurin togar BTÚ-vøxsturin niðureftir, tí innflutningurin veksur meira enn útlutningurin.

Talva I 1 BTÚ býtt á eftirspurnar-/útreiðslupartar í leypandi prísnum í mió. kr. 2013 og %-vísa árliga vakstrarískoytið til BTÚ-vøxsturin ári 2013-2016

	2013	2013	2014	2015	2016
Privat nýtsla	7.626	0.7%	4.3%	3.6%	1.3%
Almenn nýtsla	4.350	1.0%	0.7%	0.5%	0.6%
Privatar íløgur	2.504	-1.0%	-2.8%	1.1%	2.5%
<i>herav innlendis framl.</i>	1.532	1.3%	1.2%	1.8%	1.4%
Goymslubroytingar	119	-1.8%	-0.4%	-1.1%	0.7%
Almennar íløgur	1.031	0.6%	0.7%	0.0%	0.0%
Innlenskur eftirspurningur	15.629	-0.4%	2.4%	4.2%	5.1%
Útlutningur íalt	7.433	5.7%	2.2%	2.8%	0.4%
<i>Vøgur</i>	6.272	4.3%	1.8%	1.9%	0.0%
<i>Tænastur</i>	1.161	1.4%	0.5%	0.9%	0.5%
Eftirspurningur tilsamans	23.062	5.3%	4.6%	6.9%	5.6%
Innflutningur íalt	8.384	-2.3%	-1.3%	0.6%	2.7%
<i>Vøgur</i>	6.160	-3.0%	-2.0%	-1.0%	1.9%
<i>Tænastur</i>	2.224	0.8%	0.8%	1.6%	0.8%
Nettóútlutningur (útlenskur eftirspurn.)	-951	8.0%	3.5%	2.2%	-2.3%
BTÚ (innlendis eftirsp. – netto útlutningur)	14.678	7.5%	5.9%	6.4%	2.8%

Kelda: Hagstovan, 2014, 2015 og 2016 eru mett. Viðmerking: 'herav innlendis íløgur' vil siga íløgur uttan útlenskt bygd skip og flogfær.

Viðmerkingar viðvíkjandi vakstrarískoyti: Til at rokna íkastið frá privatum ílögum upp á -2,8% í 2014 verður útroknaður vøxsturin í privatum ílögum frá 2013 til 2014 (2.089-2.504=-415 mió.) dividerað við BTÚ fyri 2013 (14.678 mió.) og umroknað til prosent [tvs. (-415/14.678)*100 = -2,8%]. Talva I 1 vísir til dømis at metti BTÚ-vøxsturin í 2014 upp á 5,9% stavar frá positivum íkasti frá privatarari nýtslu (4,3%), almennari nýtslu (0,7%), almennum ílögum (0,7%) og í nettoútlutningi (3,5%). Íkastið frá privatum ílögum er -2,8%, tó at tær innlendsku veksa 1,2%, sum helst er vegna lægri skipainnflutning í 2014. Goymsluíløgurnar geva eitt íkast uppá -0,4% [tvs. 4,3%+0,7%+0,7%+3,5%-2,8%-0,4%=5,9%].

Talva I 2 vísir gongdina í teimum einstøku eftirspurnar pørtunum í prosent av BTÚ ári 2013-2016. Vit síggja at almenna og privata nýtslan er stöðug og yvir 80% av BTÚ hesi ári. Innlendis framleiddar íløgur verða mettar at vera vaksandi í tíðarskeiðinum 2013-2016. Eisini sæst at innflutningurin minskar sum prosent av BTÚ serliga frá 2013 til 2014.

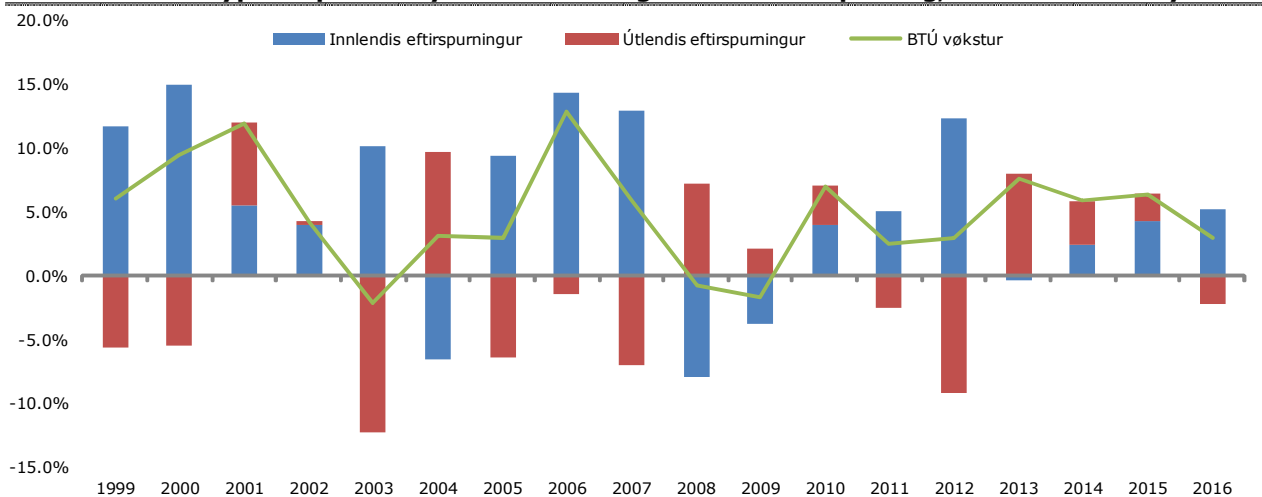
Talva I 2 BTÚ býtt á eftirspurnar-/útreiðslupartar í % av BTÚ árinu 2013-16 (leypanði prísir)

	2013	2014	2015	2016
Privat nýtsla	52.0%	53.1%	53.3%	53.2%
Almenn nýtsla	29.6%	28.6%	27.4%	27.2%
Privatar íløgur	17.1%	13.4%	13.6%	15.7%
herav innlendis framl.	10.4%	11.0%	12.0%	13.0%
Goymslubroytingar	0.8%	0.4%	-0.7%	0.0%
Almennar íløgur	7.0%	7.3%	6.9%	6.7%
Innlendskur eftirspurningur	106.5%	102.8%	100.6%	102.8%
Útflutningur íalt	50.6%	49.9%	49.6%	48.6%
Vørur	41.5%	40.8%	40.1%	39.0%
Tænastur	9.2%	9.1%	9.4%	9.6%
Eftirspurningur tilsamans	157.1%	152.8%	150.1%	151.4%
Innflutningur íalt	57.1%	52.8%	50.1%	51.4%
Vørur	41.3%	37.0%	33.9%	34.8%
Tænastur	15.9%	15.7%	16.3%	16.6%
Nettóútflutningur (útlendskur eftirspurn.)	-6.5%	-2.8%	-0.6%	-2.8%
BTÚ (innlendis eftirsp. – netto útflutningur)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Mynd I 1 niðanfyrir vísir vøxsturin í BTÚ í leypanði prísnum deilt á innlendis og útlendskan eftirspurning. Vit síggja sum í talvu I 1 at BTÚ-vøxsturin í 2013 bert stavaði frá útlendskum eftirspurningi, meðan allur metti vøxstrinum í 2016 stavar frá innlendskum eftirspurningi. Vit síggja eisini at árinu 2005 til 2007 var allur búskaparvøxsturin drivin fram av innlendskum eftirspurningi – har lániffgging av vøxstrinum hevði sín leiklut. **Fyri** 2012 stavaði allur BTÚ-vøxsturin frá innlendis eftirspurningi meðan útlendskur eftirspurningur trekti BTÚ-vøxsturin nógv niðureftir; hetta árið var nevniliga stórus innflutningur av skipum og flogførum, og hesin skeiklar myndina.

Síðan 2010 hevur føroyski búskapurin í leypanði prísnum verið í stórum vøxstri aftaná negativan vøxstur 2008 til 2009.

BTÚ vøxstur í leypanði prísnum býtt á innlendis og útlendis eftirspurning, 1999-2016 Mynd I 1

Kelda: Hagstovan, *2014, 2015 og 2016 er framroknað við búskaparmyndli hagstovunnar

Hagstovan ger ikki tjóðarroknaskapin upp í føstum prísnum. Givið er tó at stórus partur av leypanði búskaparvøxstrinum seinastu árinu stavar frá prísbroyingum á útlendskum marknaðum, og at vøxsturin í BTÚ í føstum prísnum (realvøxsturin í BTÚ) vildi verið nógv lægri enn roknaði búskaparvøxsturin í leypanði prísnum. Stórus prís-vøxstur hevur til dømis verið á útfluttum laks síðan 2013, og prís-lækking hevur verið á olju. Hetta hevur borið við sær ein fyri Føroyar fyrimunarliga betring av býtslutfallinum í uttanlandshandlinum. Øvugt hevur gongdin í makrelfiskiskapinum verið at nøgdin eru øktar tey seinnu árinu, meðan prísirnir eru lækkaðir.

Um roknað varð í fóstum prísnum vildu einans broytingar í nýttu oljunøgdunum og broytingar í útfluttu laksa- og makrelnøgdunum talt við í fastprís-uppgjerðini. Fyri 2013 stávaði til dømis nærurum helvtin av BTÚ-vøkstrinum uppá 7,5% frá alivinnuni, og hesin vøkstur stávaði aftur frá prishækkingum í útflutninginum av alifiski (og ikki frá tøkunøgdini, sum fall).

Føroyski BTÚ-vøkstururinn í *leypanði prísnum* kann ikki samanberast við búskaparvøkstururinn hjá øðrum londum, ið verður uppgjörðurur í *fóstum prísnum*. Í hesum londum verður vanligi búskaparvøkstururinn í *leypanði prísnum* roknaður sum minni áhugaverður. Hetta er ikki tí at BTÚ støddin í *leypanði prísnum* í sær sjálvum er uttan áhuga, men tí at árliðu broytingarnar í BTÚ eru mest áhugaverdar tá tær eru roknaðar í fóstum prísnum. Útrokningin í fóstum prísnum vísir reala (nøgdarliga) búskaparvøkstururinn. Hesin gevur ábendingar um produktivitetsvøkstururinn í búskapinum. Hinvegin kundi BTÚ støddin í *leypanði prísnum* verði nýtt í sammetingum av BTÚ pr. íbúgva millum lond, um vit høvdu upplýsingar um kostnaðarstøði í viðkomandi londum, sum vit kundu nýtt til at korrigera upphæddirnar áðrenn sammeting varð gjørd.

I 2.1 Eftirspurningurin

Mynd I 2 vísir gongdina í innlendis eftirspurnarpørtunum (nýtsluni og íløgnum) síðan 1998, og mynd I 3 vísir gongdina í útflutningi, innflutningi, nettoútflutningi, BTÚ og brúkaraprístalinum. Øll tøluni í báðum myndunum eru víst sum indeks við 1998 sum grundári.

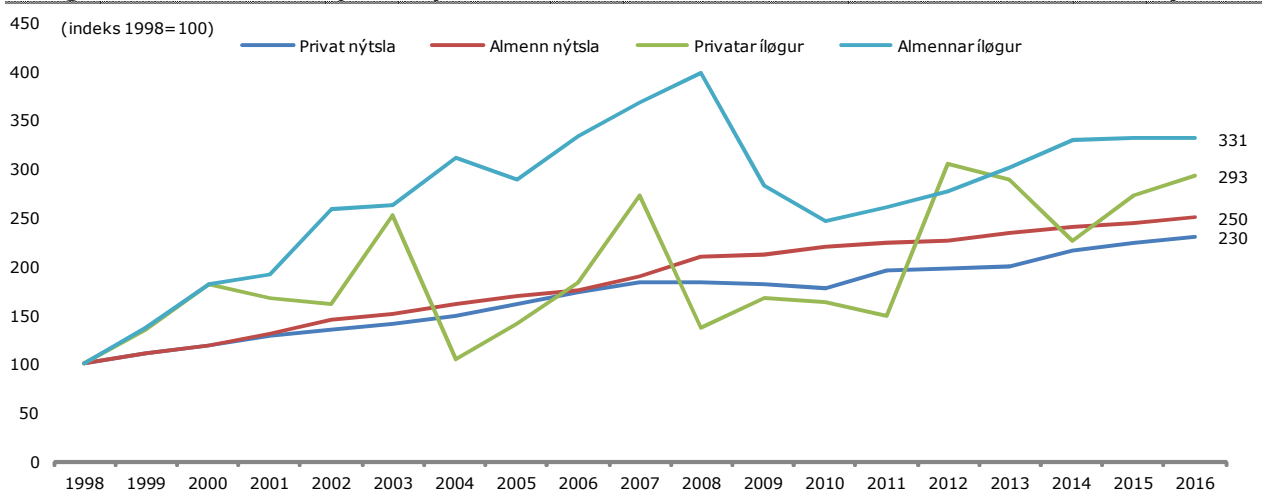
Mynd I 2 vísir at almenna nýtslan hevur verið tann mest støðugi parturin av innlendis eftirspurninginum, og næst eftir henni í støðufesti er privata nýtslan. Hinvegin eru privatu og almennu íløgurnar teir mest sveiggjandi parturin av innlendis eftirspurninginum. Mynd I 2 vísir fyri almennu íløgurnar ein stóran vøkstur fram til 2008, har tað síðani hendi ein stór minking í almennu íløgnum.

Almennu íløgurnar hava sostatt verið konjunkturviðgangandi, og hevur almenni geirin tískil økt um sveiggini í búskapargongdini. Í kapittul II verður hugt at almennu íløgugætlanum hjá almenna geiranum, og meting verður gjørd av um søgan við konjunkturviðgangandi almennum ílögum kann fara at endurtaka seg í komandi árum. Búskaparráðið roknar tað sum óheppið at almenna íløgugongdin í so stóran mun er konjunkturviðgangandi.

Privatu íløgurnar hava eisini verið sveiggjandi, men ein stórur partur av hesum íløgnum hevur verið innflutningur av útlendskt bygdum skipum, flogførum og vindmyllum. Íløgur av hesum slagnum leggja ikki stórt eftirspurnartrýst á føroyska arbeiðsmarknaðin (sí mynd I 2).

Gongdin í innlendis eftirspurnar pørtum 1998-2016

Mynd I 2

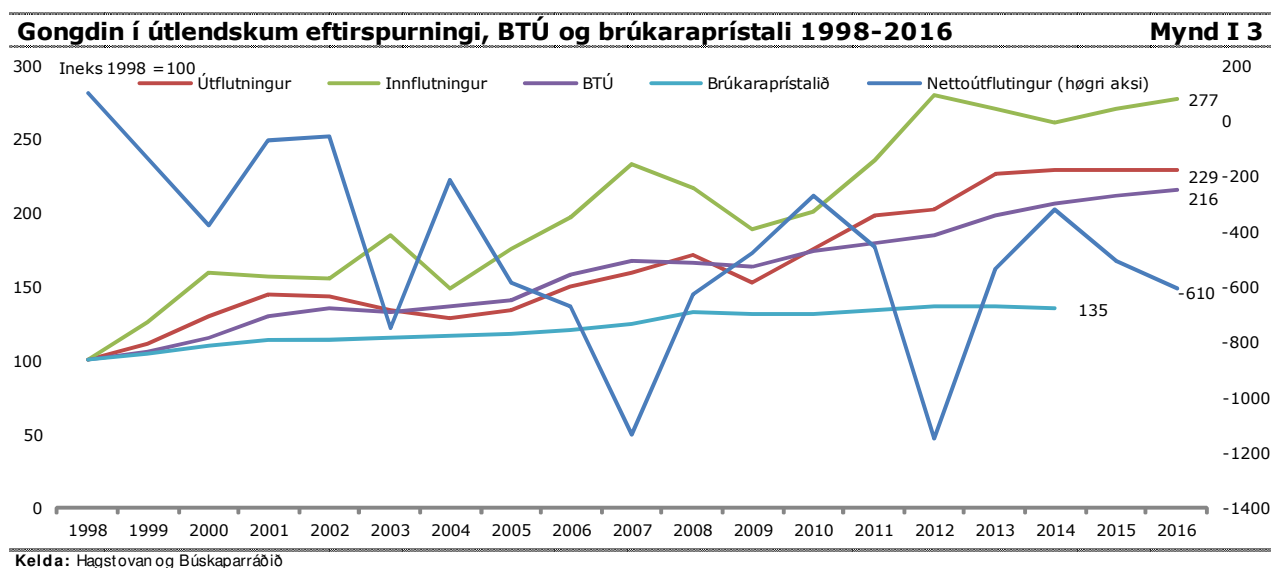
Kelda: Hagstovan og Búskaparráðið

Mynd I 3 vísir gongdina í útlenskum eftirspurningi, og í BTÚ og brúkaraprístali. Útflutningurin, innflutningurin og BTÚ eru vaksin stórliga seinnu árinum. Mynd I 3 bendir eisini á at ein stórur realvøkstur

er hendur í BTÚ; støddina á hesum realvøkstri kenna vit ikki, tí føroyska BTÚ-ið verður ikki gjørt upp í føstum prísnum. Brúkaraprístalið er langt frá vaksið tilsvarandi við hinum støddunum.

Privatar íløgur í skip, flogfær og vindmyllir síggjast aftur í innflutningstølunum í mynd I 3 sum stór sveiggj í innflutningi, og samsvara hesi sveiggj við sveiggini í privatu íløgnum í mynd I 2. Tá BTÚ verður gjørt upp, verður innflutningurin trektur frá útflutninginum, soleiðis at vit finna talið fyri nettoútflutningin.

Mynd I 3 vísir, at nettoútflutningur av vörum og tænastrum hevur verið negativur síðan 1998, sum var eitt undantaksár, og hevur hesin nettoútflutningur Føroya annars nærur altíð verið negativur. Orsøkin til at hetta ber til, er heildarveitingin úr Danmark og lønarinntøkur úr útlondum, sum medvirka til at geva eitt yvirskot á gjaldsjavnanum. Samstundis ger heildarveitingin at almenna nýtslan í % av BTÚ vanligi er størri enn í londunum vit vanligi sammeta okkum við. Eisini gera lønarinntøkurnar úr útlondum at privata nýtslan í % av BTÚ vanligi er størri enn í londunum vit vanligi samanbera okkum við.

Søguliga hava stórar niðurgongdir í føroyska búskapinum ofta stavað frá stórum føllum í útflutninginum (útlenskum eftirspurningi), og hava hesi føll ávirkað úrslitini hjá almenna geiranum og eisini inntøkurnar í útflutningsvinnum, sum aftur ávirka arbeiðsvirknið og inntøkur í teimum vinnum, ið framleiða til innlenskan eftirspurning. Henda 'regla' er tó ikki uttan undantak. Undir kreppuni síðst í 80unum og byrjanini av 90unum, skapti privat og alment íløguvirksemi og lániveitingar óheft av útflutninginum stór sveiggj í búskapargongdini. Seinni í tilgongdini minkaði útflutningurin eisini stórliga. Aftur undan fíggjarkreppuni árinum 2007-2009 var tað innlenski eftirspurningurin sum vaks (sí mynd I 1). Privata nýtslan sum partur av BTÚ hevur verið støðug síðan kreppuna í 80unum og byrjanina av 90unum, men fall nógv árinum 2007-2009. Vegna støddina á privatu nýtsluni í mun til BTÚ virkar eitt sovorðið fall ógvusligt á búskapin. Eisini almennu íløgurnar minkaðu stórliga í 2007-2009. Og hevði hetta eisini negativa ávirkan á búskapargongdina.

I 2.2 Haldførið og tað langa siktið

Frammanfyri standandi viðmerkingar snúgvá seg um tey hagtøl, ið lýsa stuttíðargongdina í búskapinum. Hesi hagtøl geva eina ávísa grund til bjartskygni um gongdina í tí stutt siktinum.

Til eru onnur tøl sum lýsa langtíðargongdina í búskapinum. Hesi hagtøl geva ikki grund til bjartskygni um gongdina í tí langa siktinum. Ein greining av hesum hagtølum varð gjørd í seinastu frágreiðing Búskaparráðsins frá várið 2015, og var niðurstøðan at føroyski búskapurin ikki var haldførur uppá longri sikt. Tað vil siga at almennu útreiðslurnar í longdini vegna gongdina í fólkatálinum og fólkatálsamansetingini fara at vaxa meira enn almennu inntøkurnar. Tilmælið frá Búskaparráðnum

hefur tískil verið, at hitt almenna beinanvegin eigur at fara í gongd við nýskipanir, ið leggja støðið undir eina konsolidering av tí almenna búskapinum.

Tølini, sum lýsa langtíðargongdina í búskapinum, broytast ikki so nógv árliga (í stutta siktinum), men broytingarnar eru støðugar og stórar yvir eitt longri áramál (í tí langa siktinum). Vegna lutfalsligu lítlu árligu broytingarnar kann tað vera freistandi at síggja burtur frá hesum tølum. Hetta kann tó verða hættisligt í longdini.

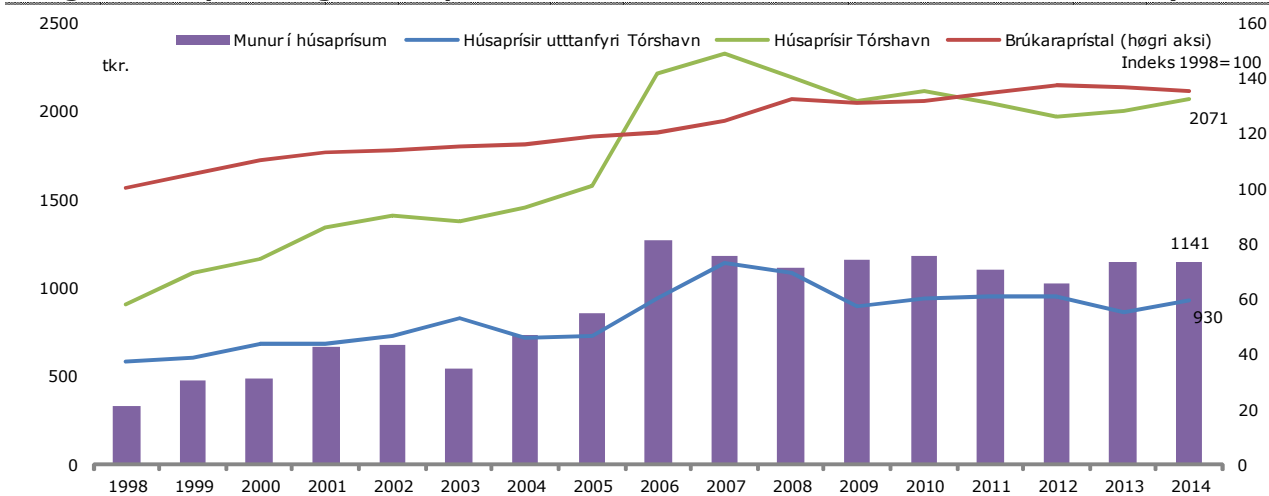
Í Føroyum eru vit í ógvusligan mun ávirkaði av demografisku broytingunum. Framskrivningar hjá Hagstovuni vísa at meðan vit nú eru **4,5** fólk í aldursbólkinum 16-66 ár fyri hvørt fólk í aldursbólkinum 67 ár og uppeftir, verða vit í 2050 **2,1** fólk í aldursbólkinum 16-66 ár fyri hvørt fólk í aldursbólkinum 67 ár og uppeftir. Broytingarnar fram til 2050 henda spakuliga ár fyri ár. Tí er stórus vandi fyri at vit ikki kenna álvaran av hesum broytingum fyrr enn ov seint er.

I 2.3 Vandin við figgjarbløðrum

Mynd I 4 vísir gongdina í húsaprísnum og brúkaraprísnum. Myndin vísir at ein íbúðarbløðra var blást upp fram til 2007, og sum brast fram til 2009. Bløðran vísti seg serstakliga í húsaprísnum í Tórshavnar kommunu, men var tó ikki so stór sum í t.d. Danmark. Realprísirnir á húsum hava verið vaksandi síðan 2012, men als ikki í sama mun sum árin fram til 2007. Munurin millum húsaprísir í Tórshavn og aðrastaðni í Føroyum vaks sera nógv í 2006, og hefur munurin uppá eina góða millión krónir hildið sær síðan tá. Prísurin higartil í 2015 vísir ikki nakra broyting, men tølini fyri annan ársfjórðing eru ikki almannakunngjørd enn. Meklaravirki Inni metir tó at prísurin á einum miðal húsum í Havn er vaksin við millum 400 og 500 túsund seinasta árið, og er hetta grundað á lægri rentu og fleiri keyparum. Vandur er fyri at fokusering uppá stutta siktið, og konjunkturviðgangandi almennur íløgupolitikkur, kann leiða til yvirhitaðan fastognarmarknað í Føroyum komandi árin.

Ávirkanin kann eisini koma uttanifrú ígjøgnum figgjarmarknaðirnar. Europeiski politikkurin til at basa figgjarkreppuni hefur verið afturhaldandi figgjarpolitikkur eftir týskum ynskjum, meðan amerikanski politikkurin hefur verið meira ekspansivur. Í seinastuni hava bæði amerikanski tjóðbankin og europeiski miðbankin lækkað rentuna niður í botn. Samstundis hava hesir í stórum stíli keypt lánsbrøv, og harvið vaksið um likviditetin av pengamongdina og lækka rentuna fyri at fáa gongd á búskaparvirksemið aftur. Fáir búskaparfrøðingar ivast samstundis í, at ein avleiðing av hesum politikki eru hækkaðir fastognar- og partabrævaprísirnir, og at ein vandi er fyri, at figgjarbløðrum á henda hátt fara at verða blástar upp, sum kunnu breyta í komandi árum.

Gongdin í húsaprísnum og brúkaraprísatalinum 1998-2014 **Mynd I 4**

Kelda: Hagstovan og Eik

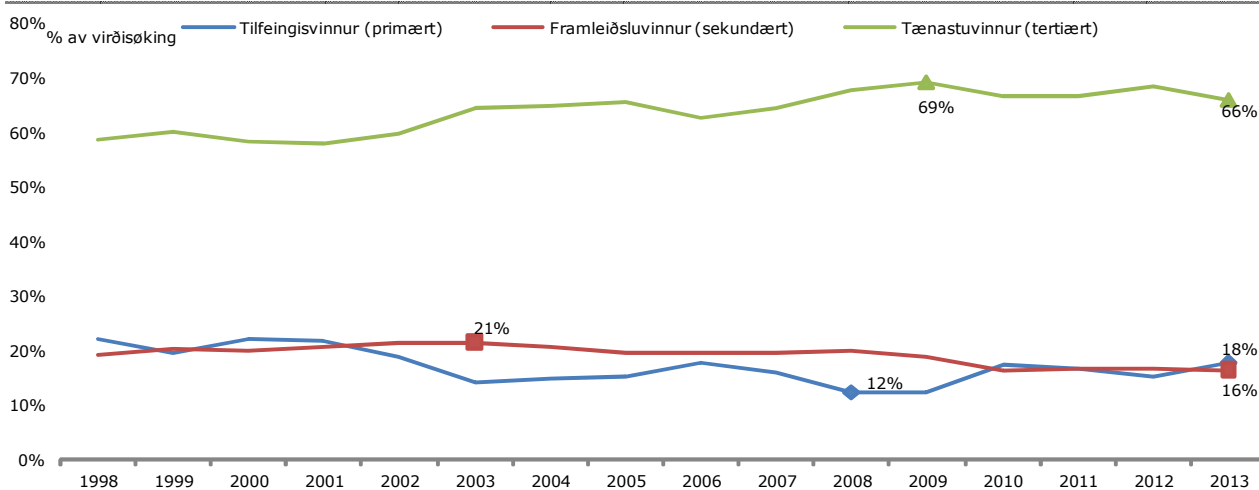
I 2.4 Vinnuviðkomandi bygnaðarbroytingar

Samstundis sum fíggjarkreppan hevur havt sína ávirkan á búskapargongdina í Føroyum, eru stórar bygnaðarligar broytingar farnar fram í føroyska búskapinum. Eitt er at fólkasamansetingin er broytt; annað er at vinnugreinabýtið er broytt, og at útflutningsmynstur og marknaðarlond Føroya eisini eru broytt.

Mynd I 5 vísir gongdina í virðisøkingini býtt á tilfeingis-, framleiðslu- og tænastruvinnur. Hendan vísta gongdin hevur verið eitt sindur øðrvísi enn í grannalondunum har tertiæru vinnunar eru vaksnar, og har tilfeingisvinnurnar eru minkaðar, og somuleiðis framleiðsluvinnurnar. Í Føroyum hava síðan 2009 serliga tilfeingisvinnurnar (primæru vinnurnar, tvs. serliga uppisjóvar fiskivinnan og alivinnan) vaksið lutfalslig nógv, meðan tænastruvinnurnar (tertiæru vinnurnar) hava stagnerað og lutfalsliga minkað, og sama er galdandi fyri framleiðsluvinnurnar (sekundæru vinnurnar).

Ein orsök til hesa gongdina er gongdin í alivinnuni og uppisjógvurvinnuni, og harvið í útlenska eftirspurninginum, sum sostatt í stóran mun hevur borið fram vøksturin í búskapinum seinastu árin (2011 og 2012 undantikið). Spurt kann verða um henda gongdin kann halda fram, og hvønn týdning tað hevur, at tertiærvinnan ikki lutfalsliga veksur eins og teimum londum vit vanligu samanmeta okkum við. Hetta kann eisini hava týdning fyri tilflytingina til Føroya; flestu møguligu tilflytarar til Føroya við útbúgving frá útlondum leita helst eftir arbeiði innan tertiæru vinnuna.

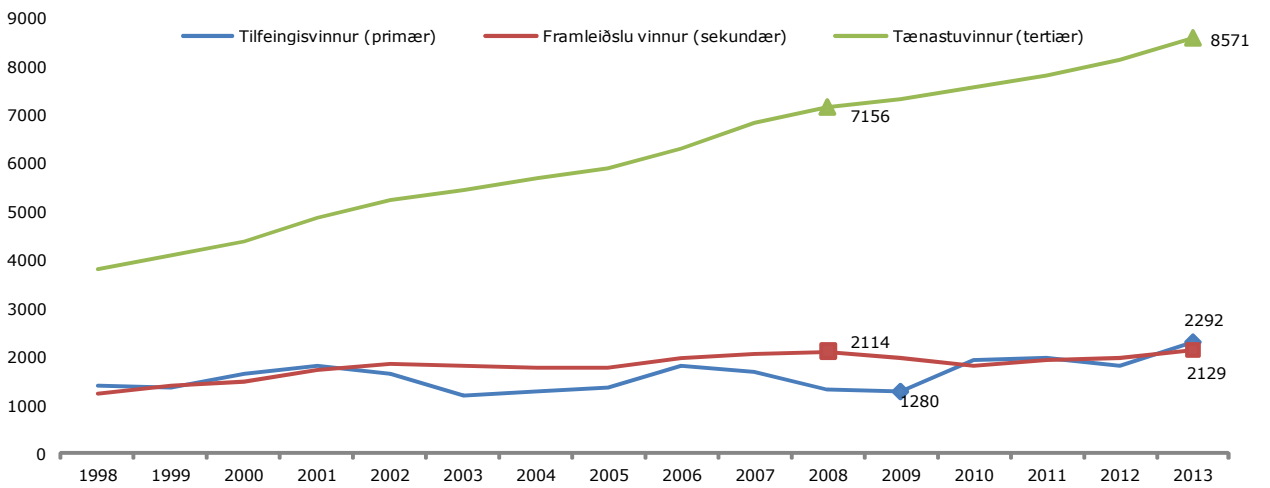
Virðisøking býtt á tilfeingis-, framleiðslu- og tænastruvinnur í % 1998-2013 **Mynd I 5**

Kelda: Hagstovan

Virðisøkingini býtt á tilfeingis-, framleiðslu- og tænastruvinnur í mió. kr. eru víst í mynd I 6 niðanfyri. Myndin vísir at ein stórus vøkstur hevur verið í tænastruvinnum (tertiærum vinnum) síðan fíggjarkreppuna, men vøksturin innan tilfeingisvinnuna (primæru vinnuna) hevur verið uppafstur størri. Framleiðsluvinnan (sekundæra vinnan) hevur hinvegin stagnerað, eisini í veruligu tølum, og minkað í realum virði.

Virðisóking býtt á tilfeingis-, framleiðslu- og tænastruvinnur í mió. kr. 1998-2013 **Mynd I 6**

Kelda: Hagstovan

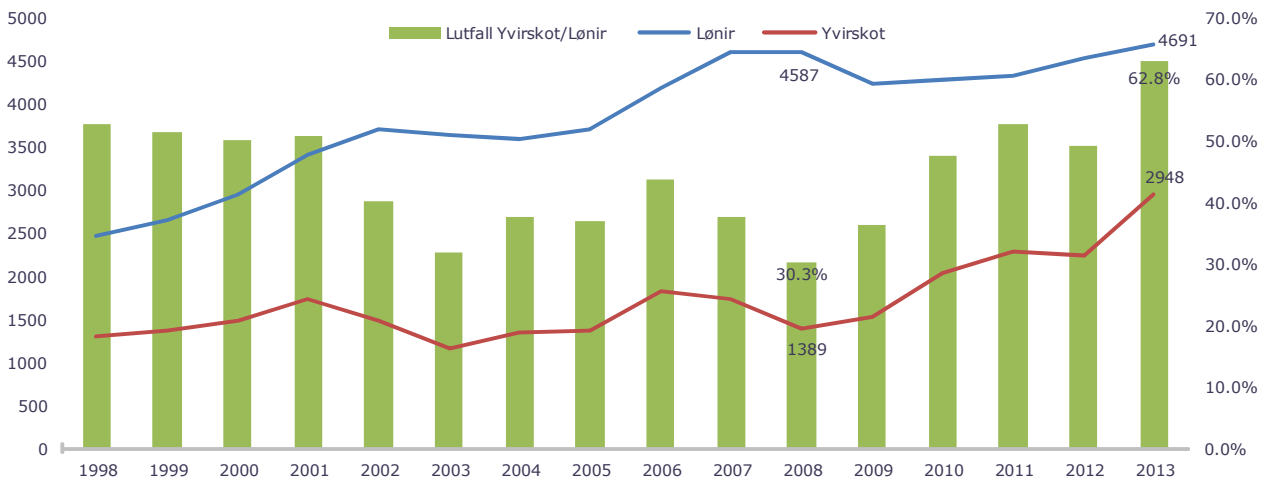
Mynd I 7 niðanfyrir vísir gongdina í *virksivirskoti og lönnum í vinnufyrirökum*⁴, (bæði í mió. kr.). Eisini er roknað lutfallið millum virksivirskot og lönir.

Vit síggja at lönirnar í vinnufyrirökum í mió.kr. vuku nógv fram til figgjarkreppuna í 2007-08, harnæst fullu tær, og vóru tær í 2013 einans góðar 100 mió. kr. stórra enn í 2008. Hetta svarar til ein vøkstur uppá 2,3%, ið umboðar eitt fall í realum virði av lönunum.

Virskot í vinnufyrirökum var stagnerandi frá 1998 fram til 2008, men er vaksið stórliga síðan 2008. Talan er um meira enn eina tvífolding í virksivirskoti, frá 1389 mió. kr. til 2948 mió. kr., ella ein vøkstur uppá 112%.

Lutfallið millum virksivirskot og lönir er vaksið 30,3% í 2008 til 62,8% í 2013. Orsøkin til hesa lutfalsligu stóru broyting síðan 2008 eru stóru vinningarnir í uppsjóvarvinnuni og alivinnuni seinastu árin, sum ikki eru komnar lóntakarunum í allari vinnuni til góðar, men hinvegin kapitaláranunum. Talan er í stuttum um stóra tilfeingisrentu, sum í stórra mun er fallin kapitaláranunum í lut (serliga í alivinnuni), og ikki lóntakarunum, og heldur ikki náttúrukapitalinum sum feroyska felagsogn ella lunnindi.

Yvirskot og lönir fyrir vinnufyrirökur í mió. kr. 1998-2013 **Mynd I 7**

Kelda: Hagstovan

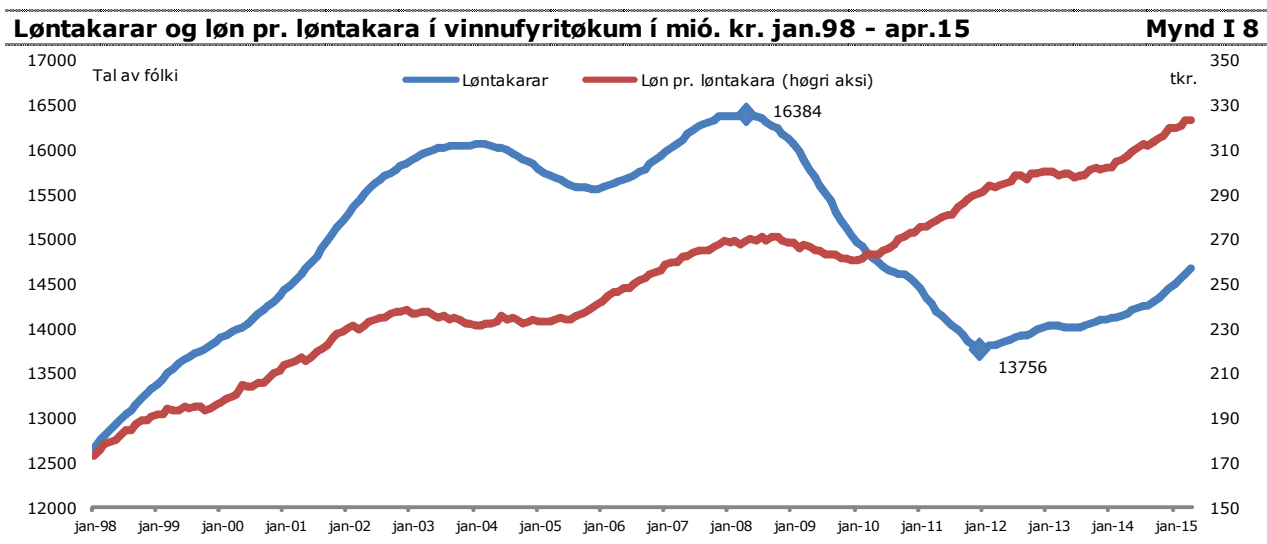
⁴ Hetta er allar lönir uttan lönir í almennari fyrisiting og í figgjarfyrirökum

Mynd I 8 vísir talið av løntakarum og roknaða lön pr. løntakara í vinnufyrirøkum frá januar 1998 til apríl 2015. Kurvarnar í mynd I 8 eru bygdar á útrokningar av leypandi 12 mánaðar miðal, sí tekstboks 2 síðu 26.

Mynd I 8 vísir at stórar broytingar hava verið í løntakaratalinum í vinnufyrirøkum í tíðarskeiðinum 1998 til 2015. Ein stórus vøkstur var fram til 2004, eitt lítið fall hendi í 2005, og so aftur ein vøkstur í 2007-08, og síðan eitt fall fram til januar 2012. Aftaná januar 2012 hevur aftur ein vøkstur verið í løntakaratalinum í vinnufyrirøkum. Hesin seinni vøktur sýnist at vera serliga stórus frá miðjum 2014.

Roknað lön pr. løntakara í vinnufyrirøkum er vaksin síðani 1998. Kurvan í mynd I 8 vísir nøkur sveiggj, ið hanga saman við konjunkturgongdini. Mynd I 8 bendir á ein vaksandi produktivitet í vinnufyrirøkunum í tíðarskeiðinum síðan 1998. Mynd I 7 vísti at samlaðu lönngjaldingarnar í vinnufyrirøkum stóðu nærum í stað frá 2008 til 2013. Hinvegin vísir mynd I 8 at roknað lön pr. løntakara í vinnufyrirøkum er vaksin nógv í tíðarskeiðinum síðan 2008, og kanska serliga nógv síðan 2013.

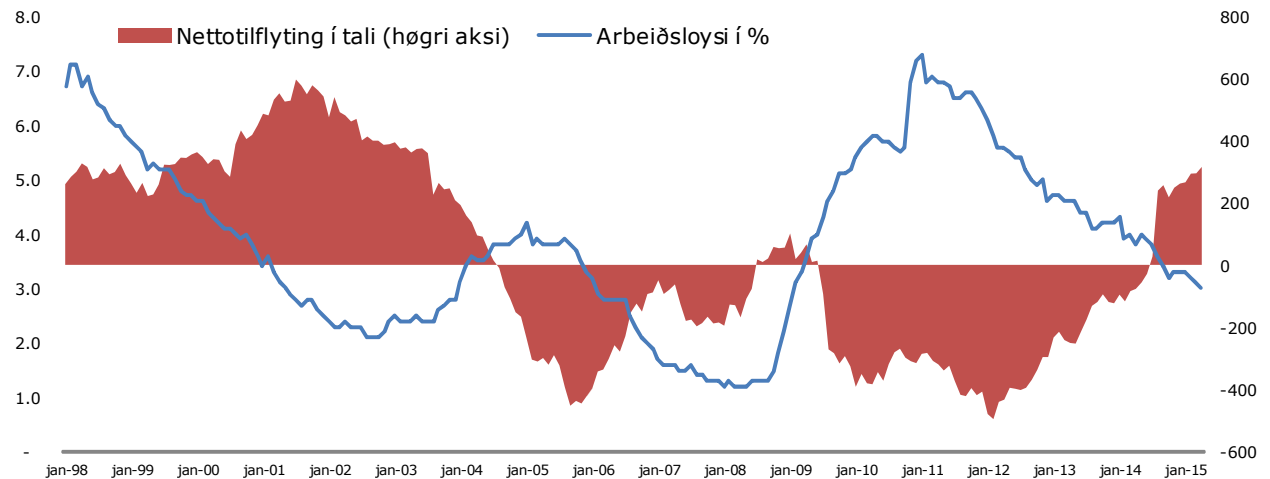
Vísandi til mynd I 7 er tað sostatt ikki tann einkulti løntakarin, ið hevur fingið minni í lön, men er talið av løntakarum í vinnufyrirøkum nógv minkað fram til 2013, sí mynd I 8. Tí verður meira lön til hvønn tá miðaltalið verður roknað.

Kelda: Hagstovan

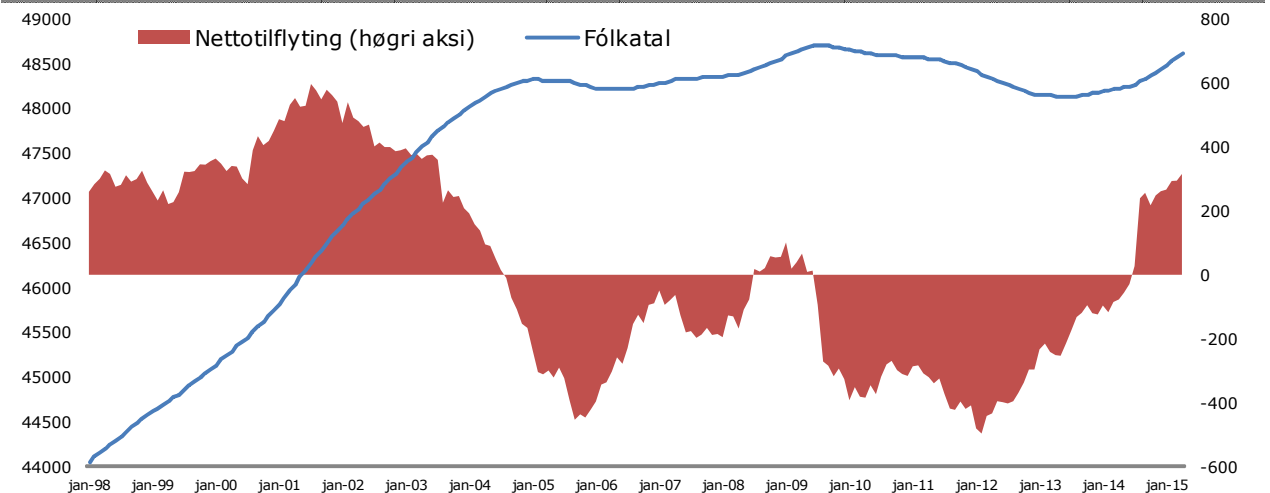
Gongdin í fólkatálinum og nettotilflytingin eru týðandi indikatorar fyri búskapargongdina og vinnuligu gongdina í Føroyum, bæði í tí langa og stutta siktinum.

Mynd I 9 niðanfyrir vísir sambandið millum arbeiðsloysi og nettotilflyting frá januar 1998 til mai 2015. Tølini fyri nettotilflyting byggja á leypandi 12 mánaðar samanlegging, sum vísir trendin í gongdini. Myndin vísir at nettofráflytingin sum heild hevur verið rættiliga stór í tíðarskeiðinum. Trý tíðarskeið hava verið við positivari nettotilflyting, nevnliga árin 1998-2004, 2009 og 2014-2015. Nettotilflytingin í seinastuni kann hava samband við vaksandi tal av størvum í Føroyum. Størri arbeiðsloysi í Føroyum sýnist at minka um nettotilflytingina og øvugt, tó at uttan at hetta samband forkláar alla variáiónina í tølnum.

Arbeiðsloysi og nettotilflyting leypandi 12 mánaðar samanlegging jan-98 - mai-15 Mynd I 9

Kelda: Hagstovan

Mynd I 10 niðanfyri vísir gongdina í fólkatálinum sum leypandi miðal og í nettotilflytingini sum leypandi samanlegging. Vit síggja, at fólkatálið mestsum hevur staðið í stað síðan 2004. Í 2014 var fyrri fyrstu ferð síðani 2009 vøkstur í fólkatálinum. Í mynd I 10 sæst tann samanhangur, at tá nettotilflytingin veksur, veksur fólkatálið eisini.

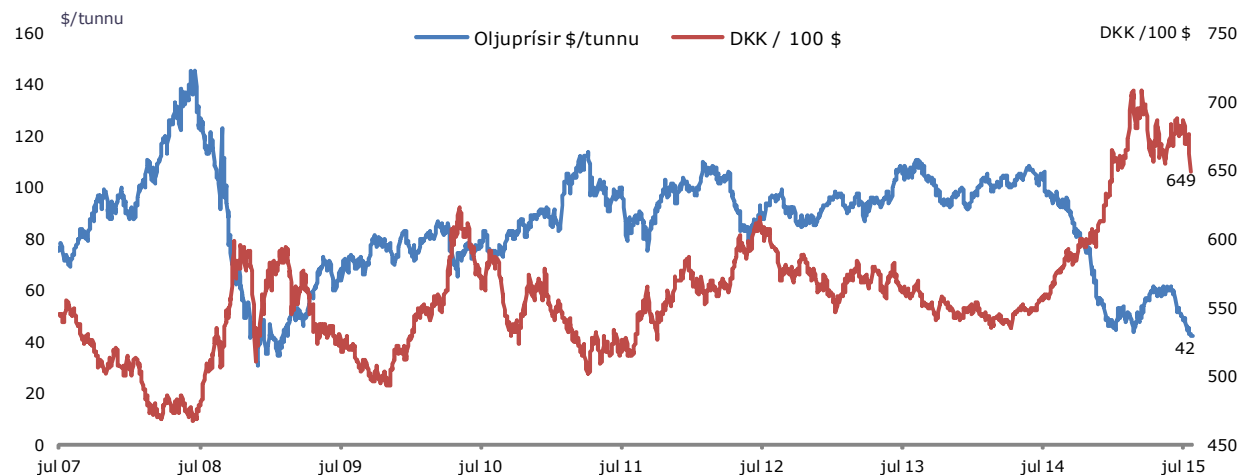
Fólkatálið og nettotilflyting leypandi 12 mð miðal og samanlegging jan-98 - mai-15 Mynd I 10

Kelda: Hagstovan

I 2.5 Laksa- og oljuprísir

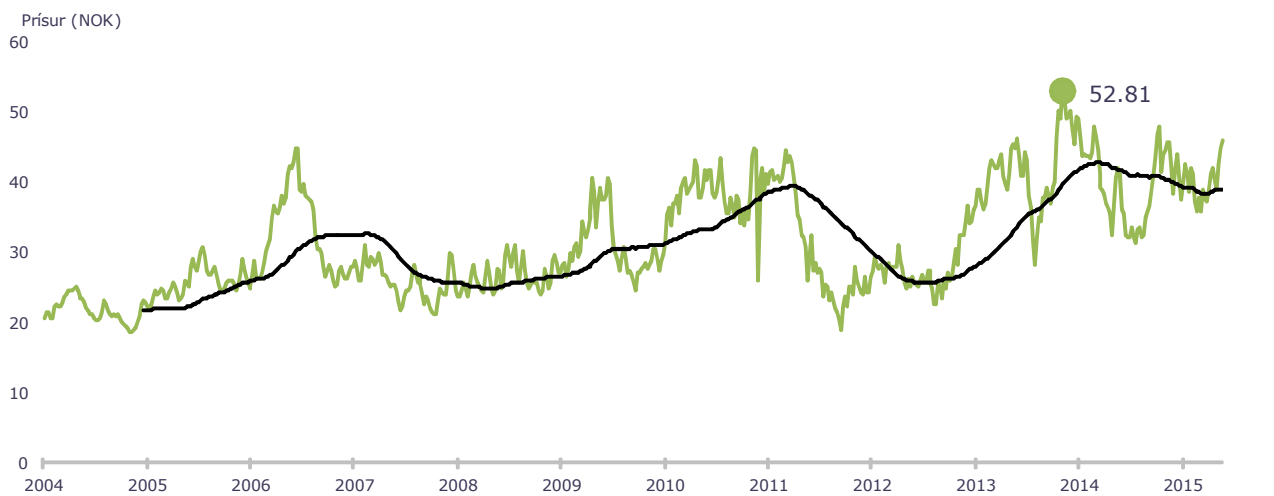
Laksaprísir og oljuprísir ávirka sum sagt búskapin í leypandi prísnum. Mynd I 11 vísir gongdina í oljuprísinum⁵ og dollarkursinum síðan juli 2007. Vit síggja at oljuprísurin hevur sveiggjað rættiliga nógv og møguliga fyríbils hevur funnið eina nýggja legu á umleið 40-60 \$/tunnuna (miðal í 2015 higartil 53\$/tunnuna), har hann árin frammanundan lá á umleið 80-100 \$/tunnuna (miðal fyri 2014 var 93 \$/tunnuna). Av tí at olja verður handlað í dollarum og dollarkursurin er hækkaður umleið 25% frá juli 2014 til juli 2015, so merkist oljuprísfallið ikki so væl – góð helvt av oljuprísfallinum er neutraliserað vegna hækking í dollarkursinum.

⁵ Hetta er WTI (West Texas Intermediate) oljan, sum vanliga er 5-10\$ undir norðsjóvarolju (Brent) prísinum.

Spotprísir av olju og dollarkursur (DKK/ 100 \$), jul-07 til aug-15**Mynd I 11**

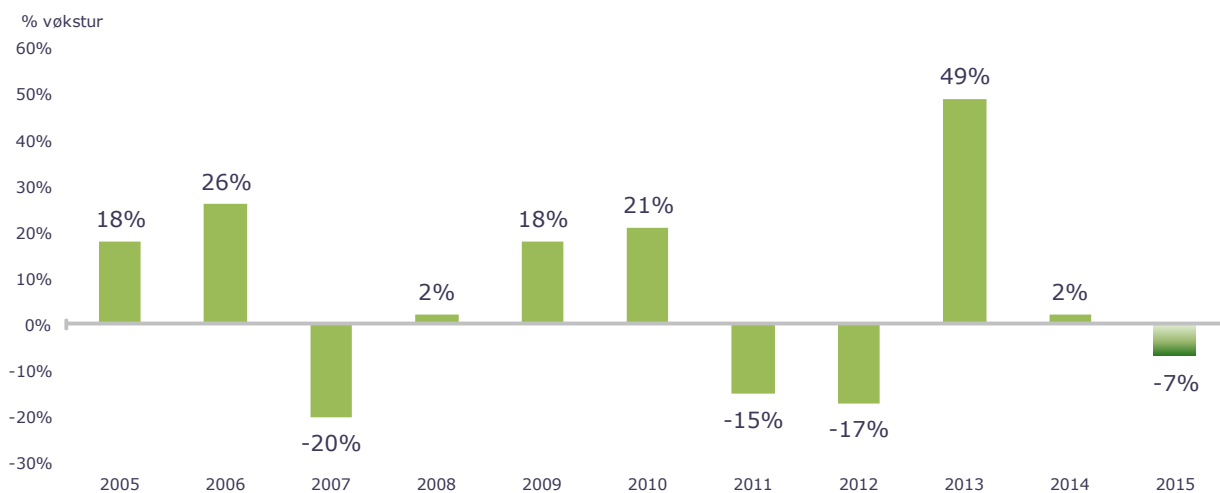
Kelda: Thomson/Reuters

Mynd I 12 vísir gongdina í laksaprísunum í norskum krónum seinastu árin. Vit síggja at sveiggini eru stór, men at trendurin vísir ein prísavøkstur seinastu nógvu árin. Tó vísir trendurin eina minni minking í 2014-15. Viðmerkjast skal, at norskans krónan er fallin útvið 20% síðan hon toppaði í 2012, og tí er vøksturin í laksaprísunum ikki so stórur í donskum krónum. Hinvegin er dollarkursurin sum nevnt styrknaður við útvið 25% síðan miðan 2014, og tí er útflutningsprísurin til USA í donskum krónum vaksin meira enn víst á myndunum.

Spotprísir av laks í norskum krónum hvørja viku, jan-04 til jun-15**Mynd I 12**

Kelda: fishpool.eu

Mynd I 13 vísir broytingina í laksaprísunum. Higartil í 2015 hevur verið prísminjing (-7%). Roknað verður tó við at viðurskiftini á marknaðinum seinna hálvár 2015 fara at broytast soleiðis at prísirnir halda sær á sama støði sum undanfarin ár.

Kelda: fishpool.eu, 2015 er higartil í ár

Gongdin í oljuprísunum í 2014 og 2015, og gongdin í laksaprísunum í 2013 og 2014, hava betrað um býtlutfallið í uttanlandshandlinum, sum alt annað líka hevur betrað handilsjavnan. Tað vil siga at vit fáa lutfalsliga meira fyri okkara útflutning, meðan vit fáa ein lutfalsliga bíligari innflutning.

I 2.6 Handilsjavnin

Talva I 3 vísir gongdina í vøruútflutningi og vøruinnflutningi frá juni 2014 til mai 2015. Innflutningstølini benda á minkandi innflutningsvirði higartil í ár, uttan mun til um skip verða íroknað ella ikki. Talvan vísir at gongdin í innflutningum av ymsum vørubólkum hevur verið sera ymisk. Vit síggja at vøruinnflutningurin í 2014 uttan skip og flogfør er fallin við 1,7% og at vøruútflutningurin íalt (við skipum og flogførum) er minkaður við 7,3%. Innflutningurin til beinleiðis nýtslu er vaksin við 3,7%. Stórur vøkstur er í innflutninginum av bilum til vinnu og privata nýtslu (15,8%). Samanfatandi kann hetta sigast at geva ábendingar um ein lítlan vøkstur í privatú nýtsluni.

Innflutt tilfar til byggivirksemi er eisini vaksið (6,7%), og gevur hetta ábending um ein vøkstur í íløguvirkseminum. Hinvegin er innflutningurin av brennievni fallin við 18% og tilfar til hav- og landbúnað er fallin við 0,7%.

Útflutningurin er vaksin 4% seinastu 12 mánaðirnar í mun til undanfarna 12 mánaðar skeið. Hesin vøkstur hevur verið í øllum trimum høvuðsbólkum av fiskavørum, meðan útflutningurin av skipum og øðrum vørum er minkað. Metingin fyri árið 2015 er sami vøkstur uppá 4% í útflutningsvirðinum av vørum í mun til 2014. Fyri 2016 verður ikki væntaður nakar vøkstur í útflutningsvirðinum.

Handilsjavnin er nógv batnaður seinastu tvey árinu (við heili 1.723 mió. kr.) og kemur hetta partvís frá betringini í býtlutfallinum í uttanlandshandlinum.

Talva I 3 Innflutningur og útflutningur av vörum og handilsjavnin

	Innflutningurinn cif jun 14 -mai 15	Støddarlutfall	Árligur vöxstur
Til hav- og landbúnað	353	6,2%	-0,7%
Til byggivirki	498	8,8%	6,7%
Til aðra framleiðslu	1.385	24,4%	3,4%
Brennievni ot.	1.003	17,7%	-18,0%
Maskinur oo. útgerð	510	9,0%	-3,5%
Bilar oo. flutningsfær	332	5,8%	15,8%
Til beinleiðis nýtslu	1.298	22,9%	3,7%
Skip, flogfær ot.	187	3,3%	-65,5%
Rávøra til fiskavirkning	111	2,0%	-15,6%
Vøruinnflutningur íalt	5.677	100%	-7,3%
Vøruinnflutningur ex. skip oa.	5.490	96,7%	-1,7%

	Útflutningurinn fob jun 14 -mai 15	Støddarlutfall	Árligur vöxstur
Alifiskur	2.810	43%	8,8%
Uppsjóvarfiskur	1.706	26%	3,9%
Botnfiskur og onnur fiskaslög	1.853	28%	3,0%
Skip og aðrar vørur	191	3%	-32,1%
Íalt	6.560	100%	4,0%

	Jun 14-mai 15	Jun 13-mai 14	Jun 12-Mai 13
Handilsjavnin (útflutningurinn – innflutningurinn)	833	179	-890

I 3 Innlendis eftirspurningur frá húsarhaldunum (privat nýtsla)

I 3.1 Metingar viðvíkjandi privatu nýtsluni

Privata nýtslan er ein týðningarmikil partur av føroyska búskapinum; í stódd er privata nýtslan størri enn útflutningurin av vørum og tænastrum. Tískil hevur gongdin í privatu nýtsluni stóra ávirkan á búskaparvøksturinum.

Privata nýtslan verður uppgjørd sum partur av tjóðarroknaskapinum. Seinastu dagførdu tøluni um nýtsluna eru fyri 2013. Fyri tíðarskeiðið aftaná 2013 hava vit bert nakrar indikatarar. Ein er innflutningurin av nýtslurvørum (talva I 3), aðrir indikatarar eru gongdin í lønargjaldinum (mynd I 19a og 19b), og MVG-inntøkum landskassans.

Mynd I 14 niðanfyri vísir nýtslukvotuna hjá húsarhaldunum sambært tjóðarroknaskapartølum 1998 til 2016. Tøluni fram til 2013 eru uppgjørd tøl, meðan tøluni 2014-2016 eru bygt á metingar, grunaðar á modelavsteming, og partvíst gitingar Búskaparráðsins.

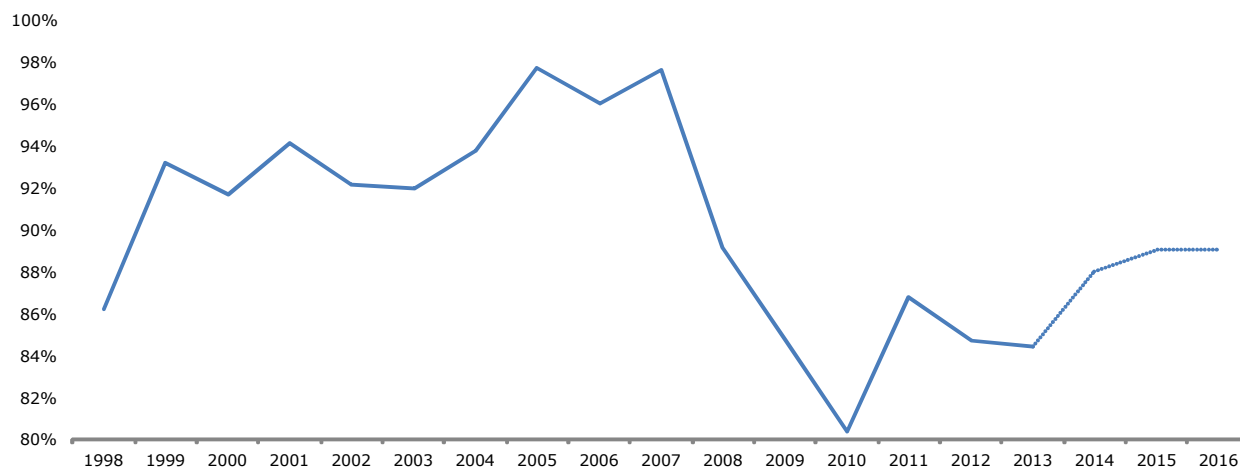
Síðan 2007 er nýtslukvotan minkað rættiliga nógv. Hetta gevur ábending um at húsarhaldini aftaná fíggjarkreppuna hava víst stórt varsemi viðvíkjandi privatari nýtslu. Nakað tað sama er hent í okkara grannalondum⁶.

Eitt ástøði er, at føroysku pensiónsviðurskiftini, (lutfalsliga lága pensiónsuppsparingin og tvungna pensiónsnýskipanin) eggja til sparing heldur enn privata nýtslu í Føroyum, og at hetta kann koma at avmarka búskaparvøksturinum.

Tøluni benda á at tað ikki er tann privata nýtslan (húsarhaldini), sum hevur verið stóra drívmeigin aftanfyri búskaparvøksturinum seinastu árin fram til 2013. Fyri 2014 til 2016 er mettt at nýtslukvotan veksur, og tí eisini privata nýtslan. Søguliga (1999-2008) hevur nýtslukvotan verið hægri enn hon er í dag; ein størri ella minni nýtslukvota kundi fingið stóra ávirkan á búskapin, tí privata nýtslan er so stórur partur av BTÚ.

Nýtslukvota hjá húsarhaldum sambært tjóðarroknaskapartølum 1998-2016

Mynd I 14

Kelda: Hagstovan og Búskaparráðið

Mynd I 15 niðanfyri vísir gongdina í innflutninginum av nýtslurvørum sum leypanði miðal. Myndin gevur eitt sindur mótsigandi ábendingar.

Mynd I 15 vísir, at innflutningurin av hálvdrúgvum nýtslurvørum (td. klæðum) og drúgvum nýtslurvørum (td. sjónvarp og bilum) síðan 2010 er vaksin, serliga aftaná miðjan 2012. Møguliga hevur skattalættin

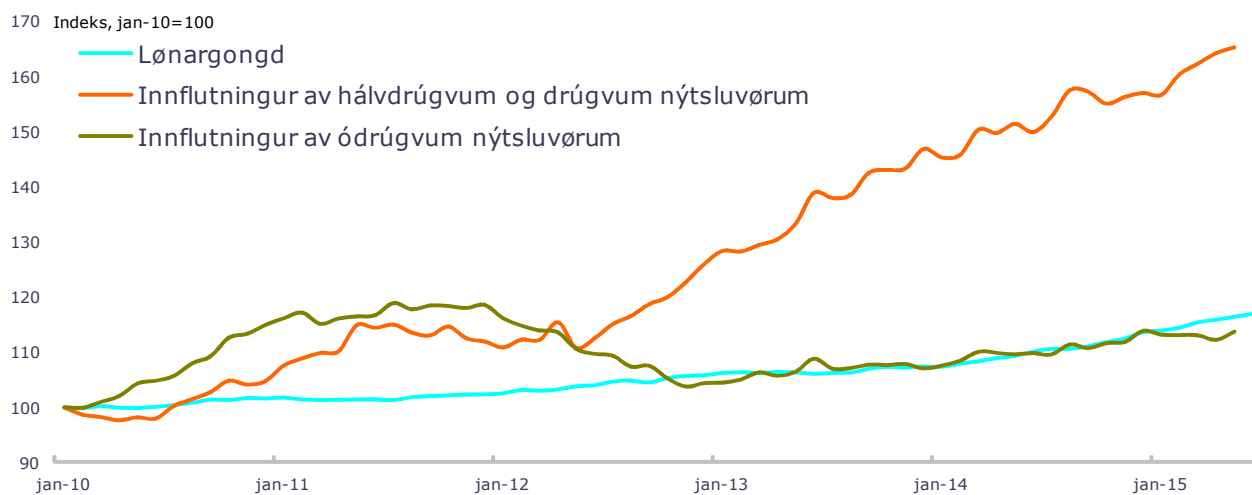
⁶ Det økonomiske råd: Dansk økonomi forår 2015, síða 28-30.

frá januar 2012 gjørt sína ávirkan galdandi, soleiðis at ráðini til keyp av hálvdrúgvum og drúgvum nýtsluvørum eru vorðin betri.

Hinvegin hevur innflutningurin av ódrúgvum nýtsluvørum (td. matur og drekka) og gongdin í lønargjaldingunum síðani 2013 víst eina nøkulunda samanfallandi gongd. Tó hevur tendensurin síðani januar 2015 verið tann, at lønirnar eru vaksnar meira enn innflutningurin av ódrúgvum nýtsluvørum. Í hagtølunum fyri innflutning fylla tær ódrúgvu nýtsluvørunar meira enn tær drúgvu og hálvdrúgvu nýtsluvørunar (60% ávikavist 40%).

Lønarinntøka og innfluttar nýtsluvørum hjá húsarhaldum, jan-10 til jun-15

Mynd I 15

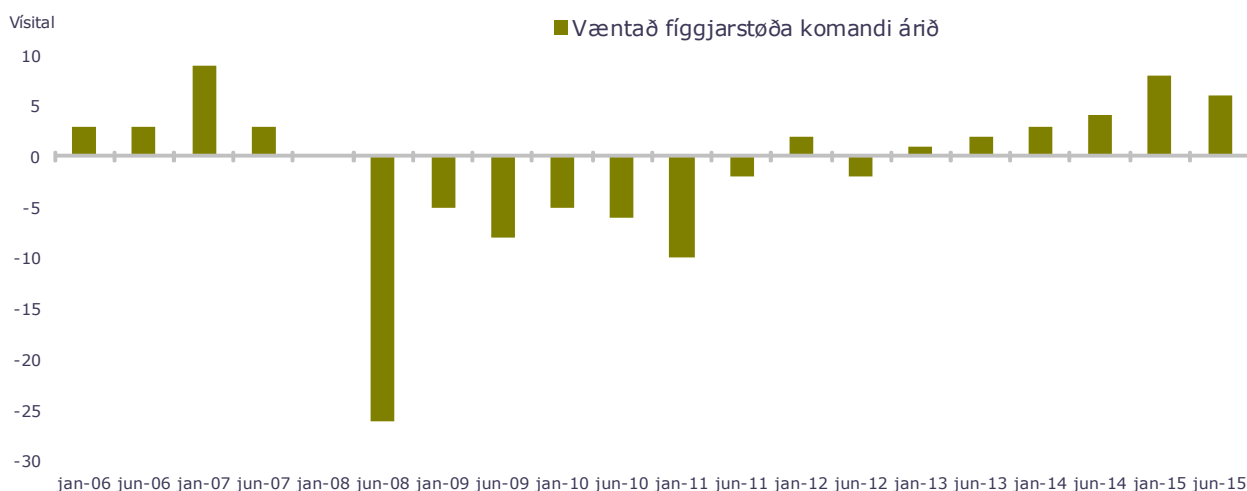
Kelda: Hagstovan

I 3.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)

Treystitølini frá Hagstovuni í mynd I 16 niðanfyrir snúgva seg um metingar frá húsarhaldunum um teirra fíggjarstöðu seinasta árið og komandi ár. Myndin fram til januar 2015 vísir eitt vaksandi bjartskygni, sum ikki hevur verið størri síðan januar 2007. Hinvegin er bjartskygnið eitt sindur minni í juni 2015. Vit kenni ikki til nakað, sum kann forklára hesa minking í treystitalinum.

Vísital - húsarhaldini og teirra fíggjarstöða, jan-06 til jun-15

Mynd I 16

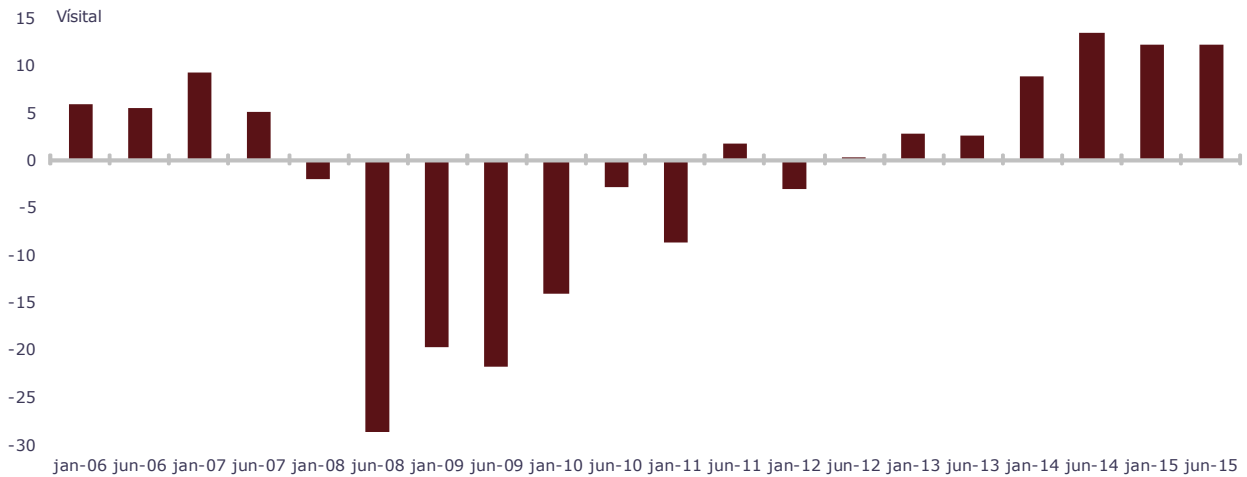

Kelda: Hagstovan

Mynd I 17 niðanfyrir vísir treysti-vísitalið tilsamans fyri føroysku húsarhaldini. Myndin vísir tað sama sum myndin omanfyri, nevnliga at treystitalið hjá húsarhaldunum í juni 2014 er størri enn nakrantíð, men at ein lítil minking síðan tá er hend. Vit kenna ikki nakað sum kann forklára hesa minking.

Vísital - samlað brúkaravísital fyri føroysku húsarhaldini, jan-06 til jan-15

Mynd I 17

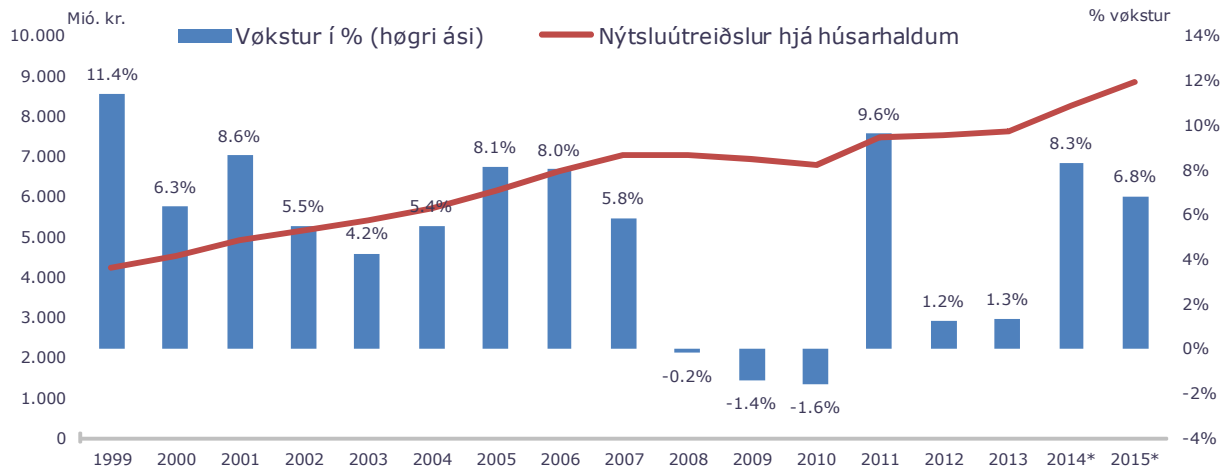

Kelda: Hagstova Føroya

Mynd I 18 vísir gongdina í privatu nýtsluni sambært tjóðarroknskápinum árinum 1999-2013. Tølini fyri 2014 og 2015 eru mett við nýtslu av búskaparmyndli hagstovunnar. Árinum fram til fíggjarkreppuna í 2008 var stórir vøkstur í privatu nýtsluni hvørt ár. Síðan vóru trý ár við negativum vøxtstri, og síðan 2011 hevur aftur verið positivur vøkstur. Vøxturin í 2014 er mettur at vera høgur, íalt 8,3%, og metingin fyri 2015 er 6,8%.

Nýtsluútreiðslur í mió. kr. og vøxturin í % 1999-2015

Mynd I 18

Kelda: Hagstovan, *2014 og 2015 er framroknað við búskaparmyndli hagstovunnar

I 4 Virksemið í privatari vinnugeirunum (privatar ilögur oa.) og innlendis eftirspurningurin

I 4.1 Gongdin viðvíkjandi lønargjaldingum og løntakaratali

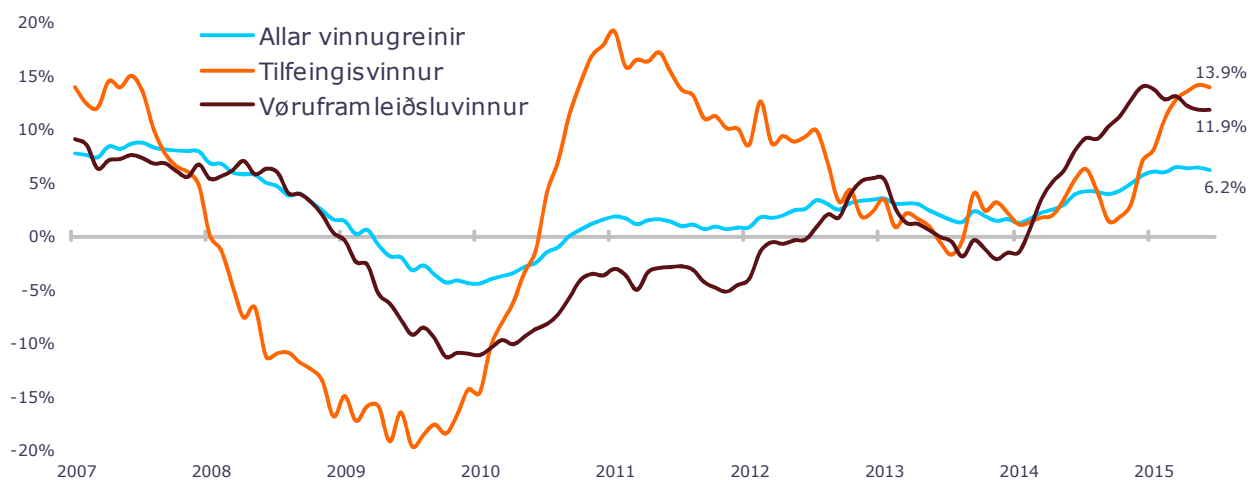
Lønargjaldingini frá Elektron (samtiðarskattaskipanini) eru millum tey frægastu gjaldingini vit hava til tess at lýsa virksemi í búskapinum sum heild og gongdina innan ymsu vinnugreinarnar⁷.

Mynd I 19a og I 19b niðanfyri vísa prosent broytingina í lønartølunum frá Elektron seinastu árinum sum leypandi ár-til-ár broyting (sí tekstkassa 2).

Mynd 19a vísir gongdina í lønargjaldingunum innan primæru og sekundæru vinnugreinarnar, meðan mynd 19b vísir gongdina í lønargjaldingunum innan tertæru vinnugreinarnar. Vit síggja at allar vinnugreindir hava vaksið seinastu árinum í lønargjaldingum, men størsti vøxturinn hevur verið í primæru og sekundæru vinnunum (tilfeingis- og vøruframleiðsluvinnur). Hinvegin hevur vøxturinn innan tertærvinnur verið meira avmarkaður, og minni enn miðal vøxturinn fyri allar vinnugreindir.

Lønirnar hjá tí almenna hava verið tær mest støðugu, meðan stór sveiggj hava verið í tilfeingisvinnunum og vøruframleiðsluvinnunum. Í juni 2015 var ár-til-ár leypandi vøxturinn í øllum lønargjaldingunum 6,2%. Størstur vøxtur sæst í vøruframleiðsluvinnunum (11,9%) og tilfeingisvinnunum (13,9%); vøruframleiðsluvinnur fevna m.a. um fiska-, kryvji- og flakavirkir, og eisini um byggivirksemi og skipasmíð. Lágur vøxtur hevur verið í almennu lønargjaldingunum (3,2%) og privatari tænavinnunum (3,2%).

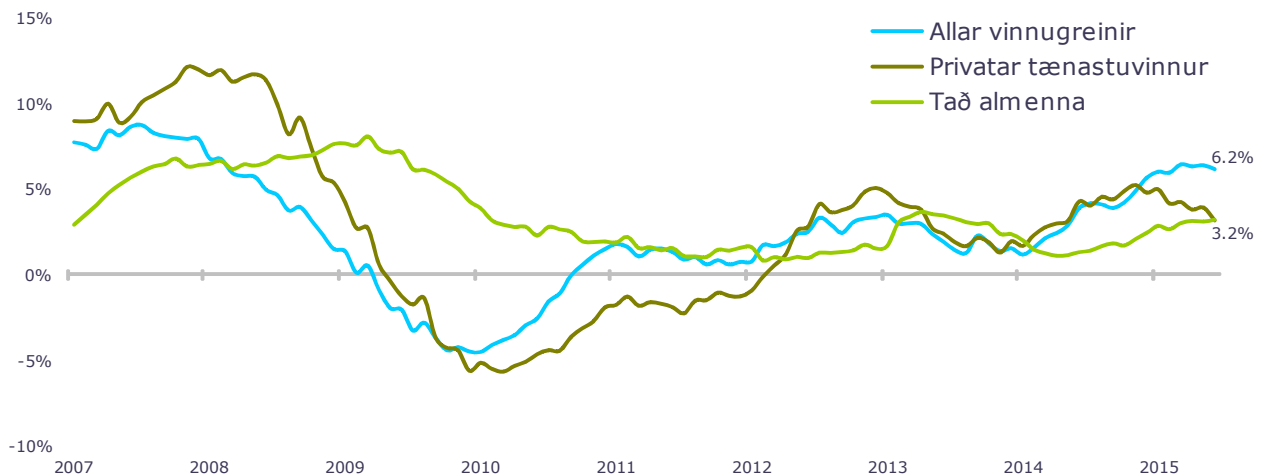
Lønargjaldingar, á/á broyting í % bygt á leypandi 12 mðr sum, jan-07 til jun-15 Mynd I 19a

Kelda: Hagstova Føroya

⁷ Gongdin í lønartølunum frá Elektron samsvara ikki við gongdini í BTÚ sum inntøku (lønarpartinum av bruttofaktorinntøkuna stýtt BFI). Orsøkin er millum annað, at BFI eisini fevnir um samsýning av kapitalinum (restinntøkan). Munur er eisini á tjóðarroknskaparlønunum og elektronlønunum, tí allar lønarviðbøtur eru ikki í elektronlønunum, td. pensiónsgjöld, tvungin sosial trygdargjöld og B-inntøkur.

Lønargjaldingar, á/á broyting í % bygt á leypandi 12 mör sum, jan-07 til jun-15 Mynd I 19b

Kelda: Hagstovan

Í talvu I 4 niðanfyri eru lønargjaldingar sambært tjóðarroknskapiinum býttar á 18 vinnugreinir. Eisini er víst vakstrarískoytið⁸ og stóddarlutfallið (parturin av øllum). Tá stóddarlutfallið er minni enn vakstrarískoytið er vøksturinn størri enn miðal. Vit síggja at serliga fiskiveiða væntandi fer at hava ein stóran vøkstur uppá 36% hóast vinnugreinin bert fyllur 12%. Sama er galdandi fyri byggivirki, ið veksur við 11%, meðan stóddarlutfallið er 7%. Fyri almenna fyrisiting er stóddarlutfallið 33%, meðan vakstrarískoytið bert er 17%. Serliga kann eisini leggjast til merkis at alivinnan nær um ongan beinleiðis týðning hevur í lønartølunum. Alivinnan rindar bert 2% av samlaðu lønunum, hóast hon stendur fyri 43 % av samlaða útflutninginum av vørum sambært talvu I 3, og fyri 6,7% av samlaðu virðisøkingini í 2013⁹.

Talva I 4 Lønargjaldingar (sambært tjóðarroknskapi), vakstrarískoytið og stóddarlutfall fyri vinnugreinirnar í 2014 og 2015 (2015 er mett við leypandi miðal útrokningum)

(mió. kr.)	2014	2015	Munur	Vakstrarískoytið	Stóddarlutfall
Landbúnaður, veiði og skógbrúk	15	19	4	1%	0%
Fiskiveiða	892	1112	220	36%	12%
Laksa- og sílaaling v.m.	165	182	17	3%	2%
Fiskavirking	627	651	23	4%	7%
Ráevnisvinna	71	82	11	2%	1%
Skipasmíð	189	208	18	3%	2%
Ídnaður annars	163	177	14	2%	2%
Ravmagns-, gass-, hita- og vatnveiting	75	81	5	1%	1%
Byggingarvirki	594	659	64	11%	7%
Handil og umvælingarvirkssemi	787	820	32	5%	9%
Gistihús og matstovuvirki	108	116	8	1%	1%
Sjóflutningur	396	420	24	4%	4%
Flutningur annars	208	221	13	2%	2%
Postur og fjarskifti	152	157	5	1%	2%
Peningastovnar, figgingar- og tryggingarvirki	345	339	-6	-1%	4%
Fastar ognir, útleiging, handilsliðar tænaustur o.a	686	704	18	3%	7%
Almenn fyrisiting, verja og almannatrygging	3064	3168	104	17%	33%
Felagsskapir, skemtaniir, mentan o.a.	325	352	27	5%	4%
	8863	9466	603	100%	100%

⁸ Sí mannagongd í talvu I 1. Í talvu I 4 er vakstrarískoytið tó skalerað til 100%.

⁹ Sambært datagrunni Hagstovunnar.

Tekstkassi 2:

Trend útrokningar, ið byggja á 12 mánaða leypandi samanlegging og miðal, herundir ár til ár %-broytingar, stutt frágreiðing:

12 mánaða leypandi samanlegging er samanlegging av 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða.

12 mánaðar leypandi miðal er miðal av seinastu 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða.

Ár til ár %-broytingar bygt á leypandi 12 mánaðar samanlegging ella miðal. Týðningurin av hesum háttalagnum kann lýsast við einum dømi í mynd I 19 a og b (samlaðar lönir):

Vit leggja saman lönirnar 12 mánaðir aftur í tíðina frá jun-15 til jul-14 og gevur hetta 7,827 mia. kr. Vit leggja eisini saman 12 mánaðar aftur í tíðina frá jun-14 til jul-13 og gevur hetta 7,372 mia. kr. Ár til ár %-broytingin (ella vakstrar-ratan) verður so útroknað sum $7,827/7,372 - 1 = 6,2\%$.

Hetta háttalag verður nýtt í staðin fyri vanliga háttalagið, har vøksturin verður roknaður higartil í árinum í mun til sama tíðarskeiðið árið fyri. Hvør mánaði verður her "roknaður upp" til eitt ársstøði. Tað verður roknað út hvussu %-vísi vøksturin (ella %-vísa fallið) hevur verið fyri hendan "upproknaða mánaðin" í mun til somuleiðis "upproknaða mánaðin" eitt ár frammanundan. Ein mánaði, ið víkir nógv frá undanfarnu mánaðunum, ger sostatt ikki so nógvan mun í "upprokningini". Sostatt er talan um eina serliga trend-analysu yvir fleiri mánaðir, har roynt verður av avdúka ein latentan trend í gongdini, sum fevnir yvir meira enn ein mánaða.

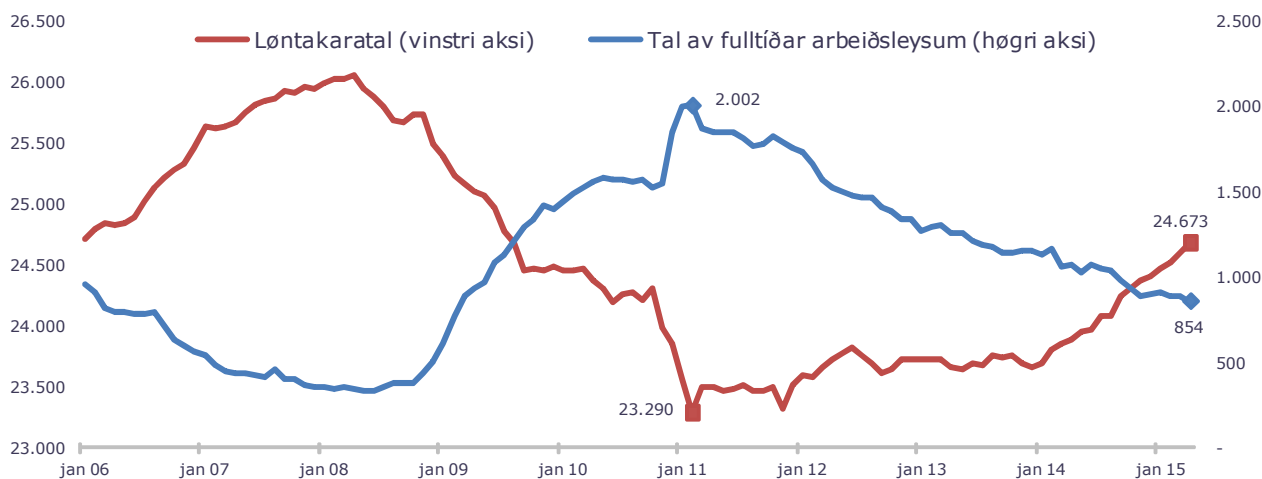
Mynd I 20 niðanfyrir vísir árstíðarjavnaða talið av løntakarum samanheldið við árstíðarjavnaða talið av fulltíðar arbeiðsleysum.

Við endan av 2010 fall løntakaratalið samstundis sum arbeiðsloysið vaks í sambandi við at Fiskavirking fór av knóranum. Í februar 2011 var talið av arbeiðsleysum sera høgt (2.002) samstundis sum talið av løntakarum var sera lágt (23.290).

Síðan tá (tvs. februar 2011) er talið av løntakarum vaksið, og tað var í apríl 2015 24.673, ella 1.383 fleiri enn í februar 2011. Serliga stórur hevur vøksturin verið síðan januar 2014. 2014 var eitt ár við stórarri nettotilflyting til Føroyar.

Samstundis er talið av fulltíðararbeiðsleysum støðugt minkað síðan februar 2011. Í februar 2011 var talið av fulltíðararbeiðsleysum sum áður nevnt 2.002, og í apríl 2015 var talið minkað til 854. Hetta svarar til eina minkingu uppá 1.148 fulltíðararbeiðsleys.

Tal av løntakarum og fulltíðar arbeiðsleysum, árstíðarjavnað, jan-06 - apr-15 **Mynd I 20**

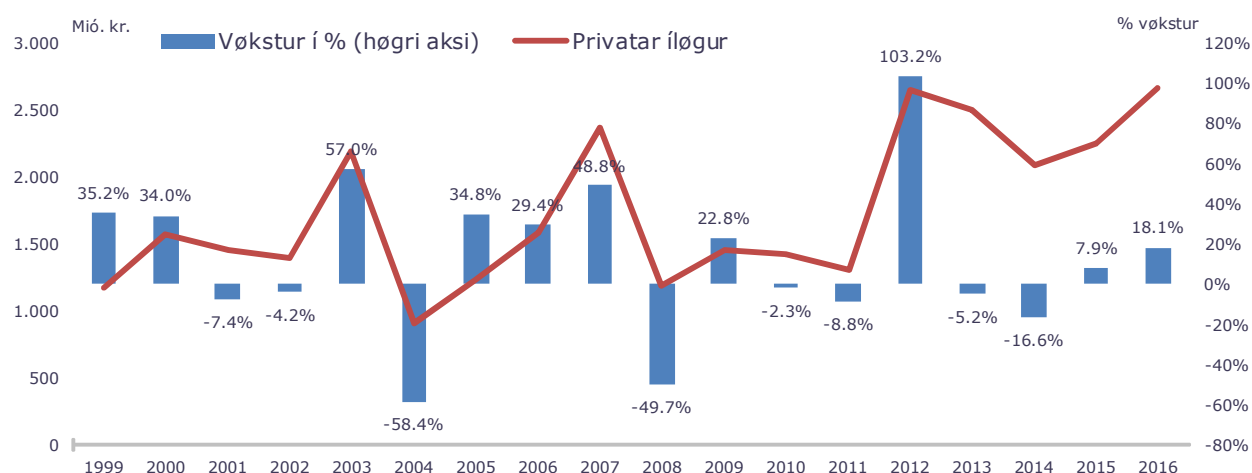
Kelda: Hagstovan

I 4.2 Gongdin viðvíkjandi privatu íløgnum

Mynd I 21 vísir privatu íløgurnar í mió. kr. og árliga vøksturin í privatu íløgnum í %. Íløgutølini eru skilmarkaði í samsvari við tjóðarroknskaparreglur. Myndin vísir, at stór sveiggj hava verið í íløgnum;

privatu ílögurnar eru vanliga tann mest sveigjandi parturinn av tjóðarroknskapar-útreiðslunum (sí eisini mynd I 2).

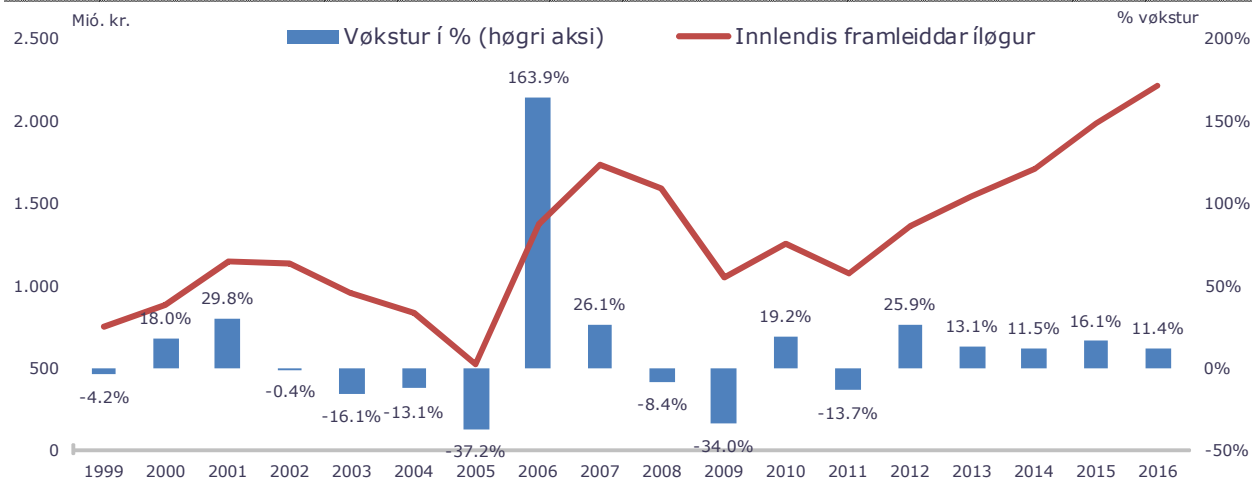
Privatar ílögur í mió. kr. og árligur % vöxstur 1999-2016 **Mynd I 21**

Kelda: Hagstovan, 2014-2016 eru modeltöl

Nógvar av ílögnum eru framleiddar og innfluttar lidnar úr útlandum td. skip, vindmyllur og flogfær, og sæst hetta aftur í td. 2003, 2012 og 2013. Mynd I 22 vísir so bert innlendis framleiddu ílögurnar í tann mun tað hefur verið gjørligt at eyðmerkja hesar í innflutningshagtølunum. Orsøkin til at skilt verður ímillum hesar ílögur er at innlendis framleiddar ílögur kunnu leggja stórri trýst á arbeiðsmarknaðin enn innfluttu ílögurnar. Konjunkturarnir síggjast í innlendis framleiddu ílögutølunum á tann hátt, at ein stórir vöxstur hendi upp til figgjarkreppuna í 2007, og at eitt fall hendi í 2008 og 2009; annars hefur vöxstur verið øll árin síðan 2011. Stóri vöxsturinn frá 2005 til 2006 kemur fram tí privatu innlendis framleiddu ílögurnar vóru serliga lítlar í 2005.

Privatar innlendis framleiddar ílögur í mió. kr. og árligur % vöxstur 1999-2016 **Mynd I 22**

Kelda: Hagstovan, 2014-2016 eru modeltöl

I 4.3 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)

Vísitalið fyri byggivinnuna (sí mynd I 23 niðanfyri) gevur ábendingar um vaksandi tal av bíleggingum, men tó nakað minni vöxstur enn í januar 2015. Vinnan hefur við seinastu teljing tryggjað sær arbeiði í miðal 9 mánaðar fram, sum er eitt lítið fall frá januar 2015, tá talið var 10 mánaðir.

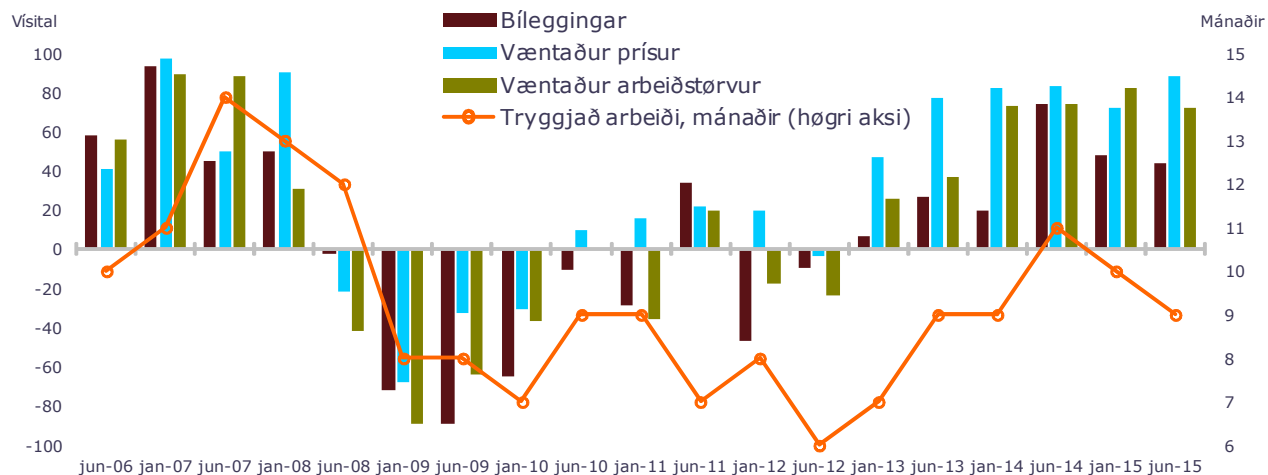
Spurt kann verða um ov nógv byggjarbeiði verður gjørt í senn, og um privata og almenna ílöguvirksemið kann minka knappliga um nøkur ár (sí avsnitt II 1). Byggivirksemi er sum nevnt eitt hitt

mest sveiggjandi virksemi í búskapinum, og hefur sum vera man stóra ávirkan á aðrar geirar í búskapinum.

Vanliga fylgir byggivirksemið konjunkturgöngdini, men um færdur varð ein sveiggjforðandi figgjarpolitikkur, átti tað almenna at tikið størri atlit til tíðarval, tá tað snýr seg um ígongdseting av ílögum og bygging fyri tað almenna. Eitt er at raðfesta ílögur og byggingar sum gerast skulu. Eitt annað er at tíðarvelja ígongdseting og stódd av neyðuga virkseminum.

Vísitøl fyri byggivinnuna, jun-06 til jun-15

Mynd I 23

Kelda: Hagstovan

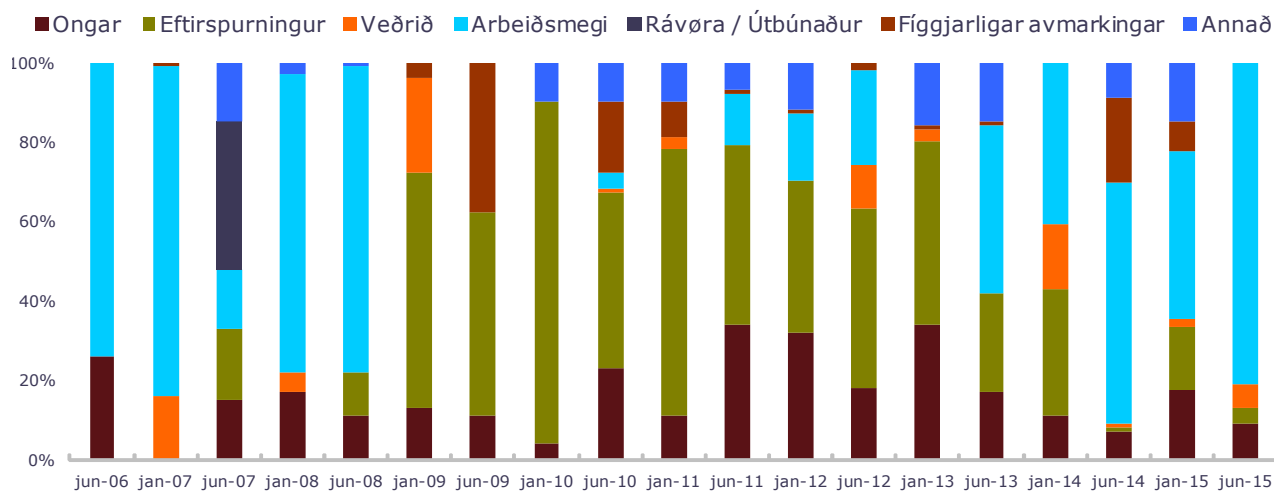
Í mynd I 24 niðanfyri eru vísar avmarkingarnar fyri framleiðsluna í byggivinnuni, sum byggiharrarnir hava nevnt sum viðkomandi.

Tørvandi eftirspurningur var ein stórir trupulleiki frá 2008 og fram til januar 2014, men er tørvandi eftirspurningur nærið ikki nevndur sum ein trupulleiki í dag. Hinvegin er tørvurin á arbeiðsmegi í juni 2015 vaksin stórliga í mun til januar 2015.

Mynd I 23 og mynd I 24 vísa ein vøxtur í væntaða arbeiðstørvinum í byggivinnuni. Tá nógvar ílögur verða gjørdar í senn, er altíð ein vandi fyri trýsti á arbeiðsmarknaðin innan byggjyrkið. Slíkt trýst kann ávirka restina av búskapinum við prís- og lønarvøkstri. Umframt hetta kann trýst á arbeiðsmarknaðin innan byggjyrkið hava neiliga ávirkan á ígongdverandi byggjarbeiði, tá tað snýr seg um kostnað og góðsku.

Treystitøl fyri byggivinnu - avmarkingar í framleiðsluni, jun-06 til jun-15

Mynd I 24

Kelda: Hagstovan

I 5 Innlandis eftirspurningur frá almenna geiranum (almenn nýtsla og ílögur)

I 5.1 Nýtsla hins almenna

Mynd I 25 niðanfyri vísir gongdina (í mió. kr.) og vöxsturin (í %) í almennu nýtsluni síðan 1999, sum uppgjört í tjóðarroknskapi. Töluni fyri 2014 og 2015 byggja á metingar. Vöxsturin í almennu nýtsluni er í 2013 uppgjörður til 3,2%, og metti vöxsturin fyri 2014 og 2015 eru ávikavist 2,3% og 1,9%. Töluni eru í ársins leypandi prísnum.

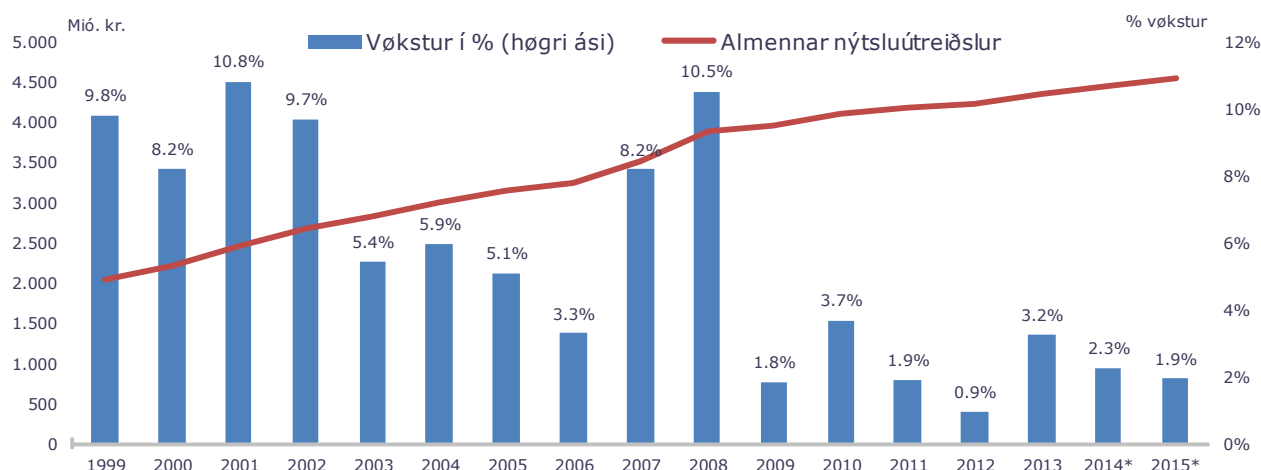
Frá 1999 til 2003 var vöxsturin í almennu nýtsluni sera stórur (millum 8 og 10 %). Árin 2007 og 08 var eisini tilsvarendi stórur vöxstur í almennu nýtsluni. Vöxsturin seinastu árin hefur ligið millum 1 og 4 %.

Töluni benda á at broytingar í almennu nýtsluni hava verið konjunkturviðgangandi – tá nógv hefur verið í kassanum hefur nógv verið brúkt og øvugt - og hefur hetta økt heldur enn minkað um sveiggini í búskapargongdini. Umráðandi er tí hjá tí almenna ikki at endurtaka gongdina frá byrjanini av øldini og 2007 og 2008, um búskaparliga virkseimið fer at økjast komandi árin.

Demografiskar broytingar í komandi árum fara at gera tað truplari at avmarka vöxsturin í almennu nýtsluni (sí frágreiðing Búskaparráðsins frá vári 2015).

Almennar nýtsluútreiðslur í mió. kr. og vöxsturin í % 1999-2015

Mynd I 25

Kelda: Hagstovan, *2014 og 2015 er framroknað við búskaparmyndli hagstovunnar

I 5.2 Ílögur hins almenna

Niðanfyristandandi mynd I 26 vísir almennu íløgurnar frá 1998 til 2015. Keldan til mynd I 26 er Hagstovan (almenna geira roknskapurin) og metingar Búskaparráðsins. Íløgurnar hjá sosialum grunnnum og ríkisstovnum eru ikki tiknar við, tí talan er her um so smá tøl.

Talan er um ílögur samsvarandi tjóðarroknskaparuppgerð, og ikki samsvarandi roknskaparuppgerð. Tjóðarroknskaplígu íløgurnar eru størri enn roknskaparlígu íløgurnar; ma. er alt Landsverk og viðlíka-hald (herundir alt á standardkonto 15 í landskassaroknskapinum) roknað sum ílögur í tjóðarroknskapi.

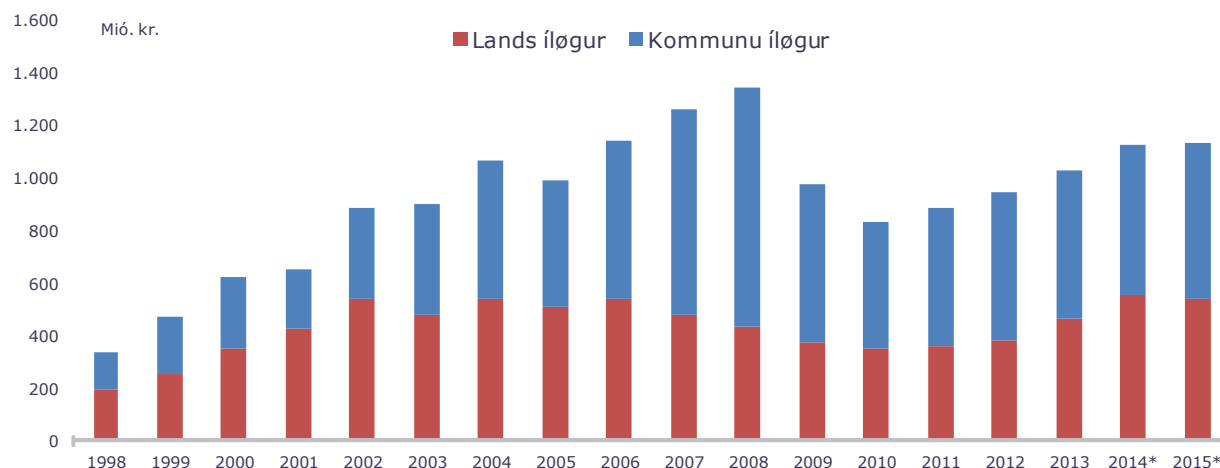
Vit síggja ein týðuligan vöxstur í samlaðu almennu ílögnum í 2014 í mun til 2013. Vit vænta at ílögurnar í 2015 liggja á sama støði sum í 2014. Vöxsturin í almennu ílögnum frá 2013 til 2014 stavar serliga frá ílögum landsins og ikki frá ílögum kommunanna. Ílöguvirksemi landsins er nógv ávirkað av Marknagilsdeplinum. Ílögur kommunanna hava verið støðugar síðan 2008, men vuksu sera nógv fram

til tá. Talan var í ávísan mun um ílögur, sum hövdu ligið á láni frá 90unum. Betringar í fíggjarstöðu kommunanna ávirkaðu eisini íløguhugin.

Kommunurnar yvirtóku eldraekið í 2015. Nógv bendir á at henda yvirtøka eisini fevnir um eina yvirtøku av einum rímuliga stórum íløgutørvi á eldraekinum. Íløgurnar á heilsuøkinum hava verið stórar, men væntandi koma demografisku broytingarnar at krevja enn fleiri almennar ílögur (sí kapitul II).

Almennar ílögur í mió. kr. 1998-2015

Mynd I 26

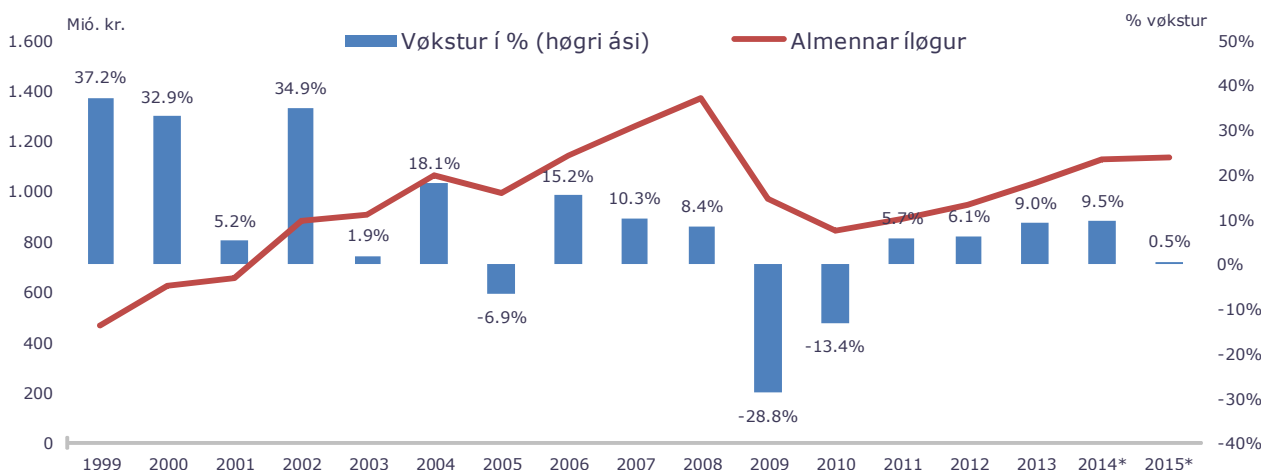
Kelda: Hagstovan, *2014 og 2015 er framroknað við búskaparmyndli hagstovunnar

Eins og við almennu nýtsluni (sí mynd I 25) eru gjørdu almennu íløgurnar konjunkturviðgangandi, bæði tá tað snýr seg um land og kommunur (sí mynd I 26 og I 27).

Umráðandi hjá tí almenna er ikki at endurtaka gongdina við almennum ílögum frá 2007 og 2008, um virksema fer at økja komandi árinum. Skuldarloftið hjá kommunum – at skuldin ikki skal koma upp um eina álkning – eggjar eyðsæð ikki til miðvísa fíggjarpolitiska planlegging, ið fevnir um allar almennar ílögur. Tølini fyri 2014 og 2015 í øllum myndunum (I 25 til I 27) eru mett av Búskaparráðnum.

Almennar íløgútreiðslur í mió. kr. og vøksturin í % 1999-2015

Mynd I 27

Kelda: Hagstovan, *2014 og 2015 er framroknað við búskaparmyndli hagstovunnar

I 5.3 Úrslitið á almennu roknskapunum

Mynd I 28 niðanfyrir vísir eitt yvirlit yvir roknskaparúrslit landskassans (RLÚ 1) 2000 - 2016. Fyri árið 2014 er meting gjørd av fíggjarmálaráðnum, fyri 2015 eru fíggjarlógartøl nýtt og fyri 2016 eru fíggjarlógarkarmarnir nýttir.

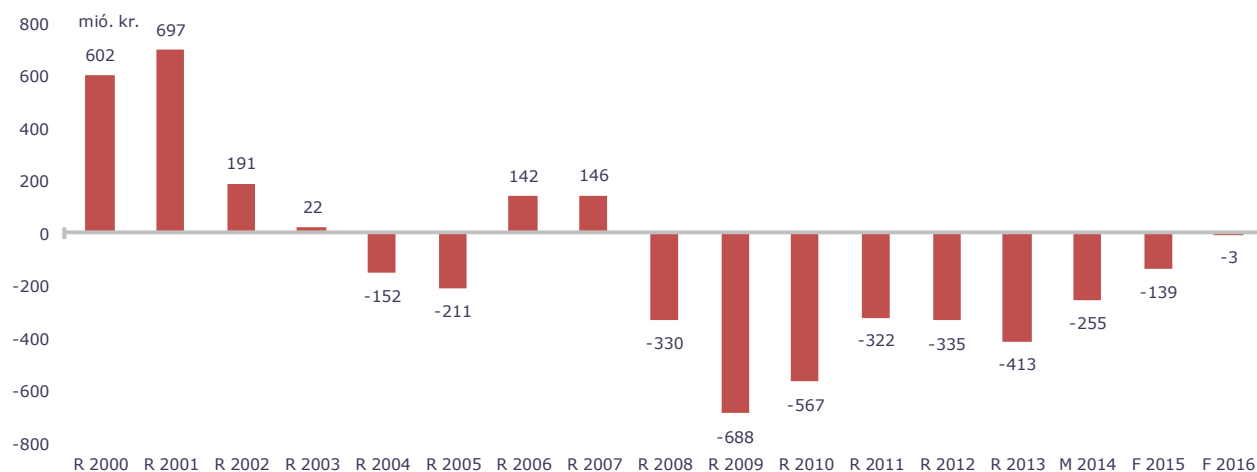
Vit síggja at hallið hjá landskassanum er minkað nógv frá 2013 til 2014. Fyri árið 2015 er ætlanin at minka hallið uppafur meira, og at fáa javnvág á fíggjarlógini í 2016.

Uttan forskatting av pensiónum frá 2012 (við inntøkum uppá 213 mió. kr. í 2012, 247 mió. kr. í 2013 og 266 mió. kr. í 2014) hevði stór minking verið í skattainntøkum landsins. Uttan hesa forskatting av pensiónum hevði RLÚ hallið verið tilsvarandi størri.

Gongdin í konjunkturinum átti at givið grundarlag fyri at hallið var burtur áðrenn í 2016. Ein forðing fyri hesum hevur verið demografiska gongdin, og fer demografiska gongdin at vera uppafur meira avbjóðandi í komandi árum. Ein onnur forðing hevur mistar skattainntøkur frá føroyingum, ið arbeiða uttanlands. Ein triðja forðing hevur stóri vøksturin í lagaligari skattaðum kapitalinntøkum í mun til lønarinntøkum (sí mynd I 7).

Landskassaúrslitið RLÚ 1, 2000-2016

Mynd I 28

Kelda: Fíggjarmálaráðið

I 5.4 Ogn og skuld hjá tí almenna

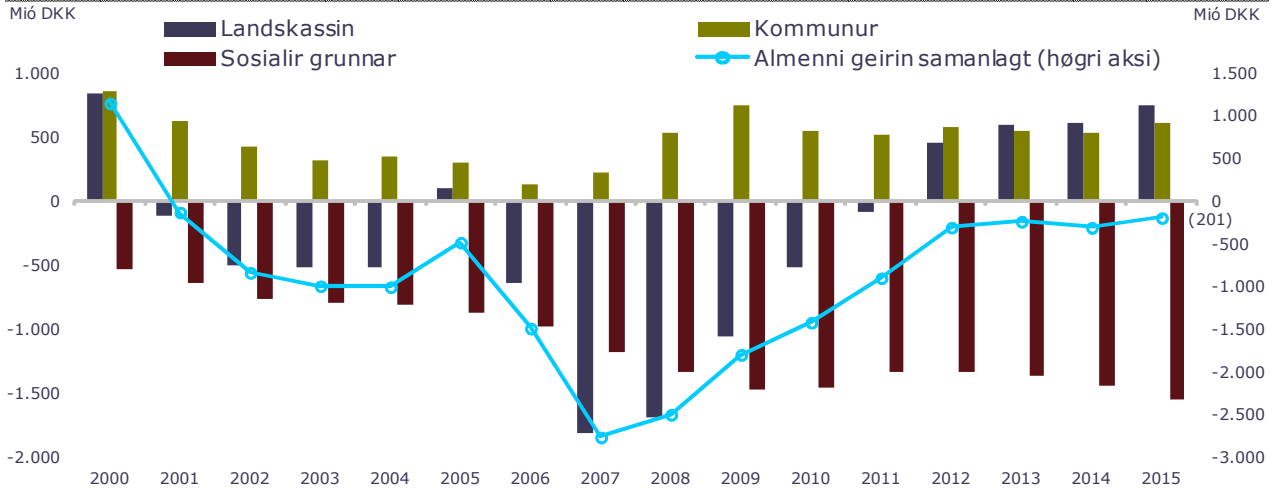
Mynd I 29 niðanfyrir vísir gongdina í nettoogn og nettoskuld hjá tí almenna geiranum árinum 2000 til 2015. Vit síggja á myndini at sosialu grunnarnir hava stóra nettoogn, og at landskassin og kommunurnar samlað hava eina nettoskuld. Nettoognin hjá almenna geiranum var útvið 3 mia. kr. í 2007 og er síðan støðugt minkað niður ímóti 0.

Mynd I 29 byggir á eina meting av ogn og skuld hjá tí almenna geiranum, har m.a. skyldur landskassans fyri tænastrámannapensiónir og rentugaranti til p/f Lív ikki eru tiknar við sum skuld¹⁰. Annars eru aðrar almennar ognir tiknar við til innara virði (td. Føroya Tele).

¹⁰ Veðhaldsskyldur vegna tryggingaravtalu hjá Føroya Lívstrygging er gjørd upp til 1.213 mió. kr. í 2011. Nettoskylda landskassans fyri tænastrámannapensiónir er roknað til 3.325 mió. kr. Kelda: Føroya Gjaldsstova, landskassaroknskapurin fyri fíggjarárið 2013. s. 244.

Nettoskuld hjá almenna geiranum í Føroyum, 2000 til 2015

Mynd I 29

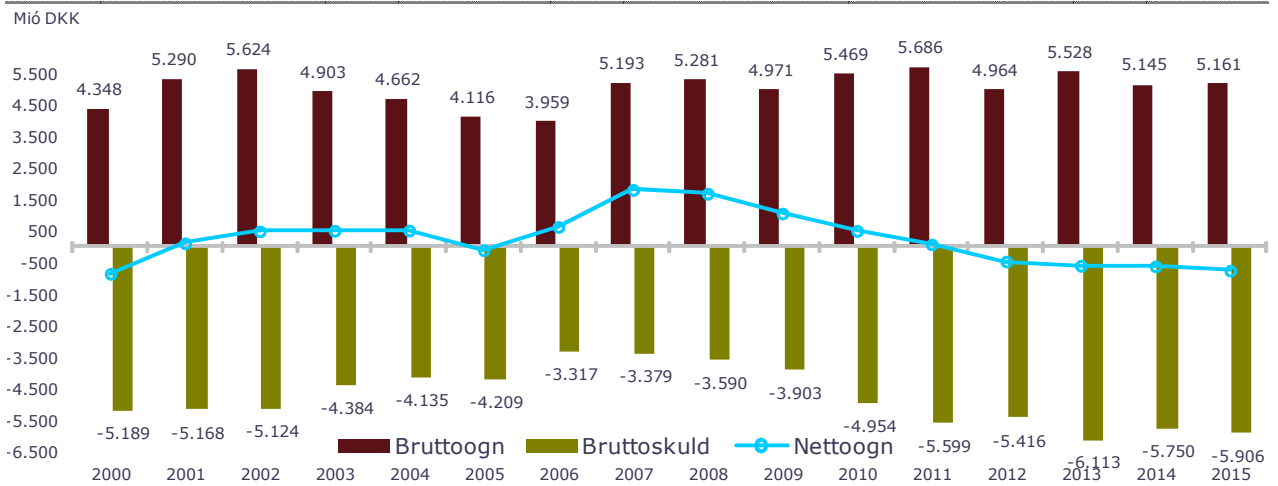

Kelda: Hagstova Føroya, meting fyr 2014 - 2015

Niðanfyrri standandi mynd I 30 vísir ogn og skuld landskassans frá 2000 til 2015. Vit síggja at bruttoskuldin er mett at vera nærum 6 mia. kr. í 2015 (ið svarar til 38% av BTÚ). Sum áður nevnt eru tænastrámannaskyldur og aðrar veðhaldsskyldur landskassans ikki íroknaðar hetta tal.

Brutto ogn og skuld landskassans, 2000-2015

Mynd I 30

Kelda: Hagstova Føroya, meting fyr 2014 - 2015

I 6 Útlendskur eftirspurningur (netto og brutto)

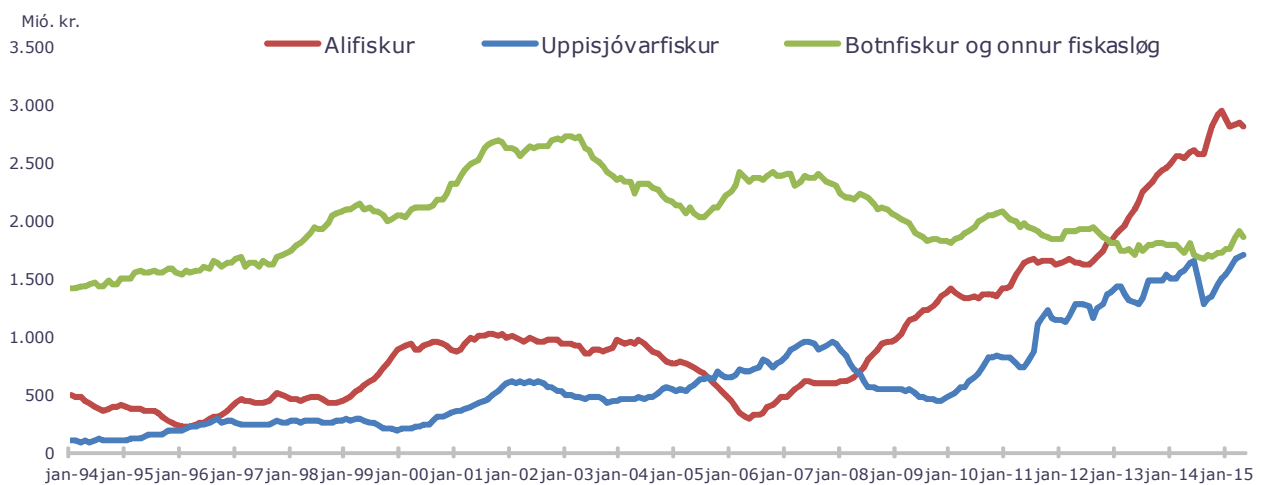
Mynd I 31 niðanfyri lýsir søguligu gongdina í útflutningsvirðinum av fiskavørnum fyri tríggjar bólkar av fiskauútflutningi. Hesir bólkar eru *alifiskur*, *uppsjóvarfiskur* og *botnfiskur og onnur fiskasløg*. Hesir tríggir bólkar fevna um so at siga allan føroyskan vøruútflutning. Tann fjórði bólkurin av útflutningi er útflutningur av tænastrum (ma. ferðavinna).

Alifiskur fevnir um laks og síl, men nær um eingi síl verða útflutt í dag. *Uppisjóvarfiskur* fevnir um makrel, sild og svartkjaft, og harumframt hava vit tikið fiskamjøl við í hendan bólkin. *Botnfiskur og onnur fiskasløg* fevna um tosk, hýsu, upsa, svartkalva, gulllaks, longu, brosmu, rækjur oa. Hesi síðst nevndu fiskasløg verða veidd í bæði føroyskum sjógvi og aðrastaðni, td. í Barentshavinum.

Botnfiskurin hevur havt sera stóran týðning fyri útflutningin langt aftur í tíðina, men hevur ikki sama týðning í dag. Í 2012 vóru allir tríggir vørubólkar nøkulunda javnt stórir í stødd. Síðan er alifiskur vaksin enn meira, meðan hinir bólkarnir hava staðið nøkulunda í stað.

Útflutningur, leypandi 12-mánaðir samanlegging, jan-94 til mai-14

Mynd I 31

Kelda: Hagstova Føroya

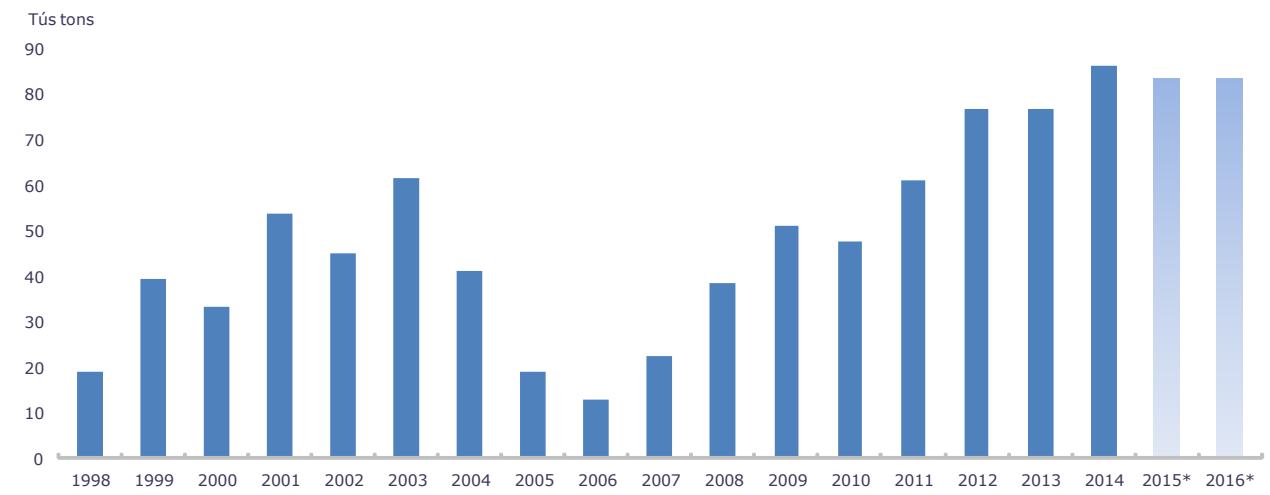
I 6.1 Gongdin innan alivinnuna

Vísandi til mynd I 12 og I 13 sóust ábendingar um at laksaprísirnir helst fara at liggja á sama støði sum seinastu árin. Hendan metingin byggir á samrøður við fólk í vinnuni.

Niðanfyri standandi mynd I 32 vísir tøkuna í føroysku alivinnuni seinastu árin. Tølini fyri 2015 byggja á metingar við ávísari óvissu. Mett verður, at tøkani í 2016 verður nøkulunda tann sama sum í 2015.

Tøka (livandi vekt) í alivinnuni 1999-2016

Mynd I 32

Kelda: Avrik sp/f, 2015 og 2016 er mett

Samantikið verður sostatt ikki roknað við størri broytingum í útflutningsvirðinum av alifiski í 2015 og 2016 í mun til 2014. Útflutningsvirðið av alifiski var knappar 3 mia. kr. í 2014, og verður væntandi eitt sindur lægri í 2015 og 2016. Minkingin er mett til 4% í 2015 og 0% í 2016.

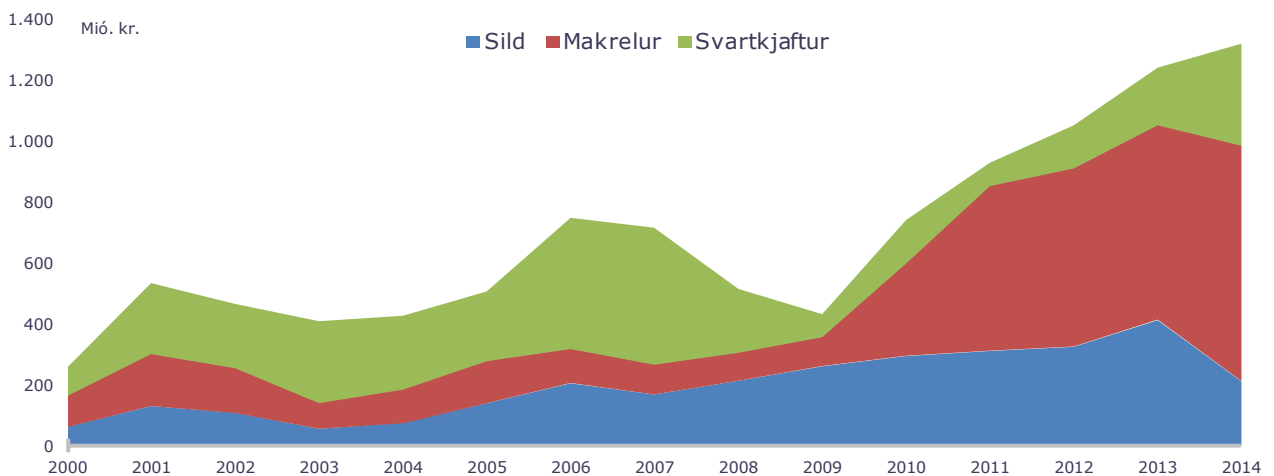
I 6.2 Gongdin innan uppsjóvarvinnuna

Mynd I 33 niðanfyrir vísir gongdina í landingarvirðinum av uppsjóvarfiskasløgum. Síðan 2009 hevur verið stórus vøkstur í samlaða landingarvirðinum. Samlaða landingarvirði er farið frá 432 mió. kr. í 2009 til at verða 1.324 mió. kr. í 2014. Landingarvirðini fyri 2015 og 2016 er treytað av millumtjóða avtalum.

Landingarvirði av makreli er vaksið nógv seinastu árin í samband við at Føroyar hava brotið út úr millumtjóða avtaluni um makrel. Síðan mars 2014 hava Føroyar so aftur verið í samstarvi við ES og Noreg um makrelin. Landingarvirðið fyri 2015 verður helst eitt sindur lægri enn 2014 vegna lægri heildarkvotu. Landingarvirðið á sild vaks nógv fram til 2013, minkaði í 2014 og fer helst at vera á sama støði í 2015, ongin millumtjóða avtala er um sild fyri 2015. Loksins er landingarvirðið av svartkjafti vaksið síðan 2011 vegna hækkaða heildarkvotu. Eingin millumtjóða avtala er heldur um svartkjaftin fyri 2015.

Landingarvirði av makrel, sild og svartkjafti, 2000 til 2014

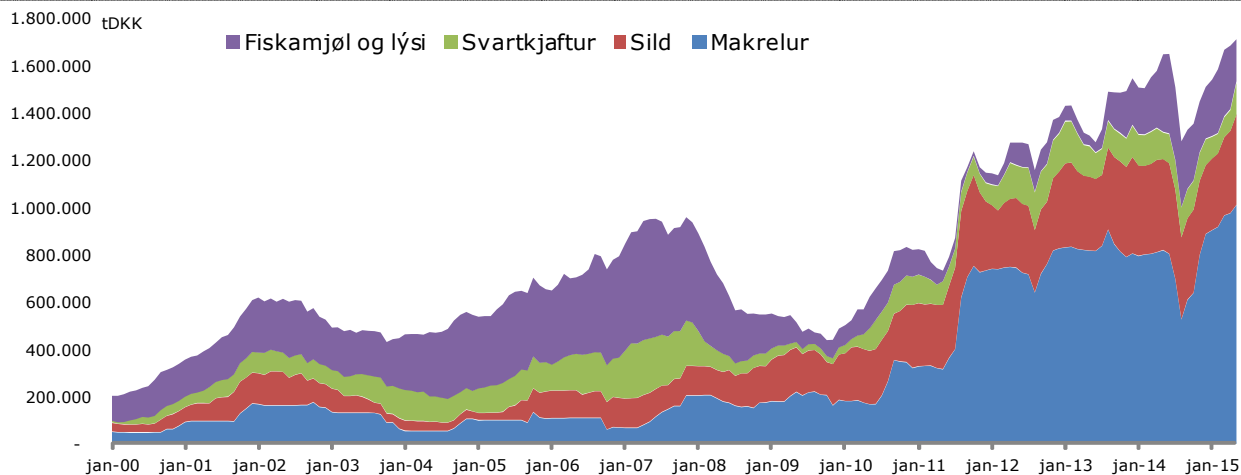
Mynd I 33

Kelda: Vørn, 2015 er mett

Mynd I 34 niðanfyri vísir gongdina í útflutningsvirðinum av uppsjóvarfiski seinastu árinum (sum leypandi 12 mánaðar samanlegging). Vit síggja, at vøksturin hevur verið sera stórur síðan 2009. Minking var í makrelútflutninginum mitt í 2014. Orsøkin til hesa minking var helst at útflutningurin er hendur seinni í árinum, ella í byrjanini av 2015, vegna handilsforðingar frá ES. Vøksturin í landingarvirðinum av svartkjafti sæst ikki so væl aftur í útflutninginum. Hetta kann vera tí at nógv av svartkjaftinum endar sum fóður til laksaframleiðslu í Føroyum, og endar harvið sum óbeinleiðis laksautflutningur.

Útflutningur av uppsjóvar fiski, leypandi 12 mánaðar samanlegging jan00 - mai15 Mynd I 34

Kelda: Hagstovan

Samanumtikið vænta vit at samlaða útflutningsvirði í uppsjóvarvinnuni fer at vaksa í 2015 samanborið við 2014. Fram til mai í ár er útflutningsvirði av uppsjóvarfiski vaksið við 290 mió.kr. í mun til sama tíðarskeið 2014, og tí verður mett, at útflutningisvirði verður í mista lagi hetta størri í 2015 í mun til 2014. Roknast kann við at bæði útflutningsvirði og landingarvirði fara at verða størri í 2015 enn nakrantíð fyrr, og sama meta vit fer at verða galdandi fyri nøgdin.

I 6.3 Botnfiskur og onnur fiskasløg

Fyri 2014 og 2015 eru ikki tær stóru broytingarnar í botnfiskiveiðuni at hóma¹¹. Stórur partur av botnfiskafлотanum er í kreppu, meðan aðrar partar av botnfiskafлотanum hava nøktandi úrslit.

Samanumtikið meta vit at eingin vøkstur fer at vera í útflutninginum av botnfiski og øðrum fiskasløgum í 2015 í mun til 2014.

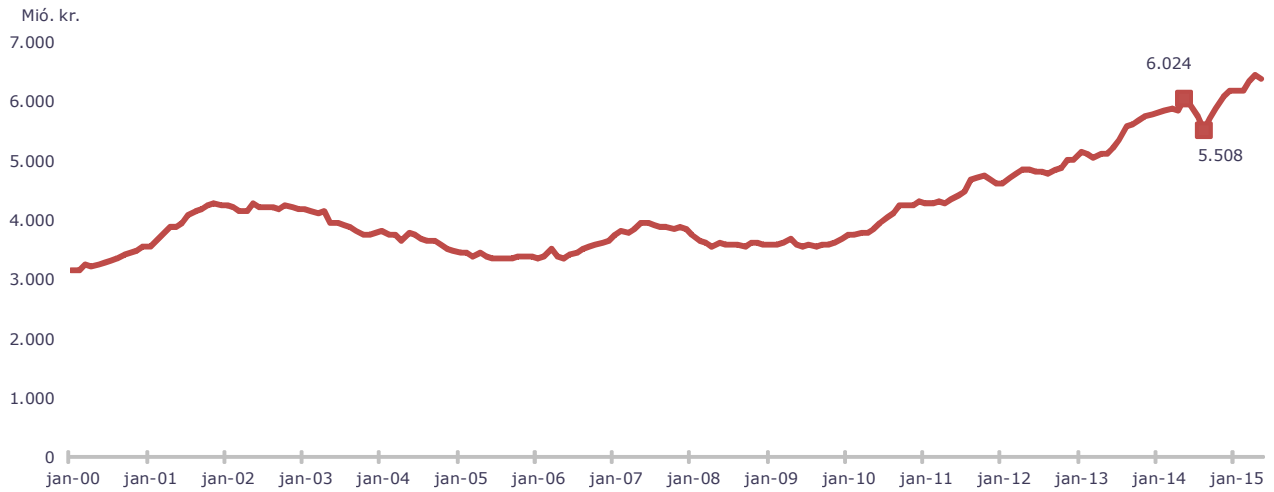
I 6.4 Samlaði fiskavøruútflutningurin

Mynd I 35 niðanfyri avmyndar samlaða útflutningsvirði av fiskavørum frá januar 1994 til mai 2015 sum leypandi samanlegging.

Vøksturin seinastu árinum hevur verið stórur. Roknast kann ikki við, at útflutningurin heldur fram við at vaksa við somu ferð sum undanfarin ár. 'Hakkið' niðureftir í mynd I 34 og I 35 miðjan 2014 stavar frá handilstiltøkunum hjá ES fyri makrel og sild (sí eisini myndirnar I 36 og 37). Metast kann leystliga út frá myndunum, at hetta uppá stutt sikt hevur kostað Føroyum hálva milliard í útflutningsvirði, men sum væntandi kann verða vunnið innaftur uppá longri sikt.

Søguliga hevur vøruútflutningurin stagnerað nøkur ár aftaná áramál við stórum vøgstri ('plateau-ing'). Vøksturin árinum fram til 2002 var grundaður á at toskurin kom aftur. Vøksturin 2010 og fram til í dag er grundaður á nýtt makrel tilfeingi og á alivinnuna. Fyri 2016 væntast minni vøkstur ella stígur í vøruútflutningsvirðinum, um botnfiskastovnarir ikki koma fyri seg aftur.

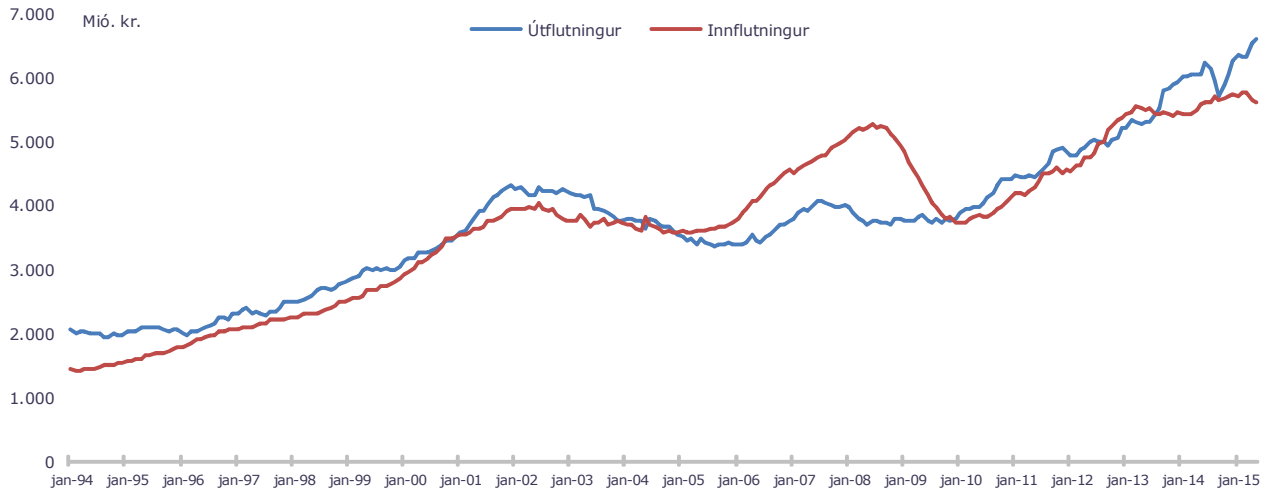
¹¹ Keldur til hetta brotið er Hagstovan, Havstovan, Januar og Vørn.

Fiskaværuútlutningurinn, leypandi 12-mánaðir samanlegging, jan-00 til mai-15**Mynd I 35****I 6.5 Gongdin í handilsjavnanum**

Mynd I 36 vísir gongdina í handilsjavnanum sum leypandi 12 mánaðar samanlegging. *Handilsjavnin er útlutningurinn af vörum mínus innlutningurinn af vörum.* Mynd I 36 vísir, at handilsjavnin er meira positívur í dag enn seinastu meira enn 20 árin. Hetta er sum sannlíkt grundað á at bítislutfallið er batnað, tvs. laksaprísir eru hækkaðir og oljuprísir eru lækkaðir og stóri vöxturn í uppisjóvarfiskannöggdum. Í 2008 í byrjanini av fígjarkreppuni var handilsjavnin negativur við 1.517 mió. kr. uttan skip. Í dag er handilsjavnin batnaður til nærum 1 mia. kr. (962 mió. kr.) uttan skip. Hetta umboðar ein betring uppá nærum 2,5 mia. kr. Mynd I 36 vísir eisini handilsjavnin við skipum, og á myndini sæst at serliga hesin innlutningur trekkir handilsjavnin niðureftir.

Handilsjavnin, leypandi 12-mánaðir samanlegging, jan-94 til mai-15**Mynd I 36**

Mynd I 37 vísir gongdina í innlutningi og útlutningi av vörum (uttan skip) frá januar 1994 til mai 2015. Her sæst at handilsjavnin var serliga nógv negativur í 2008, og var tað innlutningurinn, sum var serliga stórun árin 2006 til 2008. Fallið í innlutninginum var stórt í 2009 og 2010. Hetta fall hekk ma. saman við fallinum í privatu nýtisluni og ílögnum. Seinastu tvey árin hevr innlutningurinn mestsum staðið í stað, meðan útlutningurinn hevr hildið áfram við at vaksa.

Inn- og útflutningur av vörum (uttan skip), leypandi 12-mð sl., jan-94 til mai-15 Mynd I 37

Kelda: Hagstovan

I 6.6 Brutto útflutningurin av tænastrum

Seinastu árin hefur verið stórir vøkstur í útflutningi Føroya av tænastrum. Tænastruútflutningurin fevnir í hævudsheitum um flutnings- og supply-tænastrur, byggi-tænastrur, ferðing og ferðavinnu, og leasing. Ein stór óvissa er um hesi tøluni; trupulleikarnir við innsavning av hagtølum um hesi viðurskifti eru sera stórir. Hagstovan er í ferð við at kvalitetstryggja teljingina av gjaldsjavna og uttanlandsskuld og ger fyribils ikki nýggj tøl fyri 2014 og 2015.

Talva I 5 niðanfyrir vísir inntøkurnar frá tænastruútflutningi og útreiðslurnar til tænastruinnflutning fyri árið 2013.

Talva I 5 Útflutningur (inntøkur) og innflutningur (útreiðslur) av tænastrum í 2013

(mió. kr.)	Útflutningur	Innflutningur	Javni
Flutningur	461	512	-51
Ferðing	320	582	-262
Samskifti	101	94	7
Byggitænastrur	192	311	-119
Tryggingartænastrur	0	17	-17
Fíggjartænastrur	37	40	-3
Teldutøkni og kunning	2	149	-147
Royalti og lisensgjöld	5	48	-43
Aðrar tænastrur	186	348	-162
Mentan, frítíð og heilsa	44	227	-183
Tænastrur íalt	1348	2329	-981

Kelda: Hagstovan

Ein stórir partur av tænastruútflutninginum stavar frá ferðafólki og fevnir hann bæði um flutning og ferðing herundir gisting og ábit. Ein kanning av búskaparlíga týðningin av útlenskum ferðafólki varð gjørd av Hagstovuni fyri Visit Faroe Islands á heystið 2014 og snúði seg um árin 2011 - 2013. Talva I 6 vísir nøkur av úrslitinum frá hesi kanning. Talvan vísir at umsetningurin ella 'útflutningurin' av ferðavinnu í 2013 var 577 mió. kr., virðisøkingin var 226 mió. kr., og talið av ársverkum var 331. Hetta merkir at virðisøkingin pr. ársverk var 683 tkr., sum er eitt rættiliga høgt tal í mun til restina av búskapinum.

Talva I 6: Umsetningur og virðisøking (mió. kr.) og ársverk í tali í ferðavinnu

(mió. kr.)	2011	2012	2013
Flutningsfeløg og ferðaskrivstovur	334	410	442
Gistingar og annað hotellvirksemi	56	61	71
Matur & drykkjuvørur	18	20	20
Flutningur innanlands	14	14	16
Upplivingar	11	9	10
Klæðir	6	7	7
Annað	9	10	10
Umsetningur í alt	448	532	577
Virðisøking	175	205	226
Ársverk (tal)	276	297	331

Kelda: Hagstovan og Visit Faroe Islands

Í 2014 verður roknað við einum 10% vøkstri í umsetninginum av ferðavinnu. Í mars 2015 var sólarmyrking og roknað verður við einum vøkstri uppá 10% ella umleið 60 mió. kr. bert orsakað av hesum. Tískil verður roknað við einum vøkstri uppá 20% í ferðafólkainntøkum í 2015. Sjálvsagt er stór óvissa um hesa meting.

Samlaði útflutningurin av tænastrum fer helst at vaksa árinum 2014-2016, men sannlíkt minni enn ferðavinnan ger, ma. tí at seldar offshore tænastru vera færri vegna lækkandi oljuprís. Vit meta at vøksturinum í samlaða tænastruútflutninginum í 2014 verður 5% og 10% í 2015 og aftur 5% í 2016.

'Annar útflutningur' er serliga skip og aðrar vørur enn fiskur. Tølini fyri henda útflutning eru smá, tó at nøkur ár er skipaútflutningur stórur. Í 2014 og 2015 var nærur eingin útflutningur av skipum, meðan hann í 2012 var 300 mió. kr. Eingin serlig meting er gjørd av hesum tølum.

I 6.7 Gongdin í innflutninginum av tænastrum

Talva I 5 frammanfyri vísir innflutningin av tænastrum. Tænastruinnflutningurin umfatar ma. ferðing, flutning og frítíðarhald uttanlands, byggitænastru, ráðgeving, KT-tænastru, og roknskapartænastru. Sjúkrahústænastru eru eisini partur av tænastruinnflutninginum. Ein stór óvissa er um hesi tølini; trupulleikarnir við innsavning av hagtølum um nógvar av hesum tænastrum eru sera stórir. Sambært uppgerðini er innflutningurin av tænastrum næstan dupult so stórur sum útflutningurin av tænastrum.

I 7 Samandráttur av fortreytum sum grundarlag fyri framrokningum við myndli

Niðanfyri standandi talva I 7 dregur samanum fortreytirnar í frammanfyri standandi teksti. Hetta eru fortreytir, ið snúgva seg um útlitini fyri búskapargongdini árinum 2014-2016. Fortreytirnar hava verið nýttar sum inndata í myndil Hagstovurnar, ið nýttur verður til konsekvensútrokningar/forsagnir av búskapargongdini.

Tølini í talvu I 7 niðanfyri eru fyri 2013 staðfest tøl frá tjóðarroknskapiinum. Fyri 2014 eru tølini viðvíkjandi vøruútflutningi og lønum staðfest tøl, restin eru mett tøl. Fyri 2015 eru tølini viðvíkjandi vøruútflutningi og lønum framroknaði tøl við grundarlagi gongdini í fyrru helvt av árinum. Fyri 2016 er talan um mett tøl.

Talva I 7: Samandráttur av fortreytunum í frammanfyri standandi teksti

	2013	2014	2015	2016
Útflutningur:				
Alivinna (mió.kr.)	2456	2950	2832	2832
Uppisjóvarfiskur (mió.kr.)	1541	1506	1906	1906
Botnfiskur (mió.kr.)	1782	1718	1718	1718
Tænastur (mió.kr.)	1348	1415	1557	1635
Annað (mió.kr.)	305	187	187	187
Íalt (mió.kr.)	7432	7776	8200	8278
Vøkstur (%)		4.6%	5.4%	0.9%
Almenn nýtsla (mió.kr.)	4350	4448	4533	4630
Vøkstur (%)		2,3%	1,9%	2,1%
Almennar íløgur (mió.kr.)	1031	1129	1135	1135
		9,5%	0,5%	0%
Privat nýtsla sum lutfall av tøkum BTI	0.844	0.88	0.89	0.89
Privatar íløgur í % av BTÚ	10.4%	11%	12%	13%
Lønir sambært tjóðarroknskapi (mió.kr.)	8436	8863	9466	

Viðmerkingar:

- Fyri *alivinnu* verður roknað við 4% minni tøkum og prísurin tann sama alt árið 2015 sum í 2014. Fyri 2016 er eingin broyting.
- Fyri *uppisjóvarfisk* verður er mettur ein vøkstur uppá 400 mió. kr. frá 2014 til 2015, og eingin vøkstur í 2016.
- Fyri *botnfisk* er ikki roknað við nakrari broyting í 2015 í mun til 2014 og ei heldur í 2016.
- Fyri *tænastur* verður roknað við 10% vøkstur í 2015 og 5% vøkstur fyri 2014 og 2016.
- Fyri *annan* útflutning verður ikki rokna við nakrari broyting 2014 til 2016.
- Fyri *almenna nýtslu* og *íløgur* er ikki gjørd nøkur broyting síðan seinastu frágreiðing.
- Fyri *privatu nýtsluna sum lutfall av tøkum BTI fyri húsnæðisvektin* (nýtslukvotan) er lutfalstalið sett eitt vet lægri enn í seinastu frágreiðing, tí ábendingar eru um minni vøkstur í privatu nýtsluni.
- Fyri *privatar íløgur í % av BTÚ* er eingin broyting síðan seinastu frágreiðing.
- Fyri *lønir* er bert 2015 framskrivað við gongdini higartil í ár.

Kapitul II: Greiningar viðvirkjandi:

- 1) almennum ílögguætlanum
- 2) eldrarøktini

II 1 Íløguaetlanirnar hjá almenna geiranum

Sum ávíst í avsnitti I 5.1 og I 5.2 (sí myndirnar I 25 – I 27) hava bæði almenna nýtslan og almennu íløgurnar verið *konjunkturviðgangandi* í undanfarnum árum. At almennu íløgurnar og almenna nýtslan hava verið *konjunkturviðgangandi* merkir, at tá vøkstur hevur verið í inntøkunum hjá almennu køssunum, er hesin inntøkuvøkstur í høvuðsheitum beinleiðis farin til vøkstur í almennari nýtslu og almennum ílögum. Og øvugt, tá lítið er komið í kassan av almennum inntøkum. Mótsvarið hevur tá verið niðurskurður í almennari nýtslu og almennum ílögum.

Hesin *konjunkturviðgangandi* politikkur hevur á mangan hátt verið skaðiligur fyri búskapargongdina.

Tá *konjunkturarnir* hava verið *uppgangandi*, hevur politikkurin gjørt, at faktiski BTÚ-vøksturin er farin longri upp um kapasitetsmarkið í búskapinum, enn hann annars vildi farið. Hetta merkir eyka ískoyti til eftirspurnartrýst á arbeiðsmarknaðinum og til "lønarglíðing" og til hækking av partabræva- og fastognarprísnum, saman við meira øktum skuldbindingum innan privata geiran.

Tilsvarendi hevur politikkurin eisini havt skaðiligar avleiðingar fyri tann niðurgangs-*konjunkturin*, ið fylgir eftir einum hákonjunkturi. Í eftirfylgjandi niðurgangs-*konjunkturinum* er fallið í BTÚ-vøkstrinum farið longur niður um kapasitetsmarkið í búskapinum, enn tað annars vildið farið. Hetta merkir eyka tilstuðlan til arbeiðsloysi og til lækking av partabræva- og fastognarprísnum og tekniskum insolvensi hjá vinnuvirkjum og húsarhaldum.

Frameftir skoðandi er trupult at meta um, hvar ein búskapur er ella verður staddur í eini *konjunkturgongd*. Hyggjandi frameftir er lætt at mistaka eina *konjunkturuppgongd* fyri ein stígur í *gongdini*, ella fyri eina *konjunkturniðurgongd*, og øvugt. Tí er ikki so einfalt at "raka rætt" við einum *ekspansivum* ella *kontraktivum* fíggjarpolitikki, herundir við einum fíggjarpolitikki, har íløgur gerast partur av inntrevinum. Vandin er altíð til steðar, at ein "fínt-justerandi" fíggjarpolitikkur óviljað gerst ein *konjunkturviðgangandi* fíggjarpolitikkur.

Mælt verður til at almennu íløgurnar verða raðfestar eftir týðningi, og har kriteriini fyri týðning eru gjøgnumskygd og hava breiða politiska undirtøku. Ein tungtvegandi týðningur av ílögum vil altíð verða týðningurin fyri produktivitetsvøksturin í búskapinum, og harvið fyri búskaparvøksturin og altjóða kappingarførið hjá vinnuni. Aðrir týðningar kunnu vera onnur samfelagslig atlit og tørvir, sum til dømis atlit til útjaðara og sjálvsøgd atlit til *konjunkturgongd*, og eisini gjaldsjavna og uttanlandsskuld. Atlitið til *konjunkturgongd* vil vanliga merkja at almenna íløguvirksemið verður hildið samhangandi og støðugt. Hinvegin kann ongantíð útilokast at eitt aktivt *ekspansivt* ella *kontraktivt* fíggjarpolitikt inntrev eisini kemur at fevna um íløgur.

Áðrenn íløgurnar á hendan hátt verða raðfestar, mugu atlit eisini verða tikin fyri, at íløgur av somu stødd kunnu leggja ymiskt eftirspurnartrýst á føroyska arbeiðsmarknaðin; tað veldst um hvat slag av íløgu talan er um. T. d. leggja íløgur í innflutt skip ella innfluttar vindmyllur ikki tað stóra eftirspurnartrýstið á føroyska arbeiðsmarknaðin. Til grund fyri eini raðfesting eigur tí at liggja ein bólking av íløgu-upphæddum eftir hvussu stórt ella lítið eftirspurnartrýst hvør íløgumilliónin leggur á føroyska arbeiðsmarknaðin.

Vegna tann týðning íløgurnar hava – ikki bara fyri *konjunkturgongdina* upp á stutt sikt, men eisini fyri produktivitets- og búskaparvøksturin í longdini – hevur Búskaparráðið gjørt eina roynd at kasta ljós á komandi ára íløguaetlanirnar hjá almenna geiranum.

Fyri landið finst ein íløguaetlan fram til 2024. Hinvegin er ikki kravt at kommunurnar gera eina íløguaetlan, ið røkkur longri fram enn árliga fíggjarætlanin. Búskaparráðið hevur tó biðið kommunurnar um at upplýsa Búskaparráðnum meting borgarstjórans av árliga íløgutørvinum fram til 2024, sjálvst um málið um íløgurnar ikki hevur verið viðgjørt politiskt í kommununi. Í ivamálum kann borgarstjórin miðja seg eftir "rúminum" fyri kommunalum ílögum innan væntaðu framtíðar fíggjarkarmar kommununnar fram til 2024.

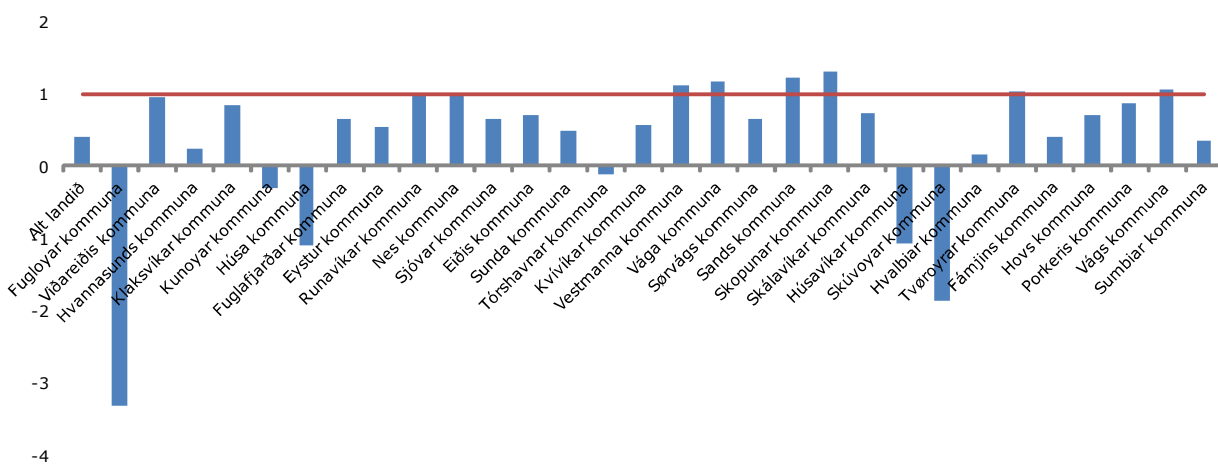
Fyrirspurningur um ílögúætlanirnar er bert sendur störru kommununum. Fyri smærri kommunurnar hefur Búskaparráðið sjálvt gjørt eina framrokning frá undanfarnum árum. Störru kommunur hava tikið væl ímóti áheitan Búskaparráðsins um á henda hátt at meta um mest sannlíka ílögutørvin fram til 2024. Búskaparráðið hefur eisini biðið um ílögúætlanirnar fram til 2024 hjá SEV, IRF og Føroya Tele, sjálvt um hesi vinnurekandi feløg liggja uttanfyri almenna geiran, soleiðis sum almenni geirin verður skilmarkaður. Av tí at ílögúætlanirnar hjá sosialum grunnum og ríkinum umboða so smá tøl, er sæð burtur frá hesum ílögum.

Søguligu ílögur hins almenna eru sum nevnt lýstar í myndunum I 25 og I 26. Í hesum myndum eru almennar ílögur skilmarkaðar samsvarandi tjóðarroknskaparreglum, og ikki soleiðis sum "Ílögur" einfalt kunnu eyðmerkjast í vanligum roknskapum. Ílögurnar sambært tjóðarroknskaparreglum eru stórri enn einfalt staðfestar ílögur í vanligum roknskapum - alt Landsverk og alt viðlíkahald er roknað sum ílögur í tjóðarroknskapinum og almenna geira roknskapinum, herundir KT og alt á standardkonto 15, sum í vanligum roknskapum verður ført yvir rakstur. Niðanfyri standandi tøl yvir almennar ílögur fylgja *ikki* tjóðarroknskaparreglum, men í staðin tí, sum einfalt kann eyðmerkjast sum ílögur í vanligum roknskapum.

Fíggarligi førleikin hjá kommununum til at gera ílögur er ymiskur vegna skuldarloftið, sum er víst í niðanfyri standandi mynd II 1. Mynd II 1 vísur lyklatálið "nettoskuld pr. íbúgva/skattur netto pr. íbúgva" fyri allar kommunurnar.

Skuldarloft (nettoskuld/nettoskattur pr. íbúgva) 2013

Mynd II 1

Kelda: Hagstovan

Fyri minnu kommunurnar og Tórshavnar kommunu er hetta lyklatálið lítið ella negativt. Samstundis er lyklatálið fyri nógvar stórri kommunur antin stórri enn 1 eller í nánd av 1. Dømi um hetta eru kommunurnar Viðarreiðis, Klaksvíkar, Runavíkar, Nes, Vestmanna, Vága, Sands, Skopunar, Tvøroyra, Porkeris og Vágs kommunur. Tølini eru frá roknskapunum fyri 2013; nakað kann hava broytt seg síðan tá.

Niðan fyri standandi talva II 1 gevur eitt yvirilit yvir ílögúætlan kommunanna í mió kr. fram til 2024. Tað skal viðmerkjast at tølini frá 2017 og fram eru leystligar metingar.

Verða tølini í talvu II 1 sammett við lyklatálið í mynd II 1, kann verða spurt um summar kommunur ikki kunnu hava verið nakað bjartskygðar viðvíkjandi teirra ílögúætlanum. Kommunurnar eru tó sera ymiskar; kommunur í vakstrarøkjum í landinum hava sjálvsagt nógv stórri ílögumøguleikar enn útjaðarakommunur.

Tað framgongur av talvu II 1 at ætlaðu kommunalu ílögurnar fram til 2024 eru nøkurlunda javnt stórar øll árin.

Tórshavnar kommuna hevur onki upplýst um ætlaðar íløgur í Tórshavnar Havn; orsøkin til hetta er at hesar íløgúætlanir ikki hava fingið fulla politiska viðgerð, og tí ongin endalig støða enn er tikin. Verða hesar íløgur í Tórshavnar Havn gjørdar, fer hetta sjálvsagt at broyta tøluni í talvu II 1 rættuliga nógv; Tórshavnar Havn er annars í stóran mun sjálfvíggiandi, tá tað snýr seg um íløgur.

Talva II 1: Kommunalu íløgúætlanirnar í mió kr. fram til 2024

ár/mið kr.	F2014	F2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Tilsamans
Fugloyar kommuna	2.3	2.3	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	15.0
Viðareiðis kommuna	0.3	1.5	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	35.6
Hvannasunds kommuna	1.5	2.0	2.3	2.3	2.3	2.3	2.3	2.3	2.3	2.3	2.3	24.2
Klaksvíkar kommuna	36.7	39.5	55.0	60.0	60.0	50.0	40.0	40.0	40.0	40.0	40.0	501.2
Kunoyar kommuna	1.8	1.3	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	15.7
Húsa kommuna	0.4	0.7	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	4.3
Fuglafjarðar kommuna	30.6	28.0	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0	193.5
Eystur kommuna	19.8	18.1	20.0	20.0	20.0	20.0	20.0	20.0	20.0	20.0	20.0	217.9
Nes kommuna	0.8	1.0	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	33.3
Runavíkar kommuna	20.5	23.6	40.6	39.9	38.8	41.7	42.5	43.9	43.7	47.5	48.3	431.0
Sjóvar kommuna	12.0	5.0	1.7	1.0	1.0	1.3	1.3	1.6	1.6	1.6	1.6	29.6
Eiðis kommuna	2.6	1.9	3.5	3.5	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	26.9
Sunda kommuna	5.9	13.7	15.1	15.1	15.1	15.1	15.1	15.1	15.1	15.1	15.1	155.5
Kvívíkar kommuna	3.0	2.8	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	23.7
Vestmanna kommuna	-1.2	5.3	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	22.1
Vága kommuna	8.1	11.8	9.5	10.2	17.2	3.3	3.2	3.2	3.2	3.2	3.2	76.1
Sørvágs kommuna	8.9	4.6	10.4	10.4	10.4	10.4	10.4	10.4	10.4	10.4	10.4	107.1
Sands kommuna	0.7	1.9	0.7	1.9	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	19.2
Skopunar kommuna	0.0	0.0	0.6	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	4.6
Skálavíkar kommuna	0.0	0.0	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	1.5
Húsavíkar kommuna	0.9	0.5	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	4.6
Skúvoyar kommuna	0.0	1.1	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	4.4
Hvalbiar kommuna	1.3	4.9	3.9	3.9	3.9	3.9	3.9	3.9	3.9	3.9	3.9	41.3
Tvøroyrar kommuna	28.2	0.1	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	55.4
Fámjins kommuna	0.9	1.1	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	7.1
Høvs kommuna	0.2	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	9.7
Porkeris kommuna	0.5	0.5	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	7.9
Vágs kommuna	3.5	4.6	5.9	7.2	8.7	10.5	10.4	9.8	10.2	8.9	9.8	89.5
Sumbiar kommuna	3.8	2.9	2.9	2.9	2.9	2.9	2.9	2.9	2.9	2.9	2.9	32.8
Tórshavnar kommuna	178.7	223.5	142.0	142.0	142.0	144.0	144.0	144.0	144.0	144.0	144.0	1,692.2
Komm. íløgur tilsamans	372.8	404.3	349.5	356.2	362.4	345.4	336.0	337.2	337.4	339.9	341.6	3,882.7

Viðmerkingar 1: Tølini fyri 2014 og 2015 umboða fíggarætlan og eftir roknskapinum broytta fíggarætlan

Viðmerkingar 2: Fyri smærri kommunurnar eru tøluni mett við grundarlagi í undanfarnum árum, stórru kommunurnar hava sjálvar givið upplýsingarnar

Viðmerkingar 3: Tórshavnar kommuna hevur hesar viðmerkingar til íløgutøl teirra:

"Fyrireiking av nøkrum stórum ílögum komandi árinum er ikki tikin við, tí hetta er inni í eini politiskari tilgongd, og endalig støða er ikki tikin í verandi støðu".

Talva II 2 gevur eitt nágreiniligt yvirlit yvir íløgúætlan landsins fram til 2024. Verður henda íløgúætlanin fyri landið veruleiki, verður úrslitið eitt rættuliga óstøðugt ílögúvirksemi, við stórum ílögúvøkstri fram til 2018-20, og við stórrari minking av ílögum í 2021-24.

Vandi er sostatt fyri at ein slík íløgúætlan gerst konjunkturviðgangandi – á sama hátt sum í áttatiárunum, og í sambandi við seinastu fíggarjarkreppuna. Fíggarpolitisk atlit kunnu neyvan hava verið tikin, tá hendan ílögúætlanin landsins er vorðin til.

Talva II 2: Yvirlit yvir ílögúætlan landsins fram til 2024

Ár/mið kr.	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Tilsamans
§ 2 Lögmansfyriritingin												
Umbygging í Tinganesi	2.0	2.0	2.0	2.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	29.0
§ 3 Fíggjarmálaráðið												
Flyting av fíggjar- og búskaparstovnum lands	-	-	-	-	-	0.5	10.5	10.5	-	-	-	21.5
Bygningar												
Umvæling av almennum bygningum	25.0	22.0	22.0	22.0	22.0	22.0	22.0	22.0	22.0	22.0	22.0	245.0
Almennir bygningar, søla	-9.0	-11.0	-9.0	-3.0	-3.0	-3.0	-3.0	-3.0	-3.0	-3.0	-3.0	-53.0
Nýggir landsvegir												
Dagføring av brúm og tunlum	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	5.0	5.0	5.0	10.0	10.0	10.0	65.0
Vegurin oman fyri Skálafjørð	-	-	-	-	10.0	10.0	25.0	5.0	-	-	-	50.0
Innkoyring, Havnin íbinding	2.0	4.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6.0
Innkoyringarvegur, Klingran - Skarðshjalli	-	-	-	-	-	14.0	32.0	10.0	6.0	-	-	62.0
Innkoyringarvegur, Klingran Krákugjógv	-	-	-	-	16.0	10.0	6.0	-	-	-	-	32.0
Trygdartiltek	6.0	6.1	6.1	6.1	6.1	6.1	6.1	10.1	10.1	10.1	0.1	73.0
Farleiðs til Dals, tryggja verandi veg	-	-	-	2.0	7.5	8.0	10.0	10.0	6.0	-	-	43.5
Farleiðs til Fámjins, veg og stuttan tunnel	-	-	-	-	-	-	-	-	1.0	40.0	29.0	70.0
Tunlar norður um Fjall	-	-	-	-	-	-	-	51.0	115.0	43.0	41.0	250.0
Tjørnuvíkuegurin, tryggjan	-	-	-	-	2.0	3.0	3.0	3.0	4.5	4.0	5.5	25.0
Tunnel Gøtural/Kambsdalur - Skálafjørður	-	-	-	-	-	-	-	1.0	10.0	25.0	86.0	122.0
Vegagerð í Kallsøy, vegir og tunlar	3.8	2.0	3.0	3.0	2.0	2.0	-	-	-	-	-	15.8
Hvalbiartunnelin	-	-	-	-	18.0	47.6	63.0	36.5	-	-	-	165.0
Inni í Firði, Kollafjørður	-	-	-	-	-	2.0	10.0	15.0	-	-	-	27.0
Funningsfjarðarvegurin	-	-	-	5.0	5.0	-	-	-	-	-	-	10.0
Ferðsluætlan Vágar	5.0	3.0	4.0	2.0	-	-	-	-	-	-	-	14.0
Dagføring av Leirvíkar - Kollafjarðartunnelinum	-	-	-	-	-	-	-	16.0	22.0	7.5	1.0	46.5
Søla av jørð til kommunur	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-1.1
Søldarfjørður, umkoyringarvegur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Farleið til Viðareiðis	37.5	35.5	47.5	32.0	-	-	-	-	-	-	-	152.5
Í oyrunum - Toftir	1.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.0
Farleið til Vestmanna	-	-	-	-	-	-	-	5.0	5.0	5.0	5.0	20.0
Undir Valaknúkum - Undir Gøtueiði, breiðkan	3.5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.5
Signabøur, Oyrareingir	1.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.0
Veðurstøð í Fámjin	0.4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.4
Vegurin til Múla	-	1.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.0
Ábøtur á høvuðsveg í Hvalba	-	0.5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.5
Omarkoyring, Kvívík	-	3.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.0
P/F Norðoya og Vágatunnelin	-	-	10.0	-	-	-	-	10.0	-	-	-	20.0
P/F Eysturoyartunnel (býtt á ár eftir meting)	4.0	10.0	150.0	259.0	259.0	259.0	259.0	-	-	-	-	1,200.0
P/F Sandoyartunnel (býtt á ár eftir meting)	4.0	10.0	-	-	221.5	221.5	221.5	221.5	-	-	-	900.0
Havnir												
Samferðsluhavnin í Suðuroy	-	3.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.0
Smáábøtur	2.2	2.2	2.0	-	-	-	-	-	-	-	-	6.4
Havnin í Svínø	1.0	1.5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.5
Havnagerð í Hvannasundi	2.0	2.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4.0
§ 5. Fiskivinnumál												
Havrannsóknarskipið	-	3.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.0
Almenn jørð, keyp	-	4.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4.0
Umhvørvisstovan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
§ 6 Vinnumálaráðið												
Dokking og annað	-	-	-	-	-	14.8	1.5	14.0	-	13.0	0.8	44.1
Sandoyarskip	0.8	-	1.0	-	-	-	-	-	-	-	-	1.8
Suðuroyarskip	8.5	4.6	-	1.4	-	-	-	-	-	-	-	14.4
Terman	-	1.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.2
Nólsøyarskip	1.0	21.9	16.0	10.2	-	-	-	-	-	-	-	49.0
Umvælingar av smærri skipum	0.6	1.9	-	0.4	-	-	-	-	-	-	-	2.9
Skúvoyarskip	3.5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.5
Søla av smærri skipum	-	-0.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0.2
Tólbúnaður	-	1.5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.5
Sam	-	1.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.2
Akstovan	-	0.8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.8
(framhald talva II 2)												

(framhald talva II 2)	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Tilsamans
§ 7 Mentamálaráðið												-
Studentaskúlin og HF-skeiðið í Eysturoy	7.0	12.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19.0
Tekniski skúli í Klaksvík	10.0	12.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22.0
Skúladepil við Marknagil (104 mió í 2007-13)	136.0	168.9	108.5	-	-	-	-	-	-	-	-	413.5
Fróðskaparsetur Føroya	-	-	-	-	-	-	5.0	13.0	13.0	17.0	7.2	55.2
Tjóðleikhús	-	-	-	3.0	13.5	28.5	-	-	-	-	-	45.0
Víðkað tilboð til børn og ung við serligum tørvi	-	-	-	-	-	5.0	10.0	-	-	-	-	15.0
Húsarhaldsskúli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.5	14.0	16.5
Hvalastøðin við Áir	1.0	2.5	1.0	-	-	-	-	-	-	-	-	4.5
Kirkjubómúrin	1.0	1.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.0
Søvn Landsins	-	-	-	-	-	-	6.4	12.3	13.0	17.4	-	49.1
§ 11 Heilsumálaráðið												-
Apoteksverkið, Staravegur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Medicoteknisk tól	9.0	9.0	9.0	9.0	9.0	9.0	9.0	9.0	9.0	9.0	9.0	99.0
Landssjúkrahúsið	25.0	6.0	25.0	140.0	130.0	52.0	-	-	-	-	-	378.0
Klaksvíkar sjúkrahús	5.0	2.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7.0
Suðuroyar Sjúkrahús	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
§ 12 Almennamálaráðið												-
Sambýlið fyri sálarsjúk Tórshavn	2.7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.7
Bygging ella útvegan av bústøðum	0.8	5.6	6.0	-	-	-	-	-	-	-	-	12.4
Stovnur fyri heilaskadd	-	-	-	7.0	7.0	-	-	-	-	-	-	14.0
Selja verandi hús	-	-	-	-	-2.5	-	-	-	-	-	-	-2.5
Vardir bústaðir í Eysturoynni í Norðoyggjum	23.8	1.5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25.3
Depil í Eysturoynni til fjølbrekaði	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sambýli til menningartamað í Tórshavn	-	-	-	-	-	-	-	-	1.0	12.5	8.5	22.0
Sambýli til fólk við sálarsjúku	-	-	-	-	0.5	10.7	10.7	-	-	-	-	21.8
Virknis og umlættingardepil á Sandoyinni	5.0	7.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12.2
Sambýli til autistar og menningartamað í Sanc	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sambýli til menningartamað	-	-	-	-	-	-	-	-	0.5	10.7	10.7	21.8
Landið, íløgur § 1 - § 12 tilsamans	336.0	368.2	408.0	504.9	730.5	730.5	715.5	479.8	248.0	248.6	249.6	5.019.5

Kelda: Figgjarmálaráðið, Landsverk, Búskaparráðið

Búskaparráðið hevur eisini spurt seg fyri um íløguaætlanirnar hjá SEV, Føroya Tele og IRF, ið øll eru vinnurekandi feløg í almennari ogn. Íløgurnar hjá hesum feløgum kunnu sigast umboða eitt slag av "hálv-almennum" ílögum. Feløgini hava givið Búskaparráðnum teir upplýsingar, ið biðið var um.

Talva II 3 gevur eitt yvirlit yvir støddina av hesum ílögum, sett upp ímóti við støddini á landsílögum og kommunalum ílögum. Samstundis gevur Mynd II 2 eina grafiska lýsing av gongdini og støðuni viðvíkjandi øllum hesum trimum slögum av almennum ílögum.

Talva II 3: Landsílögur, komm. ílögur og ílögur hjá almennum vinnurekandi feløgum fram til 2024, mió. kr.

Ár	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Tils.
SEV, IRF og Føroya Tele	349.5	507.0	515.3	507.9	615.5	186.5	86.5	76.5	76.5	76.5	76.5	3.074.1
Landsílögur tilsamans	336.0	368.2	408.0	504.9	730.5	730.5	715.5	479.8	248.0	248.6	249.6	5.019.5
Kommunuílögur tilsamans	372.8	404.3	349.5	356.2	362.4	345.4	336.0	337.2	337.4	339.9	341.6	3.882.7
Ílögur samanlagt	1.058.2	1.279.5	1.272.8	1.368.9	1.708.4	1.262.4	1.138.0	893.4	661.9	664.9	667.7	11.976.3

Kelda: SEV, IRF, Føroya Tele, kommunur, Gjaldstovan, Landsverk, Búskaparráðið

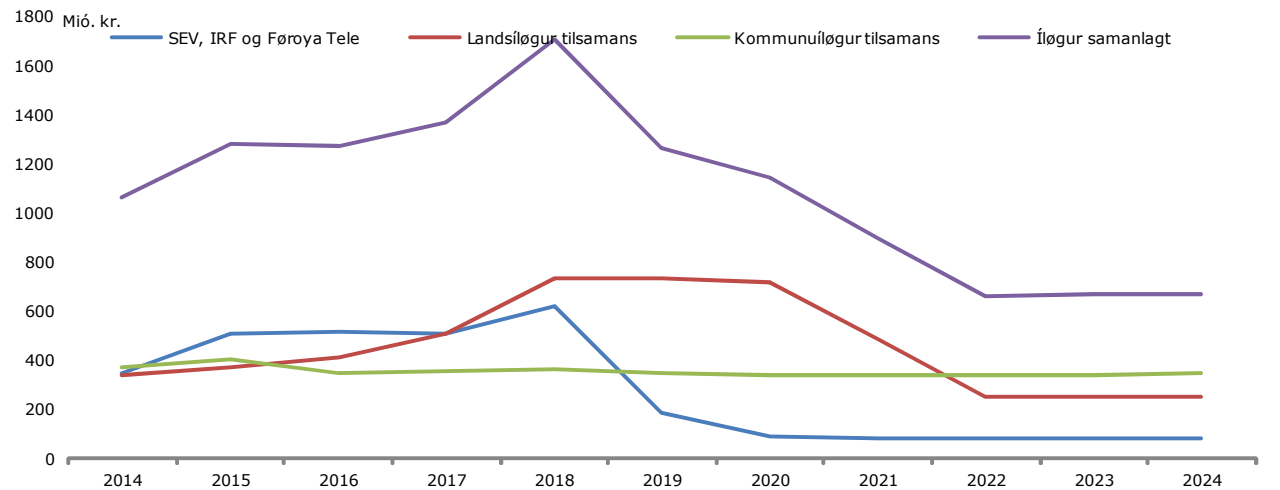
Tað framgongur av talvu II 3 at almennu og hávalmennu íløgurnar í tíðarskeiðinum 2014-2024 kunnu væntast at blíva umleið 12 mia. kr. Samstundis framgongur av talvuni, at almenna og hávalmenna ílöguvirksemið verður sera óstøðugt við stórum árligum vøkstri fram til 2018, og hareftir við stórari árligari minking fram til 2024. Minkingin aftaná 2018 stavar møguliga frá natúrliga trupulleikanum at yvirskoða, hvat skal henda aftaná 2018, ella í tí langa siktinum. Møguligar ílögur í Tórshavnar Havn í tíðarskeiðinum 2016-20, eru sum nevnt ikki tiknar við.

Viðvíkjandi almennu vinnurekandi feløgnum vísir talva II 3 at ílöguvirksemið hjá hesum feløgum fer at vaksa stórliga fram til 2018, og at tað eisini fer at minka stórliga aftaná 2018. Væntandi verður stórir partur av ílögnum hjá IRF, SEV og Føroya Tele grundað á innflutning, sum ikki leggur so stórt eftirspurnartrýst á føroyska arbeiðsmarknaðin. Um so er, verður tað serliga *landsílögurnar*, sum kunnu fara at gera almenna ílöguvirksemið óstøðugt og møguliga konjunkturviðgangandi í komandi árum, sí mynd II 2 niðanfyri.

Samanumtikið verður mælt til at íløgurnar á *landsílaguætlanini* verða endurraðfestar, og eisini "rullandi" endurraðfestar við regliligum millumbilum, og at tann politiska skipanin, ið skal luttaka í hesi raðfesting, í størst møguligan mun ger sær greitt tey raðfestingarkriteriir, sum rímilig eru at nýta í sambandi við slíka íløgguætling. Sum áður nevnt eigur til grund fyri eini endurraðfesting at liggja ein bólking av íløgguupphæddum eftir hvussu stóra ella líttla eftirspurnaravirkan hvør íløgumilliónin hevur á føroyska arbeiðsmarknaðin.

Ringt er at sleppa uttan um ta staðfesting, at ávísar íløgur – men ikki neyðturviliga allar íløgur – kunnu hava sera stóran týdning fyri produktivitetsvøksturin í búskapinum, og harvið fyri búskaparvøksturin og altjóða kappingarførið hjá føroyskum vinnuvirkjum.

Ætlaðar íløgur hjá landi, kommunum og alm. feløgum fram til 2024, mió. kr. Mynd II 2

Kelda: SEV, IRF, Føroya Tele, kommunur, Gjaldstovan, Landsverk, Búskaparráðið

II 2 Fíggingin av eldraøkinum

Endamálið við hesum avsnitti er fyri tað *fyrsta* at meta um leistin fyri fígging av eldraøkinum í kommunalum regi, og fyri tað *næsta* at fáa ein varhuga av, hvat krevst av væl umhugsaðum forarbeiði til tess at gera pensiónsnýskipanina lidna, tvs. í høvuðsheitum at gera útgjaldingarpartin av hesi skipan lidnan.

Frá 1. januar 2015 var eldraøkið lagt út til kommunurnar at umsita. Áðrenn hesa útlekking var í semju við kommunurnar gjørdur ein leistur fyri fíggingina av eldraøkinum í kommunalum regi.

Eftir omanfyri nevnda fígjarleisti verða sløgini av **inntøkum** hesi:

- (1) skatturin frá forskattingini av pensiónum,
- (2) gjald frá búfólki á røktarheimum og sambýlum og fyri heimahjálp,
- (3) serveiting frá landinum sum endurgjald til kommunur vegna frádráttir og serskattaskipanir. Kommunurnar fáa eftir hesi serveiting endurgoldið 19,1% av DIS-inntøkuni, FAS-inntøkuni, fiskimannafrádráttinum og uttanlandsfrádráttinum annað árið fyri¹². Fyri árið 2015 bleiv henda serveitingin 113 mió. kr¹³.
- (4) ein serligur skiftistíðarstuðul til fígjarligar veikar kommunur upp á 25 mió í 2015 og 10 mió. í 2016, og sum fellur burtur í 2017 (Í framskrivingunum síggja vit burtur frá hesi upphædd).

Samantikið hava hesir inntøkupostar svarað til niðanfyri standandi upphæddir í mió kr. 2012-2014¹⁴:

	2012 R	2013 R	2014 Mett
Inntøkur frá forskatting av pensiónum	213	247	266
Inntøkur frá røktarheims- og heimahjálpargjaldi	38	43	46
Serendurgjald/-veiting (113 mill. í 2015 prísum)	112	115	114
Tilsamans	363	405	426

Búskaparráðið hevur fyrr gjørt treytaðar framskrivingar av inntøkum frá forskattingini av pensiónum¹⁵. Hinvegin er stór óvissa um inntøkurnar frá heimahjálp- og røktarheimsgjaldi; hetta gjald er treytað av talinum av viðskiftafólkum og teirra gjaldsorku, og av framtíðar politiskt settum gjaldskrøvum. Talið av viðskiftafólkum eins og útreiðslurnar á eldraøkinum eru t.d. treytaðar av spurninginum um "heilsubetri elding" í framtíðini¹⁶. Serendurgjaldið er treytað av DIS/FAS inntøkum, og er tí eisini trupult at framskriva.

Tær **útreiðslur**, ið kommunurnar við hesum átaka sær, eru hesar:

- (a) útreiðslur fyri ansing (ein veiting),
- (b) heimahjálp (ein nýtsla),
- (c) røktarheim (ein nýtsla),
- (d) eldrasambýli (ein nýtsla), og
- (e) íløgur á eldraøkinum.

Útreiðslurnar undir (a) – (d) hava áður verið framroknaðar við haldførismyndli Búskaparráðsins¹⁷. Aðrar framrokningar kunnu altíð gerast við haldførismyndlinum, við nýggjum bólkingum av útreiðslupostunum, og við nýggjum fortreytum. Hinvegin vil altíð ein sera stór óvissa verða knýtt at eini framskriving av nettup **íløgum** á eldraøkinum í kommunalum regi. Íløgurnar á eldraøkinum eru m.a. nóg treytaðar av spurninginum um ella møguleikanum fyri "heilsubetri elding" í framtíðini¹⁸.

¹² Løgtingslóg nr. 136 frá 19. Desember 2014 um endurgjald til kommunur vegna frádráttir og serskattaskipanir.

¹³ Fígjarlógin 2015, s. 389

¹⁴ Kelda: Fígjarlógin 2015, s. 375, Almanaráðið, Haldførismyndil Búskaparráðsins (framrokningar)

¹⁵ Sí Búskaparráðið: Búskaparfrágreiðing á vári 2015, s. 84.

¹⁶ Sí Búskaparráðið: Búskaparfrágreiðing á vári 2015, kap. II.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid. Í frágreiðing búskaparráðsins á vári 2015 vóru allar almennu íløgurnar framskrivaðar undir einum sum %-partur av BTÚ.

Niðanfyri standandi er eitt yvirlit yvir **kommunalu íløgurnar á eldraøkinum** 2009-2015 í mió kr.¹⁹:

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015J	Miðal 09-15
Íløgur	3,5	22,1	62,7	91,1	24,0	13,3	28,8	35,1

Fyrr var tað soleiðis at kommunurnar fingu stóran part av íløgum á eldraøkinum (røktarheim og sambýli) endurgoldnar frá landinum sum stuðulslán, men eftir nýggja figgjarleistinum svara kommunurnar einsamallar fyri øllum útreiðslum til íløgur á eldraøkinum.

Ein framskriving av útreiðslunum til íløgur á eldraøkinum er ikki avgerandi í eini eftirkanning av figgjarleistinum. Tá útreiðslurnar undir (a)–(d) og inntøkurnar (1)–(3) eru framskrivaðar, kann altíð staðfestast hvat er **til avlops** til íløgur.

Samantikið hava hesir **rakstrar-útreiðslupostar** kostað niðanfyri standandi upphæddir í mió kr. 2012-2014²⁰:

	2012	2013	2014
a) Útreiðslur til ansing, veiting	11,6	10,2	8,3
b) Útreiðslur til heimahjálpar, nýtsla	148,6	153,0	154,7
c) Útreiðslur til røktarheim, nýtsla	210,2	246,0	248,7
d) Eldrasambýli, nýtsla	15,2	12,8	13,6
Tilsamans	385,6	422,0	425,3

Hesir 4 bólkur av útreiðslum eru fyri árið 2012 býttir út á 1-ára aldursbólkar. Í eini framrokning av aldurstreytingini av útreiðslunum er nýtt tann *sama fólkatalsframskrivingin hjá Hagstovuni, sum brúkt var í haldfærisútrokning Búskaparráðsins á vári 2015*.

Í eini framskriving av nominellum **BTÚ** eru hesar fortreytir nýttar sum grund fyri framskrivingini:

Miðal árligur prívøkstur upp á 1,75%, miðal árligur produktivitetsvøkstur upp á 1,5%, og árlig broyting í arbeiðsvirkni, soleiðis sum arbeiðsvirkni er útleitt frá fólkateljningini í november 2011, og seinastu fólkatalsframskriving Hagstovunnar²¹. Framskrivningin tekur stóði í seinasta BTÚ-tali Hagstovunnar fyri árið 2013. Framskrivning av BTÚ framgongur av talvu II 4 niðanfyri, har framskrivingin av inntøkunum frá forskattingini av pensiónum eisini er víst.

Í eini framskriving av **inntøkunum** eru niðan fyri standandi fortreytir nýttar sum grund fyri framskrivingini:

Inntøkur frá forskatting av pensiónum:

Sí talvu II 4 við tilhoyrandi forkláringum og fortreytum.

Inntøkur frá røktarheims- og heimahjálpargjaldi:

Framskrivað frá 2015 við fortreyt um miðal árligan prívøkstur upp á 1,75% og miðal árligan produktivitetsvøkstur upp á 1,5%. Sum áður nevnt er ringt at finna aðrar meira beinrakandi fortreytir fyri eini framskriving av hesi árligu inntøku.

Serendurgjald (113 mill. í 2015 prísum):

Framskrivað frá 2015 við fortreyt um miðal árligan prívøkstur upp á 1,75% og ongum øðrum – í figgjarlógini fyri 2015 (s. 389) stendur nevniliga sum viðmerking at "*roknað verður við at upphæddin verður 113 mió. kr. í 2015 og árinum frameftir.*"

¹⁹ Kelda: Almanaráðið, juli 2015.

²⁰ Ibid.

²¹ Sí Búskaparfrágreiðing Búskaparráðsins á vári 2015.

Tekstkassi 3:

Frágreiðing til talvu II 4: Roynd at framskriva inntøkurnar frá forskatting av pensiónum:

Talva II 4 saman við niðanfyri standandi frágreiðing gevur eina lýsing av hvussu roynt er at gera eina framrokning av skattainntøkunum frá nýggju pensiónsskipanini (skipanin við forskatting). Víst verður til talvuna og frágreiðingarnar til talvuna niðanfyri, kolonnurnar 1-7:

Kol. (1) "p & p justerað BTÚ mió. kr.": BTÚ er framskrivað við árligum prívøkstri upp á 1,75% og produktivitetsvøkstri upp á 1,5%, umframt við vøkstrinum í arbeiðsvirkni sum útleitt frá fólkateljing og fólkatalsframskriving (tvs. sama framskrivaða BTÚ-tal sum í haldførismyndlinum annars).

Kol. (2) "Lønir + B-innt. í % av BTÚ": Fyri árið 2012 eru lønir og B-inntøkur útroknað til 54% av BTÚ. Forúttsett verður at sama lutfall er galdandi fyri øll árin. (Tølini viðv. B-inntøkum 2012 eru fingin frá Fígging Landsins á Gjaldstovuni).

Kol. (3) "Lønir + B-innt. í mió. kr. (2) av (1)": Við støði í teimum 54%-unum í kol. (2) verða lønir og B-inntøkur roknaðar í mió. kr.

Kol. (4) "Eftirlønarkrøv í % av lønum + B-innt.": Tað er hetta prosenttal ið skal vera 15% í 2028. Fyri árin 2012, 2013 og 2014 er prosenttalið útroknað við støði í kendu inntøkunum frá forskattingini (ávikavist 213, 247 og 266 mió. kr.). Fyri eftirfylgjandi ár fram til 2029 er prosenttalið hækkað í samsvari við egna metingar.

Kol. (5) "Roknað eftirlønarkrøv í mió. kr.": Fyri árin 2012, 2013 og 2014 er upphæddin útroknað við støði í kendu inntøkunum frá forskattingini (ávikavist 213, 247 og 266 mió. kr. ið svara 40% av eftirlønarkrøvunum). Fyri eftirfylgjandi ár er upphæddin roknað við støði í prosenttølunum í kol. (4)

Kol. (6) "Roknaður skattur (40%) av (kol. 5) mió kr.": Fyri árin 2012 og 2013 er upphæddin kend (ávikavist 213, 247 og 266 mió. kr.). Fyri eftirfylgjandi árin eru upphæddirnar roknaðar sum 40% av upphæddunum í kol. (5), tvs. roknaðu eftirlønarkrøvunum í mió. kr. **Úrslitið av útrokningunum av inntøkunum er sostatt kol. (6)**

Kol. (7) "Roknaður skattur í % av BTÚ": Tvs. kol. (6) sum % av kol. (1). Vit síggja at prosenttalið eftir 2028 er stabilt 3,24%.

Í eini framskrivingini av øllum **rakstrarútreiðslunum** samanlagt (tvs. íløgur undantiknar) eru niðanfyri standandi mannagongdir og fortreytir nýttar sum grundarlag undir framskrivingini:

Útreiðslurnar fyri teir omanfyri nevndu 4 rakstrarútreiðslubólkarnar (a)-(d) eru einsæris og samanlagt býttir út á 1-ára aldursbólkar fyri støðisárið 2012. Hetta merkir at vit kunnu rokna hesar 2012-útreiðslurnar pr. íbúgva í hvørjum 1-ára aldursbólki í øllum landinum (fyri árið 2012).

Hesi 2012-tølini pr. íbúgva í hvørjum 1-ára aldursbólki í øllum landinum verða so nýtt til demografisku framskrivingina. Hetta verður gjørt við at hesi 2012-tøl verða faldaði við framskrivaða fólkatálinum í viðkomandi aldursbólki í viðkomandi ári 2014-51²², og síðani samantald fyri hvørt av árunum 2014-51. Hervið er demografiska fortreytin lögð inn í framrokningarnar, ið framvegis byggja á 2012-tøl. Fyri at framrokna 2012-tølini til ársins tøl, leggja vit inn fortreytina um miðal árigan prívøkstur upp á 1,75%, og miðal árigan produktivitetsvøkstur upp á 1,5% og gera harvið endaligu framrokningina av rakstrarútreiðslunum fyri hvørt av árunum 2014-50.

²² Sí Búskaparfrágreiðing Búskaparráðsins á vári 2015, s. 77.

Talva II 4: Roynd at framskriva inntøkurnar frá forskatting av pensjónum

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	p & p just. BTÚ mió.	Lønir + B-innt. í % av BTÚ	Lønir + B-innt. mió. kr. (2) av (1)	Eftirlønar- krøv í % av lønum + B-innt.	Roknað eftirlønar- krøv mió. kr.	Roknaður skattur 40% av (5)	Roknaður skattur í % av BTÚ
Ár							
2012	13650	54%	7371	7.22%	533	213	1.56%
2013	14678	54%	7926	7.79%	618	247	1.68%
2014	15537	54%	8390	7.93%	665	266	1.71%
2015	16020	54%	8651	8.4%	725	290	1.81%
2016	16493	54%	8906	8.8%	786	314	1.91%
2017	16992	54%	9176	9.3%	851	340	2.00%
2018	17477	54%	9438	9.7%	918	367	2.10%
2019	17997	54%	9718	10.2%	989	396	2.20%
2020	18528	54%	10005	10.6%	1063	425	2.30%
2021	19057	54%	10291	11.1%	1140	456	2.39%
2022	19600	54%	10584	11.5%	1220	488	2.49%
2023	20134	54%	10872	12.0%	1302	521	2.59%
2024	20672	54%	11163	12.4%	1387	555	2.68%
2025	21203	54%	11449	12.9%	1474	590	2.78%
2026	21712	54%	11725	13.3%	1562	625	2.88%
2027	22265	54%	12023	13.8%	1656	663	2.98%
2028	22799	54%	12311	14.2%	1751	701	3.07%
2029	23350	54%	12609	15.0%	1891	757	3.24%
2030	23928	54%	12921	15.0%	1938	775	3.24%
2031	24500	54%	13230	15.0%	1984	794	3.24%
2032	25105	54%	13557	15.0%	2033	813	3.24%
2033	25706	54%	13881	15.0%	2082	833	3.24%
2034	26329	54%	14218	15.0%	2133	853	3.24%
2035	26943	54%	14549	15.0%	2182	873	3.24%
2036	27607	54%	14908	15.0%	2236	894	3.24%
2037	28285	54%	15274	15.0%	2291	916	3.24%
2038	28976	54%	15647	15.0%	2347	939	3.24%
2039	29699	54%	16038	15.0%	2406	962	3.24%
2040	30430	54%	16432	15.0%	2465	986	3.24%
2041	31182	54%	16838	15.0%	2526	1010	3.24%
2042	31965	54%	17261	15.0%	2589	1036	3.24%
2043	32747	54%	17684	15.0%	2653	1061	3.24%
2044	33607	54%	18148	15.0%	2722	1089	3.24%
2045	34441	54%	18598	15.0%	2790	1116	3.24%
2046	35350	54%	19089	15.0%	2863	1145	3.24%
2047	36284	54%	19594	15.0%	2939	1176	3.24%
2048	37215	54%	20096	15.0%	3014	1206	3.24%
2049	38194	54%	20625	15.0%	3094	1237	3.24%
2050	39198	54%	21167	15.0%	3175	1270	3.24%
2051	40241	54%	21730	15.0%	3260	1304	3.24%

Vit nýta 2 slög av framroknaðum rakstrarútreiðslum. Eitt er við fortreytini um "heilsubetri elding", og eitt er *uttan* fortreytina um "heilsubetri elding". Ein neyvri frágreiðing um "heilsubetri elding" er givin í undanfarnu búskaparráðsfrágreiðing síðu 59-61. Fortreytin um "heilsubetri elding" er lögð inn í útrokningarnar á henda hátt:

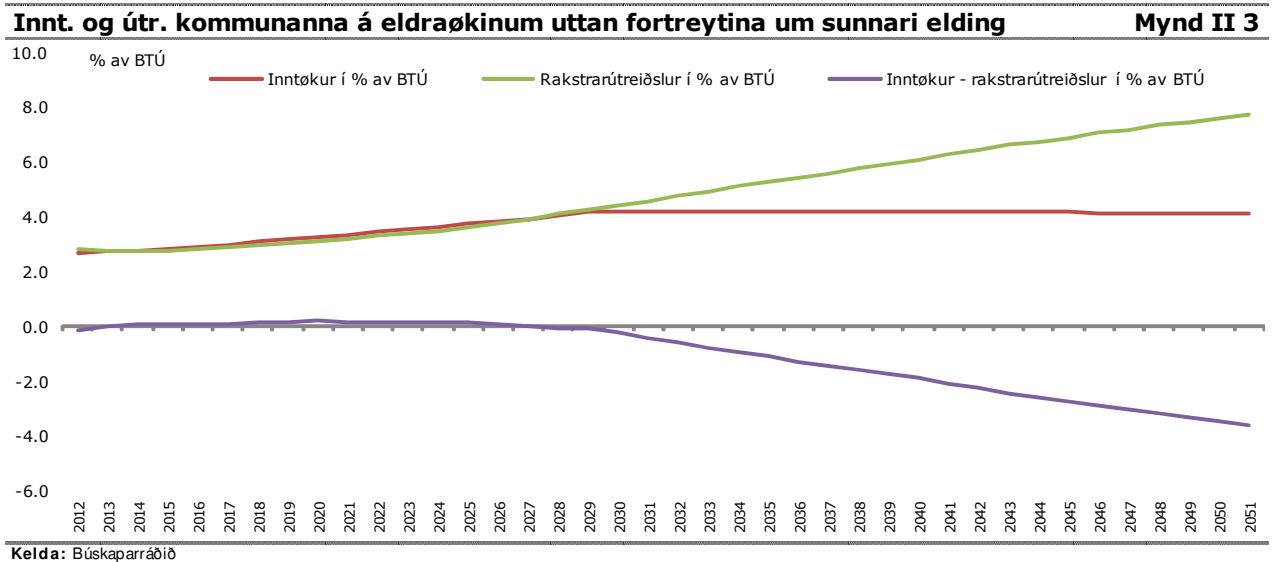
Frá 35-ára aldri verða hvørt 5-ta ár 2012-útreiðslunnar pr. árgang fluttar 1 ár aftur. Hetta merkir t.d. fyri ein 99 ára gamlan at tann:

- 99-ára gamli í 2018 fær 2012-útreiðslutøl hjá 98-ára gamla í 2012
- 99-ára gamli í 2023 fær 2012-útreiðslutøl hjá 97-ára gamla í 2012
- 99-ára gamli í 2028 fær 2012-útreiðslutøl hjá 96-ára gamla í 2012
- 99-ára gamli í 2033 fær 2012-útreiðslutøl hjá 95-ára gamla í 2012
- 99-ára gamli í 2038 fær 2012-útreiðslutøl hjá 94-ára gamla í 2012
- 99-ára gamli í 2043 fær 2012-útreiðslutøl hjá 93-ára gamla í 2012
- 99-ára gamli í 2048 fær 2012-útreiðslutøl hjá 92-ára gamla í 2012

Hendan fortreytin um frá 35-ára aldri hvørt 5-ta ár at flyta 2012-útreiðslunnar pr. árgang 1 ár aftur, er í samsvari við tað, sum útlendingar hava gjørt í tilsvarandi útrokningum. Møguliga er hetta kortini ov víðgongt, tá vit sammeta við leingingina í lívsævini. Hinvegin gera vit bert eina konsekvens-útrokning, ikki eina útrokning sum kann kallast prognosa.

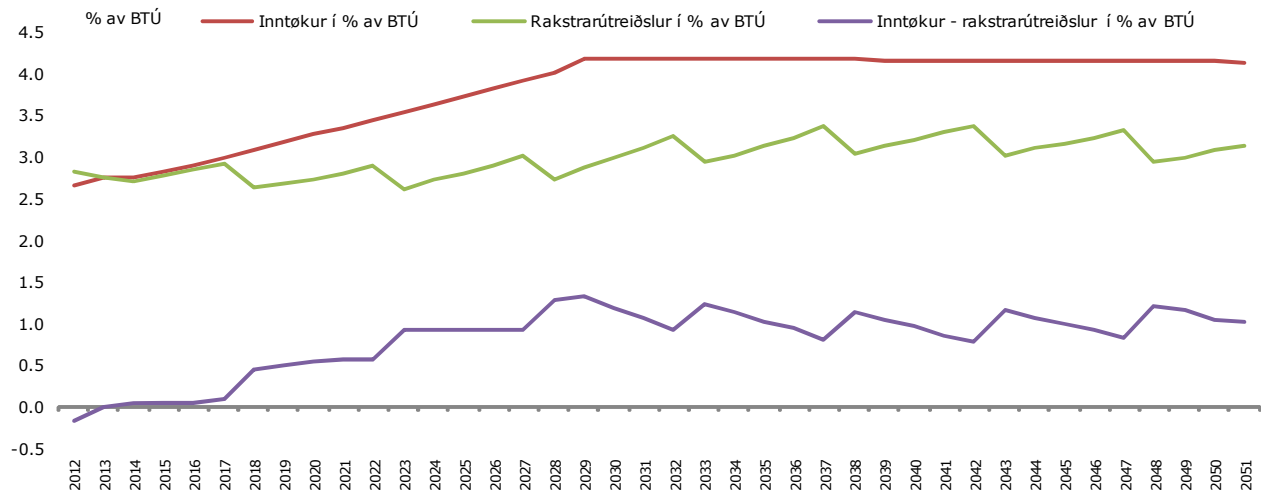
Úrslitið av framrokningunum er sýnt í mynd II 3 og mynd II 4 (millumrokningarnar eru ikki vístar).

Mynd II 3 vísir úrslitið av útrokningini, tá vit ikki rokna við nakrari heilsubetri elding, men í staðin rokna við at relativa kropsliga og sálarliga støðan hjá búfjöldini verður óbroytt sum í 2012.

Vit síggja av mynd II 3 at úrslitið at konsekvensútrokningini *uttan* fortreytina um heilsubetri elding er at onki verður til avlops til íløgur fram til 2028, at peningur kemur at tróta í stórum aftan á 2028, og at gløppið millum inntøkur og útreiðslur kemur at vaksa fram til 2051.

Mynd II 4 vísir úrslitið av útrokningini, tá vit rokna við heilsubetri elding, tvs. tá vit rokna við at relativa kropsliga og sálarliga støðan hjá búfjöldini verður munandi betri í árunum fram til 2051, sammett við støðuna í 2012.

Innt. og útr. kommunanna á eldraðkinum við fortreytini um sunnari elding**Mynd II 4**

Kelda: Búskaparráðið

Úrslitið av konsekvensútrokningini við givnu fortreytina um heilsubetri elding er at útreiðslugongdin verður á einum munandi lægri støði enn í fyrra førinum, soleiðis ríkiligt verður til avlops til íløgur alt tíðarskeiðið, og at peningur møguliga verður til avlops aftan á 2022-28.

Roknast kann við at ein leinging av miðal lívsævini verður tengd at eini betri heilsstøðu, serliga millum tey gomlu. Víðari verður roknað við, at ein slík betri heilsustøða millum tey gomlu ("heilsubetri elding") tilsvarendi fer at minka um tørvin á røktarheimsplássum, heimahjálp og heilsutænastum.

Sjálvsagt mugu øll neyðug fyrivarni verða tikin, tá hesi úrslit skulu metast. Konsekvensútrokningarnar byggja á nógvar fortreytir, herundir fólkatalsframskrivingina og fortreytirnar, ið liggja til grund fyri framskrivingina av inntøkunum frá forskattingini av pensiónum, og eisini fortreytirnar um brukargjaldið. Spurnatekin kann sjálvsagt verða sett við nógvar av hesum fortreytum. Fortreytirnar um inntøkurnar verða tær somu við og uttan heilsubetri elding kunnu eisini spurnartekin verða sett við. Høvdu vit tikið við sum fortreyt at pensjónsaldurin var hækkaður vegna heilsubetri elding, vildi hetta eisini økt almennu inntøkurnar eitt sindur.

"Veruliga" útreiðslukurvan liggur kanska onkustaðni millum roknaðu útreiðslukurvarnar fyri ávikavist heilsubetri og ikki heilsubetri elding. Onkrar ábendingar geva hesar konsekvensframskrivingarnar tó um framtíðar gongdina. M. a. ta ábending, at heilsubetri elding, og tann heilsupolitikkur, ið stuðlar upp undir sjúkufyribyrging og heilsubetri elding, hevur ítøkiligan búskaparlígan týðning.

Tilvísingar/keldutilfar

Almannaráðið

Avrik. sp/f, Hvalvík

Búskaparráðið: Búskaparfrágreiðing á heysti 2013

Búskaparráðið. Búskaparfrágreiðing á vári 2014.

Búskaparráðið: Búskaparfrágreiðing á heysti 2014

Búskaparráðið: Búskaparfrágreiðing á vári 2014

Danmarks statistik. www.dst.dk

Det økonomiske råd: Dansk økonomi forår 2015, síða 28-30.

Fishpool. www.fishpool.eu

Fíggjarmálaráðið. konjunkturbarometur, juni 2014, www.fmr.fo

Fíggjarmálaráðið. Upplýsingar um fíggjarmál, herundir fíggjarlóg og búskaparfrágreiðingar.

Fíggjarmálaráðið, Fíggjarlógin 2015

Fígging Landsins, Føroya Gjaldstova

Føroya Gjaldstova

Føroya Tele

Hagstova Føroya. Dátugrunnur Hagstovunnar.

Hagstova Føroya. Talfilfar á excel um føroyska búskapin.

Havstovan. Tilmæli um áseting av fiskidøgum.

Inni meklaravirki

IRF

Januar. Rokniskapargreining av fiskivinnuni

Kommunurnar

Landsverk

Løgtingslóg nr. 136 frá 19. Desember 2014 um endurgjald til kommunur vegna frádráttir og serskattaskipanir.

SEV

TAKS. MVG-uppgerðir

Thomson Reuters. www.thomsonreuters.com

Vørn. www.fve.fo

Yvirlit yvir talvur og myndir

Talva I 1 / Table I 1	GDP expenditures in mill. DKK in current prices in 2013, and the annual contributions to the growth in GDP 2013-2016. [Private consumption, government consumption, private investment (domestically produced investments), inventory changes, government investments, domestic demand, total export, export of goods, export of services, total demand, total import, import of goods, import of services, net export (foreign demand), GDP]
Talva I 2/ Table I 2	GDP expenditures in % of total GDP in current prices in 2013-2016. [Private consumption, government consumption, private investment (domestically produced investments), inventory changes, government investments, domestic demand, total export, export of goods, export of services, total demand, total import, import of goods, import of services, net export (foreign demand), GDP=100%]
Mynd I 1/ Figure I 1:	GDP growth in current prices derived from respectively domestic and foreign demand 1999-2016.
Mynd I 2 / Figure I 2:	GDP expenditure that is derived from domestic demand 1998-2016
Mynd I 3 / Figure I 3	GDP expenditures that is derived from foreign demand 1998-2016
Mynd I 4 / Figure I 4:	Real estate prices and in the consumer price index 1998-2014
Mynd I 5 / Figure I 5:	Value-added in primary, secondary and tertiary businesses in % 1998-2013
Mynd I 6 / Figure I 6:	Value-added in primary, secondary and tertiary businesses in mill. DKK 1998-2013
Mynd I 7 / Figure I 7:	Business profits and payed wages in companies in mill. DKK 1998-2013
Mynd I 8 / Figure I 8:	Number of employees and wages payed pr. employee in companies in mill. DKK 1998-2013
Mynd I 9 / Figure I 9:	Unemployment and net immigration calculated as moving 12 months addition, january 1998 – may 2015
Mynd I 10/ Figure I 10:	Population and net immigration, calculated as moving 12 months average and addition, January 1998 – May 2015
Mynd I 11/ Figure I 11:	Spot prices of oil and the \$ exchange rate (DKK/100\$), July 2007 to August 2015
Mynd I 12/ Figure I 12:	Spot prices for salmon in Norwegian kroner, weekly January-2004 to June-2015
Mynd I 13/ Figure I 13:	Yearly changes in % of salmon spot prices 2005-2015
Talva I 3 / Table I 3:	Imports and exports of goods and the balance of trade, June-2014 to May-2015
Mynd I 14/ Figure I 14:	Consumption ratio for households according to national account figures 1998-2016

- Mynd I 15/ Figure I 15: Wage income and import of consumer households goods [durable, semi-durable and non-durable], January-2010 to June-2015, shown as index
- Mynd I 16/ Figure I 16: Business tendency survey for households: expected financial situation the coming year , January-2006 to June-2015
- Mynd I 17/ Figure I 17: Business tendency survey for households: Total confidence index for the Faroese households, January-2006 to June-2015
- Mynd I 18/ Figure I 18: Private consumption expenditures in mill. DKK and growth in % 1999 - 2015.
- Mynd I 19a/ Figure I 19a: Wage payments, year-to-year change in % based on moving 12 months sum, January 2007 to June 2015: all business branches, primary business branches, secondary business branches
- Mynd I 19b/ Figure I 19b: Wage payments, year-to-year change in % based on moving 12 months sum, January 2007 to June 2015: all business branches, private tertiary business branches, the government sector
- Talva I 4 / Table I 4: Wage payments in each business branch according to national account statistics, the contribution to overall growth in wage payments for each business branch, and relative size of the wage payments for each individual business branch (for 18 individual business branches)
- Mynd I 20/ Figure I 20: The number of employees (left) and the number of full-time unemployed (right), adjusted for seasonal trends, January-2006 to April-2015
- Mynd I 21/ Figure I 21: Private investments in mill. DKK, and yearly private investment growth in % 1999-2016
- Mynd I 22/ Figure I 22: Private domestically produced investments in mill. DKK and yearly growth in % 1999-2016 in domestically produced private investments
- Mynd I 23/ Figure I 23: Business tendency survey for construction June-2006 to June-2015 (orders, expected prices, expected labour needs, months of contracted work)
- Mynd I 24/ Figure I 24: Business tendency survey for construction June-2006 to June-2015: perceived limitations in production (none, demand, weather, labour, delivery limits, financial limitations, other)
- Mynd I 25/ Figure I 25: Government (i.e. public) consumption in mill. DKK and the yearly growth in % in government consumption, 1999-2015.
- Mynd I 26/ Figure I 26: Government (i.e. public) investments in mill. DKK 1998-2015 (central government, municipalities)
- Mynd I 27/ Figure I 27: Government (i.e. public) investments in mill. DKK 1999-2015, and yearly growth in % in government investments 1999-2015
- Mynd I 28/ Figure I 28: Central government financial results (central government budget balance) in mill. DKK in 2000-2016
- Mynd I 29/ Figure I 29: Public net debt 2000-2015 in mill. DKK (central government, social funds, municipalities, public sector total (right axis))
- Mynd I 30/ Figure I 30: The central government gross debt and gross assets in mill. DKK in 2000-2015 (gross assets, gross debt, net assets)

- Mynd I 31/ Figure I 31: Exports of goods, calculated as moving 12 months addition, January-1994 to May-2014 in mill. DKK (salmon, pelagic fish, demersal fish)
- Mynd I 32/ Figure I 32: Slaughtering from salmon farms 1999-2016, 1000 tons
- Mynd I 33/ Figure I 33: Values of landed catch of mackerel, herring and blue whiting, in mill. DKK, in 2000-2015
- Mynd I 34/ Figure I 34: Exports of pelagic fish, calculated as moving 12 months addition, January-2000 to May-2015, in 1000 DKK [fishmeal and fishoil, blue whiting, herring, mackerel]
- Mynd I 35/ Figure I 35: Exports of fish products, calculated as moving 12 months addition, January-2000 to May-2015, in mill. DKK
- Mynd I 36/ Figure I 36: Balance of trade (only goods) in foreign trade, calculated as moving 12 months addition, January-1994 to May-2015, in mill. DKK (ships excluded, ships included).
- Mynd I 37/ Figure I 37: Imports and exports of goods (ships excluded), calculated as moving 12 months addition, January-1994 to May-2015, in mill. DKK (imports red, exports blue)
- Tabel I 5 / Table I 5: Exports (revenue) and imports (expenditures) of services in 2013, in mill. DKK
- Tabel I 6 / Table I 6: Sales and value-added (in mill. DKK) and number of year's work (employments) within tourism
- Talva I 7 / Table I 7: A summary (synthesis) of assumptions on the basis of which estimates are made regarding the future short-term trends of the economy
- Mynd II 1/ Figure II 1: Net debt per inhabitant divided by net tax incomes per inhabitant in the municipalities in 2013
- Tabel II 1/ Table II 1: The investment plans of the municipalities in mill. DKK until 2024
- Tabel II 2/ Table II 2: The investment plans of the central government in mill. DKK until 2024
- Tabel II 3/ Table II 3: Investment plans of the central government, the municipalities, and the government-owned public utilities, until 2024, in mill. DKK.
- Mynd II 2/ Figure II 2: The investment plans of the central government, the municipalities and three public utilities, and total, until 2024, in mill. DKK.
- Tabel II 4/ Table II 4: An attempt made to assess the government's future tax-incomes from the immediate-taxation of the compulsory payments to individual pension savings. The results of this assessment is shown in column 6.
- Mynd II 3/ Figure II 3: The projected revenues, expenditures and net revenues of the municipalities as administrators of the elderly care, as a percentage of the projected GDP 2012-2051. This projection is based on the assumption that the health care situation of the elderly will be remain unchanged during the period (no healthy aging).
- Mynd II 4/ Figure II 4: The projected revenues, expenditures and net revenues of the municipalities as administrators of the elderly care, as a percentage of

the projected GDP 2012-2051. This projection is based on the assumption that the health care situation of the elderly will be improve considerably during the period due to "healthier aging"

Orðalisti

Orðalistin er ein lýsing av nøkrum av búskaparligu hugtøkunum, sum eru nýtt í frágreiðingum Búskaparráðsins.

Almenn nettoskuld

Almenna nettoskuldin fevnir um alla fíggjarliga skuld og áogn í almenna geiranum. Almenna nettoskuldin er øll fíggjarlig skuld í almenna geiranum frádrigið alla fíggjarliga áogn. Fíggjarliga áognin fevnir millum annað um tøka gjaldførið og aðrar fíggjarognir.

Almenn nýtsla

Almennar nýtsluútreiðslur fevna um almennar rakstrarútreiðslur til millum annað fólkaskúlan, heilsuverkið og almannaverkið. Almennu lónarútreiðslurnar vóru umleið 3/4 av almennu nýtsluni í 2011. Afturat hesum er almenn nýtsla keyp av vørum og tænastrum.

Almennar útreislur tilsamans

Stórsti parturin av almennu útreiðslunum er almenn nýtsla og veitingar til húsarhald, fyrítøkur og feløg. Í 2011 vóru umleið 86% av almennu útreiðslunum almenn nýtsla og veitingar til húsarhald, fyrítøkur og feløg. Harafturat eru almennu útreiðslurnar íløgur, rentuútreiðslur, stuðulsútreiðslur og aðrar útreiðslur. Landið og kommunurnar stóðu fyri 87% av almennu útreiðslunum í 2011.

Arbeiðsfjöld

Tey, sum hava arbeiði, og tey, sum eru arbeiðsleys samantald.

Arbeiðsleys

Tey, sum eru arbeiðsleys, men sum eru tøk á arbeiðsmarknaðinum og leita eftir arbeiði og sostatt eru partur av arbeiðsfjöldini.

Arbeiðsloysi

Arbeiðsleys í % av arbeiðsfjöldini.

Arbeiðs- produktivitetur, sí framleidni

Arbeiðsvirkni

Tey sum eru arbeiðsvirkin tey, sum eru í ella hava arbeiði (merkir tað sama sum danska orðið "beskæftigelse")

Automatiskir stabilisatorar

Hesir minka um konjunktursveigg í niðurgangandi konjunkturum av tí at skattauppkav hins almenna minkar samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur. Tilsvarandi minka hesir um konjunktursveigg í uppgangandi konjunkturum, tá skattauppkav hins almenna veksur samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur.

Avreiðingar

Feskfiskaveiðan (av botnfiski og øðrum fiski) skrásett um avreiðingarskipanina. Mátað í virði ella í nøgd.

Bruttotjóðarúrtøka og tilknýtt tjóðarroknshugtøk

Bruttotjóðarúrtøka kann skilmarkast og ásetast trýggjar vegir:

(a) framleiðsluvegin ella virðisøkingarvegin (útboðsvegin) sum **bruttovirðisøkingin í støðisprísum (BVØ)**,

(b) útreiðslu- ella eftirspurnarvegin sum **bruttotjóðarúrtøkan í marknaðarprísum (BTÚ)**, ið kann bólkast sum privat húsarhaldsnýtsla + privatar íløgur + almenn nýtsla + almennar íløgur + (útflutningur av vørum og tænastrum – innflutningur av vørum og tænastrum. (BTÚ), og

(c) inntøkuvegin sum **bruttofaktorinntøkan í faktorprísum (BFI)**.

Vanliga útgangsstøðið er (a), sum vanliga er grundarlagið fyri at finna hinar støddirnar.

BTÚ í marknaðarprísnum verður oftá mett sum hövuðsmáti fyri búskaparligt virkseml. BTÚ er ikki fullkomið mát fyri inntøku ella framleiðslu í einum landi. T.d. leggur tað ikki upp fyri sliti av tilfeingi (náttúru- ella øðrum tilfeingi) ella útbúnaði. Eisini roynir BTÚ at máta allar vørur og tænastr til ein *marknaðarprís*, hóast allar vørur og tænastr ikki hava ein marknaðarprís, t.d. skúla- og heilsutænastr.

(a) Bruttovirðisøking stýtt BVØ í støðisprísnum;

Virði á allari vinnuligari framleiðslu (sum virðisskapan ella virðisøking) av vørum og tænastrum í einum landi í einum ári, uppgjørd í støðisprísnum. BVØ verður roknað við at draga virði á ráevnum og hjálptilfari frá framleiðsluvirðinum í øllum vinnugreinum. BVØ verður roknað í støðisprísnum. Bruttovirðisøking verður oftá brúkt til at lýsa framleiðsluna býtta á vinnugreinar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross value added (GVA)" ella "bruttoværditilvækst (BVT)". (Samlaða bruttovirðisøkingin í støðisprísnum er tað sama sum bruttotjóðarúrtøka í marknaðar-prísnum frádrigið vøruskattir netto, sum fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøruskattir og vørustudningar.)

(b) Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísnum, stýtt BTÚ

Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísnum er virðið í støðisprísnum á samlaðari privatari og almennari framleiðslu frádrigið virðið á ráevnum, vørum og tilíkum, sum verða brúkt í fram-leiðsluni, *plus* vøruskattir netto, ið fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøru-skattir minus vørustudningar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross domestic product" (GDP) ella "bruttonationalprodukt (BNP)". BTÚ í marknaðarprísnum kann síðan bólkast í útreiðslupartar (nýtsla, íløgur og nettoútflytning av vørum og tænastrum).

(c) Bruttofaktorinntøka, stýtt BFI í faktorprísnum

Innkoman tilsamans til (samsýningin til) allar framleiðslufaktorarnar í einum landi í einum ári, uppgjørd í faktorprísnum; BFI kann verða roknað sum: løn og "restinnkoma" (avskrivning, rentur og avlop). Vanliga liggur lønarpaturin millum 2/3 og 3/4. Ensku/donsku heitini eru "gross domestic income at factor cost" og "bruttofaktorinkomst".

Bruttotjóðarinntøka, stýtt BTI;

Øll innkoma, sum íbúgvarnir í einum landi vinna í einum ári, um hon er vunnin innanlands ella uttanlands, uppgjørd í marknaðarprísnum. BTI verður roknað við at leggja lønir, rentur og vinningsbýti úr útlondum aftur at BTÚ, og við at draga lønir, rentur og vinningsbýti til útlond frá BTÚ. Ensku/donsku heitini eru "gross national income" og "bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarinntøka tøk, stýtt tøk BTI

Bruttotjóðarinntøka, ið er javnað fyri gávur til útheimin og gávur frá útheiminum (m.a. donsku veitingarnar) og til dømis eisini fyri tryggingarendurgjöld millum land og umheim. *Tøk BTI* ella *tøk bruttotjóðarinntøka* er tann upphædd, sum samfelagið hevur at ráða yvir til nýtslu og uppsparing. Ensku/donsku heitini eru "gross national disposable income" og "disponibel bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísnum

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísnum er uppgærð av BTÚ, har ið roynt verður at javna gongdina í BTÚ fyri prísvekstri á ráevnum, vørum og tænastrum. Vøksturin í BTÚ í føstum prísnum verður vanliga brúktur sum vísital fyri búskaparvøkstur millum lond. Vøkstur í BTÚ í føstum prísnum vísir vøkstur í framleiðsluni í mongdum. Verður nevnt "Real GDP" ella "real BNP".

Búskaparrenta

Tann eyka vinningurin, sum kemst av, at útboðið er avmarkað ella "kontrollerað"

CIF Virðið er íroknað "cost, insurance and freight" sum partur av veitingartreyt.

Eftirspurningur

Nøgðin av vørum og tænastrum húsarhald, vinnan, tað almenna og umheimurin vilja keypa.

Fíggjarkrav, netto

Fíggjarkravið, netto, vísir fíggjarliga úrslitið av virkseminum í einum geira ella einum landi. Er fíggjarkravið til dæmis minni enn 0, hevur tøka inntøkan ikki rokkið til at rinda fyri nýtsluna og íløguvirksemið, sum hevur verið í tíðarskeiðnum.

Fíggjarpolitikkur

Búskaparpolitisk tiltøk, ið hava sum endamál at stýra og minka búskaparlig sveiggj. Skilt verður vanliga millum at reka *aktivan fíggjarpolitik* (ekspansivan ella kontraktivan) og at brúka *automatiskar stabilisatorar í passivum fíggjarpolitikki*.

Fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri

Ein búskaparpolitikkur við givnum regluverki um skattainntøkur, almenna nýtslu, íløgu og inntøku flytingar er haldførir, tá ið nútíðarvirðið av framtíðar almennu útreiðslunum svarar til nútíðarvirðið av framtíðar almennu inntøkunum (soleiðis at nettoskuld hin almenna verður óbroytt).

Fløskuhálsur

Knappur framleiðslufaktorur; fløskuhálsurin ger av hvussu nógv kann verða framleitt av vøruni.

FOB veitingartreyt er "free on board"; vøran er latin, tá hon er komin umborð á skipið, ið nevnt er aftan á "FOB", og keyparin rindar fyri víðari flutningin.

Framleidni (produktivitetur)

Framleidni verður vanliga uppgjørt sum bruttovirðisøking í føstum prísnum fyri hvønn arbeiðstíma (tímaproduktivitetur) ella fyri hvønn løntakara í framleiðsluni (arbeiðsproduktivitetur).

Framleiðsla

Nýtsla av tilfeingi og útbúnaði at framleiða vørur og tænastrur sum hava virði. Virðið á framleiðslu verður mátað í føstum prísnum, t.e. eftir vanligan prísavøkstur.

Gjaldsjavni

Hagfrøðilig uppperð ið tekur samanum allar búskaparligar flytingar hjá einum landi við umheimin eitt ávíst tíðarskeið og mátað í sama gjaldoyra. Mest nýtta konta í gjaldjavnnum er *rakstrar-viðskifti gjaldsjavnans (current account)*, ið fevnir um vøru flytingar og tænastru flytingar umframt lønar- og inntøku flytingar og rakstrarflytingar millum landið og tess umheim. (Sj annars um gjaldsjavnan í frágreiðingini).

Gýtingarstovnur

Samlaða tonsatalið á øllum fiskum, sum eru kynsbúnir. Fyri tosk á Landgrunninum er tað, tá toskurin er 3-4 ára gamal og eldri.

Haldføri: Sj fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri.

Haldføris-indikator

Samanfatar við einum %-tali fíggjarligu haldførisgóðskuna hjá einum almennum geira. Negativt virði merkir minni gott haldføri, og positivt virði gott haldføri. Virðið á haldføris-indikatorinum í % vísir hvussu stór fíggjarpolitisk tillaging í % av BTÚ skal til, fyri at nettoskuld almenna geirans skal vera óbroytt.

Handilsjavni

Virðið á uttanlandshandli (t.e. inn- og útflutningi) av vørum hjá einum landi við umheimin. Mátað í sama gjaldoyra og eitt ávíst tíðarskeið. Javnin verður ofta uppgjørdur sum útflutningur minus innflutningur (t.e. nettoútflutningur).

IMF

Altjóða Gjaldoyragrunnurin (International Monetary Fund, Washington). Stovnaður 27. desember 1945 við Bretton Woods-avtaluni.

Inntøku-elastisitetur

(Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalslig broyting í inntøku). Er inntøku-elastisiteturin størri enn eitt, er talan um luksusvøru; er inntøku-elastisiteturin millum eitt og null, er talan um neyðuga vøru; er inntøku-elastisiteturin negativur, er talan um "inferiora" vøru. Sj prís-elastisitetur.

Komparativir fyrirminir

At fylgja regluni um at eitt land best fremur sínar fyrirminir við at leggja doyin á nettup tað framleiðsluvirksemið, har landið lutfalsliga er mest produktivt.

Konjunkturar

Stuttíðarsveiggj í búskaparligari framleiðslu og í arbeiðsloysi samsvarandi høvuðsgongdini yvir longri tíðarskeið. Vit skilja vanligu millum hákonjunktur og lágkonjunktur og stigini millum há- og lágkonjunktur

Konjunkturjavnað alment úrslit

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið er staðfest alment úrslit javnað fyri ávirkanir frá konjunktur-støðuni á almennar inntøkur og útreiðslur og aðrar ikki varandi og serliga umstøður, til dømis oljuprísir ella serligar íløgur.

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið gevur sostatt eina meira rættvísandi mynd av veruligu gongdini í almenna búskapinum sum heild sammett við staðfesta almenna úrslitið.

Konjunkturjavnaða úrsliti hjá tí almenna verður vanligu á enskum/donskum nevnt "cyclically adjusted budget balances" ella "strukturelt saldo".

Konjunkturjavnað framleiðsla

Konjunkturjavnað framleiðsla vísir mettu bruttotjóðarúrtøkuna í eini støðu, har ið roynt verður at javna fyri ávirkanir frá konjunkturinum í samfelagsbúskapinum. Roynt verður sostatt at vísa bruttotjóðarúrtøkuna í eini støðu við normalkonjunkturi í samfelagnum. Í eini støðu við normalkonjunkturi verður ofta sagt, at gongdin í samfelagsbúskapinum samsvarar við javnan vøkstur í prísnum og lønum. Í frágreiðingini verður bruttovirðisøking brúkt sum vísital fyri framleiðslu heldur enn bruttotjóðarúrtøku, men hetta hevur ikki stóran týðning fyri úrslitini ella niðurstøður. Verður á enskum/donskum nevnd "potential output", "potential GDP" og "strukturelt/potentielt output (BNP)".

Konjunkturfrávik

Konjunkturfrávik ið er munurin millum staðfesta framleiðslu og konjunkturjavnaða framleiðslu. Er konjunkturfrávik ið størri enn 0, kunnu vit siga, at hákonjunkturur er í samfelagsbúskapinum; trýst er sum oftast á arbeiðsmarknaðinum, lítið av tøkari framleiðsluorku er í samfelagnum, og prísavøkstur er á flestu marknaðum. Er konjunkturfrávik ið minni enn 0, kunnu vit siga, at lágkonjunkturur er í samfelagnum, lítið trýst er á arbeiðsmarknaðinum, og tøk framleiðsluorka er í samfelagnum. Konjunkturfrávik verður á enskum/donskum nevnt "output gap" og "output gab".

Kredittvirði

Evnini hjá einum lántakara at rinda einum lánveitara lán aftur eftir lánitreytunum. Verður oftast mátað sum sannlíkindini, at ein lántakari fer at rinda lánið aftur eftir lánitreytunum. Kredittvirðið er avgerandi fyri, hvørja rentu og hvørjar treytir ein lántakari kann læna pening fyri.

Landskassaskuld

Landskassaskuldin fevnir bara um skuld hjá landinum og harvið ikki um skuld hjá kommunum ella sosialum grunnum. Meginparturin av landskassaskuldini er lánsbrævalán. Landskassaskuldin er sum oftast ein bruttouppperð av skuldini, har dentur verður lagdur á fíggjarligu skyldurnar hjá landinum (passivsíðuna á fíggjarjavnanum).

Monopol renta

Búskaparrenta í vinnum við monopol ella í líkandi støðu (duopol/patent)

MSY

Maksimum sustainable yield, sum merkir tað mesta ið vit, sambært lívfrøðiligu tilráðingini, kunnu taka út úr stovninum har tað framvegis er lívfrøðiliga burðardygt.

MEY

Maksimum economic yield, sum merkir tað mesta, ið vit (sambært búskaparligu tilráðingini) kunnu taka út úr stovninum fyri at røkka tí búskaparliga optimalu veiðuni.

Nettoflyting

Tilflutt fólk frádrigið fráflutt fólk. Talan er um nettotilflyting, tá ið tilflutt fólk eru fleiri enn fráflutt.

Nettokassaúrslit

Uppgerð av muninum millum inngjöld til og útgjöld úr landskassanum, sum síggjast beinleiðis á fíggjarlógini. Sammett við RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) er at nettokassaúrslitið umboðar ein beinleiðis kassaroknskap, tað vil siga ein uppgerð av gjaldførinum hjá landinum. Nettokassaúrslitið svarar í stóran mun til broytingina í landskassaskuldini frá ári til ár.

Munurin millum RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) og nettokassaúrslitið stavar í stóran mun frá periodiseringum (tíðaravmarkingum), við tað at munur kann vera á, hvussu inntøkur ella útreiðslur verða bókaðar í landsroknskapinum og harvið ávirka RLÚ-úrslitið og hvussu ítøkilig inn- og útgjöldini fara fram í tíð og harvið ávirka nettokassaúrslitið.

OECD

Organisation for Economic Co-operation and Development. Altjóða búskaparligur felagsskapur millum 34 lond stovnaður í 1964 fyri at fremja búskaparvækstur og heimshandil.

Peningamongdin

Skilt verður millum fleiri mát yvir peningamongdina. Tað mest einfalda er tað sum húsarhaldini og virkini hava av seðlum, myntum og innistandandi í peningastovnum. Viðhvørt er støddin á peningamongdini (og ikki rentan) mál fyri peningapolitikkinum í einum landi, ið kann reka peningapolitikk. T.d. í USA umleið 1980.

Prís-elasticitetur

(Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalsig broyting í prisi); er talið numeriskt størri enn eitt, er eftirspurningurin elastiskur; er talið numeriskt minni enn eitt, er eftirspurningurin prís-óelastiskur. Ein prislækking fyri prís-elastiskar vørur gevur vøkstur í søluinntøkum, og øvugt tá tað snýr seg um prís-óelastiskar vørur. Sí inntøku-elasticitetur.

Prísvøkstur (inflasjón)

Prísvøkstur merkir, at prísirnir á vørum og tænastráttum yvirhvørur hækka líðandi yvir tíð.

Rentumunur

Munurin millum inn- og útlánsrenturnar hjá peninga- og fíggjarstovnum í miðal. Rentumunurin er týðningarmesta inntøkukeldan hjá peninga- og fíggjarstovnum. Eisini kallað rentumarginalur.

Rentuspennið

Munurin millum rentuna í tveimum londum ella landabólkum. T.d. munurin millum rentuna Føroyar mugu gjalda í sambandi og lántøku, og rentuna Danmark má gjalda í sambandi við lántøku.

RLÚ-úrslit

Stytting fyri rakstrar-, løgu- og útlánsúrslit landskassans. RLÚ-úrslitið er munurin millum *landskassans* inntøkur og útreiðslur uppgjørt eftir meginreglunum í landsroknskapinum. RLÚ-úrslitið viðvíkur roknskapinum hjá landskassanum.

Skattur og avgjöld

Kravd gjöld til tað almenna uttan nakra ávísa ella serliga mótveiting frá tí almenna.

Skuld

Upphædd sum búskaparlig eind (t.d. fyrítøka, persónur ella land) skyldar aðrari búskaparligari eind.

Sosialir grunnar (Almannagrunnar)

Arbeisloysisskipanin (eisini kallað ALS), Samhaldsfasti Arbeidsmarknaðareftirlønargrunnurin (eisini kallaðar, AMEG, SAMEG ella AMG), Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Staðfestur almennur grundrakstur

Staðfestur almennur grundrakstur verður í hesum føri lýstur sum staðfest alment úrslit frádrigið nettorentuútreiðslur (rentuútreiðslur minus rentuinntøkur). Verður enskum/donskum nevnt "general government primary balance" og "faktisk primær saldo".

Staðfest alment úrslit

Almenna úrslitið vísir avlop ella hall hjá tí almenna og verður lýst sum munurin millum almennar inntøkur og útreiðslur. Uppgerðin fylgir teimum leiðreglum, sum tjóðarroknskapurin verður uppgjørdur eftir. Tað almenna fevnir um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Verður á enskum/donskum nevnt "general government overall balance" og "faktisk offentlig saldo".

Staðfest framleiðsla

Virðið á vørum og tænastrum frá marknaðarligari framleiðslu, framleiðslu til egna nýtslu og aðrari framleiðslu, sum ikki er marknaðarlig. Framleiðsla er ikki tað sama sum søla. Til dømis er framleiðsluvirðið í handilsvirki ikki sølan, men sølan minus innkeyp av handilsvørum (brutto-vinningur). Í frágreiðingini verður bruttovirðisøkingin úr tjóðarroknskapinum nýtt sum vísital fyri framleiðslu. Bruttovirðisøking ella bruttotjóðarúrtøka verða sum oftast brúkt sum vísitøl fyri framleiðslu. Verður enskum/donskum nevnt "actual output" og "faktisk produktion".

Strukturelt hall, sí konjunkturjavnað alment úrslit

Tað almenna

Landið (landskassin), kommunurnar, sosialir grunnar, ríkisfyrisingin, almenn og kommunal partafeløg. Tað almenna fevnir sostatt um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Heimastýrisfyrisingin fevnir um landsstovnar, meðan kommunufyrisingin fevnir um kommunurnar og kommunustovnar. Ríkisfyrisingin fevnir um donsku ríkistovnarnar í Føroyum, og sosialu grunnarnir eru Arbeiðsloysisskipanin, Arbeiðs-marknaðar-eftirlønargrunnurin, Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Tilfeingisrenta

Búskaparrentan í vinnum sum td. fiskivinnu og oljuvinnu

Tilfeingisgjaldið

Tað gjaldið, sum sum kravt verður at fiskivinnann rindar fyri at gagnnýta tilfeingið. Hetta kann td. vera helvtina av tí samlaðu tilfeingisrentuni ella okkurt annað prosenttal.

Tilgongd (til ein fiskastovn, t.d. tosk)

Tal á smáfiski, sum júst er vorðin 2 ára gamal, og harvið er vorðin ein partur av toskastovninum.

Tøk bruttotjóðarinntøka

Sí frágreiðingina undir bruttotjóðarúrtøka

Uppsparing

Munurin millum inntøku og nýtslu hjá ávísari búskaparligari eind (t.d. einum húsarhaldi ella eini fyrirtøku).

Útboð

Vørunøgdin tilsamans og tænastrur, ið eru tøk at keypa hjá húsarhaldum, vinnuni, tí almenna og umheiminum.

Virðisøking

Munurin á virðinum á framleiðsluni og virðinum á nýtslu í framleiðsluni. T.e. tað virðið, ið verður lagt afturat virðinum á nýtsluni (t.d. rávøru) við góðsking í framleiðsluni. Sí Bruttovirðisøkingin (BVØ) í støðisprísnum

Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum 4. september 2015

Endurraðfesting av almennum íløgum

Búskaparráðið hevur hugt neyvari at íløguaetlanunum hjá almenna geiranum. Við verandi íløguaetlanum er vandi fyri at íløgurnar verða konjunkturviðgangandi og tí fara at vaksa um sveiggini í búskapargongdini. Ráðið mælir til at endurskoða íløguaetlanirnar.

Búskaparráðið hevur eisini gjørt konsekvensútrokningar viðvíkjandi fígging kommunnar av eldrarøktini. Framrokningarnar benda á, at inntøkurnar ikki koma at standa mát við útreiðslurnar, um ikki framtíðar eldru árgangirnir gerast nógv heilsubetri sammett við núverandi eldru árgangir.

Búskaparráðið hevur saman við Hagstovuni endurmett BTÚ-vøksturin í leypanði prísnum fyri 2014, 2015 og 2016.

Fyri árið 2014 verður roknað við einum búskaparvøgstri uppá 5,9% í ársins prísnum. Hesin vøksturin stavar meira frá *útlendskum* enn innlendis eftirspurningi.

Fyri árið 2015 verður roknað við einum búskaparvøgstri uppá 6,4% í ársins prísnum. Hesin vøkstur stavar í størri mun frá *innlendis* enn útlendskum eftirspurningi.

Fyri árið 2016 verður roknað við einum búskaparvøgstri uppá 2,8% í ársins prísnum. Hesin vøkstur stavar væntandi bert frá *innlendis* eftirspurningi. Útlendski eftirspurningurin togar BTÚ-vøksturin niðureftir, tí innflutningurin veksur meira enn útflutningurin.

Handilsjavnin hevur fyri tíðina størri yvirskot enn nakrantíð, og er ein orsøkin betraða býtislutfallið í uttanlandshandlinum við øktum laksaprísnum og minkandi oljuprísnum, og eisini størri nøgdum av uppsjóvarfiski.

Gongdin seinastu árin hevur verið eyðkend av at ein vaksandi partur av búskaparvøksturin er fallin kapitalánum í lut og ikki løntakarum, og væntandi heldur hesin tendensurin sær.

Demografi-treytaðu broytingarnar fram til 2050 sambært fólkatalframskrivingum Hagstovunnar henda spakuliga ár fyri ár, og tí er vandi fyri at vit ikki merkja álvaran í hesum broytingum fyrr enn ov seint er. Meðan vit nú eru 4,5 fólk í aldursbólkinum 16-66 ár fyri hvørt fólk í aldursbólkinum 67 ár og omanfyri, verða vit í 2050 2,1 fólk í aldursbólkinum 16-66 ár fyri hvørt fólk í aldursbólkinum 67 ár og omanfyri. Hetta ger tað neyðugt við nýskipanum.

Búskaparfrágreiðingin er at finna á <http://setur.fo/buskaparradid/> ella <http://setur.fo/buskaparradid/utgavur/fragreidingar/>

Um nakar ynskir at fáa viðmerkingar til heystfrágreiðingina 2015, kann viðkomandi venda sær til Sverra Hansen, formann, á tlf. 22 81 32

English Summary

SHORT TERM ECONOMIC OUTLOOK AND ANALYSIS OF SPECIAL TOPICS

Statistics Faroe Islands and The Economic Council have jointly estimated the economic growth in current prices in 2014, 2015 and 2016. To facilitate the estimates, an economic model was been used, which was developed by the former Faroese National Bank (Landsbankin) and Statistics Faroe Islands and is maintained jointly by The Economic Council and Statistics Faroe Islands.

The trends in the Faroese economy over the last few years have been unusual. As a consequence, it has been difficult to generate short-term projections. This current re-evaluation of the economic growth indicates that for 2014 and 2015 the growth is somewhat higher than projected in the last report.

The report on the economic outlook this time is organized around elements of the demand side of the economy, i.e., Gross Domestic Product expenditures. Overall aggregate demand for goods and services is based on: domestic demand for consumption and investment, and foreign demand for exports.

For the year 2014, economic growth was calculated to be upwards of 5.9% in current year prices. This growth is in the main based on foreign demand rather than domestic demand.

For the year 2015, economic growth is estimated to be upwards of 6.4% in current year prices. This growth is in the main based on domestic demand rather than foreign demand.

For the year 2016, economic growth is estimated to be upwards of 2.8% in current year prices. This growth is in the main based on, it is anticipated, only domestic demand. Foreign demand is expected to pull Gross Domestic Product downward because import will grow more than export.

While public sector consumption has been the most stable aspect of domestic demand, private and public investments have been the most fluctuating elements of domestic demand. Public investment, as a part of domestic demand, has been correlated positively with the business cycles, and The Economic Council considers this to be problematic.

Private consumption as a part of the overall Gross Domestic Product (GDP) has held steady since the economic crisis of the 1980s and the beginning of the 1990s, but declined significantly in the years 2007-2009. This level of private consumption as part of overall GDP resulted in a drastic decline in the economy. We have calculated that the private consumption ratio (private consumption as a percentage of available household income) grew only a bit during 2014 and thereafter.

Net export has been a highly fluctuating part of overall consumer demand and thus from time to time has resulted in major up and down swings in the Faroese economy. Over the last few years, net export has been growing and this has dragged the Faroese economy upward.

It is one thing to highlight short-term trends in the economy, it is quite another to explore long-term trends, which in the Faroes, to a marked degree, can be impacted by demographic changes. While today we have **4.5** people in the age group 16-66 for every person in the age group 67 and older, by 2050 there will be **2.1** persons in the age group 16-66 for each person in the age group 67 and older, according to projections from the Faroe Islands Statistics. The changes occurring between now and 2050 will occur slowly from year to year. Therefore, there is a great danger that we will not observe the changes and not realize the gravity of these changes until it is too late.

Housing prices have been more or less steady since the financial crisis, but recently there are indications of growth in the housing market. It is advisable that the political leadership, for example, be prepared to postpone public investment if there emerge clear signs of the economy overheating, e.g., housing prices growing quickly and sharply above a level that is deemed sustainable in the long term.

Major structural changes have occurred in the Faroese economy over the last few years, including changes in the age composition of the population, business sector transformations, and changes in export patterns and export markets. The trends relative to the primary, secondary and tertiary business sectors have been somewhat different in the Faroes compared to the countries in the European mainland where tertiary businesses are growing and where natural resource-based industry is declining, as well as the production sector. In the Faroes since 2009, especially the natural resource-based industries (primary industry), i.e., especially the pelagic fisheries and aquaculture operations grew relatively quite a bit, while the services sector (tertiary businesses) have stagnated and have, in proportion, declined and the same is true for the production industries (secondary businesses).

The wage earner element of the Gross National Product has declined proportionally over the last few years, while capital profits have grown. Since 2008, the share of wages of the value-added by industry has only grown 2.3%, while the capital profit share of the value-added has grown by 112%. The degree to which the tax load is greater on wage earnings than on profit earnings will have public revenue consequences, and, of course, will also lead to inequality problems within Faroese society.

Acknowledging the existence of some exceptions from one year to the next, the normal pattern of migration to and from the Faroes has been that with high unemployment there is a net out-migration and vice versa. This pattern has been especially clear the last six years.

Over the course of the last year there has been a major decline in the price of oil, while at the same time the exchange rate of the dollar has increased such that the decline in oil prices had but little impact on us. Oil comprises a large part of the Faroese import, but, at the same time, many Faroese work in the oil industry and the work prospects of these individuals are therefore somewhat poor. The price of farmed salmon has grown considerably since 2012. Prices have fallen somewhat during the first half of the year, but the average price of farmed salmon is expected to be the same this year as last. Faroese companies no doubt can command a totally different price for farmed salmon than the world market price because of our access to the Russian market.

Recently, the balance of trade has yielded a larger surplus than previously experienced. One reason is improved terms of trade due to an increase in salmon prices and declining oil prices. Also a greater pelagic fish catch will influence the result.

The Economic Council has looked closely at the investment plans set forth by the central and local government. The Council has concluded that there is a danger that the planned public investment will be positively correlated with the business cycles (and thus over-stimulate the economy) and recommends that the investment plans as a consequence are re-evaluated.

Such a policy is detrimental. When the market trends are on an upswing, such policies contribute to a GDP-growth that rises above the output capacity of the economy, beyond the level that otherwise would have been achieved. This strategy yields additional pressure on demand within the labour market, and to "wage drift", and to increases in the prices of corporate shares and real estate, including a greater increase in private sector debt.

Correspondingly, such policies have also had unfortunate consequences in situations of a declining economy that follows after a soaring economic cycle. During a subsequent downturn, GDP growth declines well below the output capacity of the economy than would have otherwise occurred. This in turn places additional stress on unemployment payments and the lowering of prices for corporate shares and real estate and technical insolvency of companies and private households.

The Economic Council has also closely reviewed the municipal financing of services to the elderly care. The Council projected the revenue and expenditure via the sustainability calculation model²³ of the Economic Council that incorporated the population projections of Statistics Faroe Islands as the basis of the calculations. The projections indicate that the current fiscal model is unsustainable, i.e., revenue will be much less than expenses unless the elderly citizens of the future enjoy much better health than the elderly of today.

²³ See the previous report of The Economic Council, Chapter II